

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN
TUOMIO (laajennettu kolmas jaosto)

14 päivänä toukokuuta 1998 *

Asiassa T-347/94,

Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Itävallan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Wien, edustajinaan aluksi asianajajat Otfried Lieberknecht, Burkhard Richter ja Klaus Benner, Düsseldorf, sekä asianajaja Michel Waelbroeck, Bryssel, ja sittemmin asianajajat Michel Waelbroeck ja Denis Waelbroeck, Bryssel, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Alex Bonn, 7 Val Sainte-Croix,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet Bernd Langeheine ja Richard Lyal avustajanaan asianajaja Dirk Schroeder, Köln, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1) kumoamista,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti B. Vesterdorf sekä tuomarit C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki ja J. D. Cooke,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 25.6.1997—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

- 1 Tämä asia koskee EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehtyä komission päätöstä 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1), sellaisena kuin se on oikaistuna ennen sen julkaisemista

26 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyllä komission päätöksellä C(94) 2135 lopullinen (jäljempänä päätös). Komissio määräsi päätöksessään 19:lle yhteisössä kartonkia tuottavalle ja toimittavalle yritykselle sakkoja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta.

- 2 Päätöksen kohteena oleva tuote on kartonki. Päätöksessä mainitaan kolme kartontyyppiä, joista käytetään nimityksiä GC-, GD- ja SBS-laatu.
- 3 GD-kartonkilaadun (jäljempänä GD-kartonki) sisäpinta on harmaa (uusiopaperia), ja tätä laatua käytetään yleensä muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden pakkauksiin.
- 4 GC-kartonkilaadun (jäljempänä GC-kartonki) pinta on valkoinen, ja tätä laatua käytetään yleensä elintarvikkeiden pakkauksiin. GC-kartonki on parempilaatuista kuin GD-kartonki. Aikana, jota päätös koski, näiden kahden tuotteen hintaero oli yleensä noin 30 prosenttia. Hyvälaatuista GC-kartonkia käytetään jossain määrin myös painotuotteisiin.
- 5 Täysin valkoisesta kartongista käytetään lyhennettä SBS (jäljempänä SBS-kartonki). Tällaisen kartongin hinta on noin 20 prosenttia korkeampi kuin GC-kartongin. Sitä käytetään elintarvikkeiden, kosmetiikan, lääkkeiden ja savukkeiden pakkauksiin, mutta se on pääasiallisesti tarkoitettu käytettäväksi painotuotteisiin.
- 6 British Printing Industries Federation (jäljempänä BPIF), joka on suurinta osaa Yhdistyneen kuningaskunnan kartonkipakkausteollisuudesta edustava etujärjestö, teki 22.11.1990 päivätyllä kirjeellä komissiolle epävirallisen valituksen. BPIF väitti,

että Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kartonkia toimittavat tuottajat olivat useaan kertaan korottaneet hintojaan samanaikaisesti ja yhdenmukaisesti, ja se pyysi komissiota tutkimaan, oliko yhteisön kilpailusääntöjä mahdollisesti rikottu. BPIF julkaisi lehdistötiedotteen varmistaakseen, että sen toimenpide saa julkisuutta. Tämän tiedotteen sisältöä selostettiin alan ammattilehdistössä joulukuun 1990 aikana.

- 7 Myös Fédération française du cartonnage teki 12.12.1990 komissiolle epävirallisen valituksen, jossa se esitti Ranskan kartonkimarkkinoista vastaavia huomautuksia kuin BPIF valituksessaan.

- 8 Komission virkamiehet, jotka toimivat 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204; jäljempänä asetus N:o 17) 14 artiklan 3 kohdan nojalla, tekivät 23.4. ja 24.4.1991 ennalta ilmoittamatta samanaikaisesti tutkimuksia useiden kartonkialan yritysten ja järjestöjen tiloissa.

- 9 Näiden tutkimusten jälkeen komissio pyysi asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla tietoja ja asiakirjoja kaikilta niiltä, joille päätös on osoitettu.

- 10 Näiden tutkimusten yhteydessä sekä tietoja ja asiakirjoja koskevien pyyntöjen johdosta saadun aineiston perusteella komissio katsoi, että kyseiset yritykset olivat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen (useimmissa tapauksissa) vuoden 1986 puolivälistä vähintään vuoden 1991 huhtikuuhun.

- 11 Tämän vuoksi komissio päätti panna vireille viimeksi mainitun määräyksen soveltamista koskevan menettelyn. Komissio lähetti 21.12.1992 päivätyllä kirjeellä väitetiedoksiannon kullekin näistä yrityksistä. Kaikki yritykset, joille väitetiedoksi-
anto osoitettiin, vastasivat siihen kirjallisesti. Yhdeksän yritystä pyysi tulla
kuulluksi suullisesti. Niitä kuultiin 7.—9.6.1993.
- 12 Menettelyn lopuksi komissio antoi päätöksen, jossa määrätään seuraavaa:

"1 artikla

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek de Eendracht NV (joka käyttää toiminimeä BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (aikaisemmin Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (aikaisemmin Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (aikaisemmin Tampella Española SA) ja Moritz J. Weig GmbH & Co KG ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että

- Buchmann ja Rena ovat noin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1990 loppuun,
- Enso Española on ainakin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1991 huh-
tikuun loppuun,
- Gruber & Weber on ainakin vuodesta 1988 vuoden 1990 loppuun ja

— muut ovat vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun

osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka ovat peräisin vuoden 1986 puolivälistä ja joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat

— tapasivat säännöllisesti salaisissa ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneissa kokouksissa neuvotellakseen ja päättääkseen alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta,

— sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunakin kansallisena valuuttana,

— suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä,

— saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämistä vakiotasolla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa,

— toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen,

— edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista.

— —

3 artikla

Seuraaville yrityksille määrätään 1 artiklassa todetuista rikkomisista sakkoa seuraavasti:

— —

xi) Mayr-Melnhof Karton Gesellschaft mbH:lle sakkoa 21 000 000 ecua;

— —”

- 13 Päätöksen mukaan rikkominen tapahtui Product Group Paperboard -nimisessä organisaatiossa (jäljempänä PG Paperboard), joka muodostui useista työryhmistä ja jaostoista.
- 14 Tämän organisaation yhteyteen perustettiin vuoden 1986 puolivälissä Presidents' Working Group (jäljempänä PWG), joka muodostui yhteisön tärkeimpien kartongintuottajien (joita oli noin kahdeksan) johtavassa asemassa olevista edustajista.
- 15 PWG:n tehtävänä oli erityisesti keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Se teki erityisesti yleisluonteisia päätöksiä siitä, milloin ja minkä suuruisina tuottajien oli toteutettava hinnankorotukset.

- 16 PWG raportoi President Conferencelle (jäljempänä PC), johon osallistuivat (melko säännöllisesti) melkein kaikkien kyseessä olevien yritysten toimitusjohtajat. Nyt kyseessä olevana aikana PC kokoontui kahdesti vuodessa.
- 17 Vuoden 1987 lopulla perustettiin Joint Marketing Committee (jäljempänä JMC). Sen pääasiallisena tarkoituksena oli yhtäältä päättää, voitiinko hintoja korottaa, ja jos voitiin, niin miten, ja toisaalta määritellä yksityiskohtaisesti, miten PWG:n maittain ja suurimpien asiakkaiden osalta päättämät hinta-aloitteet toteutetaan, minkä tarkoituksena oli saada aikaan yhdenmukainen hintajärjestelmä Euroopassa.
- 18 Economic Committee (jäljempänä talousjaosto) keskusteli muun muassa hintavaihteluista kansallisilla markkinoilla ja yritysten tilauskannoista ja raportoi päätelmistään JMC:lle tai vuoden 1987 loppuun saakka JMC:n edeltäjälle Marketing Committeeelle. Talousjaoston jäsenenä oli useimpien kyseessä olevien yritysten markkinointi- ja/tai myyntijohtajia, ja se kokoontui useita kertoja vuodessa.
- 19 Lisäksi päätöksestä ilmenee komission katsoneen, että PG Paperboardin toimintaa tuki se tietojen vaihto, jota harjoitettiin omaisuudenhoitoyhtiö Fidesin välityksellä, jonka kotipaikka on Zürich (Sveitsi). Päätöksen mukaan useimmat PG Paperboardin jäsenet toimittivat Fidesille kausiraportteja tilauksista, tuotannosta, myynnistä ja kapasiteetin käytöstä. Näitä raportteja käsiteltiin Fides-järjestelmässä, ja yhdistetyt tiedot lähetettiin järjestelmään osallistuville.
- 20 Päätöksen mukaan kantaja Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH (jäljempänä Mayr-Melnhof) osallistui PG Paperboardin neljän edellä mainitun toimielimen eli PWG:n, PC:n, JMC:n ja talousjaoston kokouksiin.

- 21 Mayr-Melnhofin hallinto ja myynti ja sen vuonna 1984 omistukseensa hankkiman, Saksassa kartonkia tuottavan FS-Kartonin hallinto ja myynti oli täydellisesti yhdistetty koko sen ajan, jota päätös koskee. Tästä syystä Mayr-Melnhofin on katsottu olevan vastuussa FS-Kartonin osallistumisesta kartelliin (päätöksen 150 perustelukappale).
- 22 Mayr-Melnhofin on myös katsottu olevan vastuussa sen 66-prosenttisesti omistaman sveitsiläisen tytäryhtiön Deisswilin osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen koko kilpailusääntöjen rikkomisen ajalta (sama perustelukappale). Sen on katsottu olevan vastuussa myös syyskuussa 1990 omistukseensa hankkiman alankomaalaisen yhtiön Mayr-Melnhof Eerbeek BV:n (jäljempänä Eerbeek) osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen. Mayr-Melnhofin vastuun Eerbeekin toiminnasta on katsottu alkaneen 1.1.1990, josta lähtien omistajanvaihdos tuli voimaan.

Oikeudenkäyntimenettely

- 23 Kantaja on nostanut tämän kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 18.10.1994 jättämälläan kannekirjelmällä.
- 24 Niistä muista 18 yhtiöstä, joiden katsottiin olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, 16 on samoin nostanut kanteen päätöksestä (asiat T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94).
- 25 Asian T-301/94 kantaja Laakmann Karton GmbH peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 10.6.1996 jättämälläan kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-301/94, Laakmann Karton vastaan komissio, 18.7.1996 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustauskokoomassa).

- 26 Ne neljä suomalaisyritystä, jotka kuuluivat Finnboard-nimiseen yhdistykseen ja jotka tämän vuoksi veloitettiin maksamaan Finnboardille määrätty sakko yhteisvastuullisesti tämän kanssa, ovat myös nostaneet kanteen päätöksestä (yhdistetyt asiat T-339/94, T-340/94, T-341/94 ja T-342/94).
- 27 Kanteen nosti myös CEPI-Cartonboard-niminen yhteenliittymä, jolle päätös ei ollut osoitettu. Se kuitenkin peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 8.1.1997 jättämällään kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-312/94, CEPI-Cartonboard vastaan komissio, 6.3.1997 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).
- 28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kutsui 5.2.1997 päivätyllä kirjeellä asianosaiset epäviralliseen kokoukseen erityisesti siksi, että nämä saisivat esittää huomautuksensa asioiden T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94 mahdollisesta yhdistämisestä suullista käsittelyä varten. Tässä 29.4.1997 pidetyssä kokouksessa asianosaiset suostuivat tällaiseen yhdistämiseen.
- 29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtajan 4.6.1997 antamalla määräyksellä edellä mainitut asiat yhdistettiin suullista käsittelyä varten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti, koska asiat liittyvät toisiinsa; määräyksessä puheenjohtaja hyväksyi asian T-334/94 kantajan pyynnön luottamuksellisesta käsittelystä.
- 30 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtaja hyväksyi 20.6.1997 antamallaan määräyksellä asian T-337/94 kantajan pyynnön, että erästä asiakirjaa, jonka kyseinen kantaja oli esittänyt vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, käsiteltäisiin luottamuksellisena.

- 31 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu kolmas jaosto) päätti esittävän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn, ja se ryhtyi prosessinjohtotoimiin pyytämällä asianosaisia vastaamaan tiettyihin kirjallisiin kysymyksiin ja esittämään tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset noudattivat näitä pyyntöjä.
- 32 Edellä 28 kohdassa mainittujen asioiden asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 25.6.—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

Asianosaisten vaatimukset

- 33 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa päätöksen 1 artiklan,

— kumoaa päätöksen 2 artiklan,

— kumoaa päätöksen 3 artiklan tai alentaa siinä määrättyä sakkoa ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

34 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim

— hylkää kanteen ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Päätöksen 1 artiklan kumoamista koskeva vaatimus

A Olennaisten menettelymääräysten rikkomista koskevat kanneperusteet

Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista koskeva kanneperuste

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

35 Kantaja huomauttaa, että perusteluvollisuudella pyritään suojelemaan oikeussubjekteja ja tekemään mahdolliseksi se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat harjoittaa laillisuusvalvontaa (asia 18/57, Nold v. korkea viranomainen, tuomio 20.3.1959, Kok. 1959, s. 89). Kantajan mukaan komission on erityisesti mainittavana tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joiden vuoksi komissio on tehnyt päätöksen ja joihin päätös oikeudellisesti perustuu.

36 Kantaja toteaa lisäksi, että komissio voi jättää vastaamatta ainoastaan päätöksen adressaattien niihin väitteisiin, jotka ovat komission mielestä täysin perusteettomia (asia T-15/89, Chemie Linz v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-1275, 328 kohta). Kantajan mielestä komissio on tässä tapauksessa loukannut tätä periaatetta, koska se on jättänyt vastaamatta useisiin kantajan pä väitteisiin.

- 37 Kantajan mukaan komissio on keskeisiltä osin jättänyt huomiotta kantajan väitteen, ettei väitetyillä sopimuksilla ja yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla ollut tuntuvia vaikutuksia markkinatilanteeseen. Tämä väite perustui perinpohjaiseen tutkimukseen eli London Economics -raporttiin (jäljempänä LE-raportti). Päätöksessä (115 perustelukappale) ei lainkaan vastata tässä raportissa esitettyihin toteamuksiin.
- 38 Kantajan mukaan komissio ei ole tutkinut myöskään markkinoiden erityispiirteitä, sellaisina kuin kantaja on tuonut ne esiin väitetiedoksiintoon antamassaan vastauksessa ja komissiossa pidetyssä kuulemistilaisuudessa. Se, että listahintoja alalla noudatetun käytännön mukaisesti korotettiin säännöllisesti, mainitaan päätöksessä ainoastaan tosiseikkana, joka näytti osaltaan toteen väitetyn kartellin olemassaolon (päätöksen 18—20 perustelukappale). Tällä tavalla menetellessään komissio on perustamissopimuksen 190 artiklan vastaisesti laiminlyönyt ottaa kantaa kantajan selvityksiin.
- 39 Lopuksi kantaja toteaa, että komissio on määritellyt voiton virheellisesti.
- 40 Vastaaja huomauttaa, että päätöstä on riittävästi perusteltu, kun siinä on mainittu ne tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joihin päätös oikeudellisesti perustuu, sekä ne syyt, joiden vuoksi komissio on tehnyt päätöksen (asia T-3/89, Atochem v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1177, 222 kohta). Vastaajan mukaan tässä tapauksessa nämä vaatimukset on täysin täytetty.
- 41 Vastaaja väittää ottaneensa kantaa LE-raporttiin paitsi päätöksen 115 perustelukappaleessa myös päätöksen 16, 21 ja 101 perustelukappaleessa. Päätöksessä on myös perinpohjainen selvitys kartonkimarkkinoista (6—21 perustelukappale). Komissio toteaa erityisesti, että se on lisäksi tutkinut sekä alan investointitarpeita (13 perustelukappale) että alalla noudatettua käytäntöä, jonka mukaan listahintoja korotettiin samanaikaisesti tiettyinä aikoina vuodesta (18 perustelukappale).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 42 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksittäispäätöstä koskevan perusteluvollisuuden tavoitteena on mahdollistaa se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta, ja antaa sille, jota asia koskee, riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko siinä mahdollisesti sellainen virhe, jonka perusteella sen pätevyys voidaan riitauttaa, kuitenkin niin, että tämän velvollisuuden laajuus riippuu kyseisen päätöksen luonteesta ja siitä asiayhteydestä, missä se on tehty (ks. mm. asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996, Kok. 1996, s. II-1799, 51 kohta). Vaikka komissio on perustamissopimuksen 190 artiklan perusteella velvollinen perustelemaan päätöksensä mainitsemalla ne tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joihin päätös oikeudellisesti perustuu, sekä ne syyt, joiden vuoksi komissio on tehnyt päätöksensä, komission ei kuitenkaan tarvitse käsitellä kaikkia niitä tosiseikkoja ja oikeudellisiä seikkoja, jotka hallinnollisen menettelyn kuluessa on esitetty (ks. mm. yhdistetyt asiat 209/78—215/78 ja 218/78, Van Landewyck ym. v. komissio, tuomio 29.10.1980, Kok. 1980, s. 3125, 66 kohta).
- 43 Tässä tapauksessa päätöksessä on yksityiskohtaisesti perusteltu niitä syitä, joiden vuoksi komissio katsoi, ettei ollut syytä hyväksyä eräiden yritysten — muun muassa kantajan — väitteitä, joiden mukaan todetulla kilpailusääntöjen rikkomisella ei olisi ollut vaikutuksia markkinoihin (ks. erityisesti 101, 102 ja 115 perustelukappale). Päätöksessä on samaten tutkittu kaikkia niitä markkinoiden erityispiirteitä, jotka kantaja toi esiin (ks. mm. 13 ja 18 perustelukappale).
- 44 Lopuksi on todettava, että koska kantajan väitteet, joilla se pyrkii kiistämään kartonkialan tuottajien voittoja koskevan komission arvioinnin paikkansapitävyyden (ks. edellä 39 kohta), liittyvät päätöksen asianmukaisuuden tutkimiseen, niillä ei tässä yhteydessä ole merkitystä.
- 45 Kanneperuste on siis hylättävä.

Yhteisön oikeudessa asetettujen todisteluvaatimusten rikkomista koskeva kanneperuste

- 46 Kantaja väittää komission rikkoneen yhteisön oikeudessa asetettuja todisteluvaatimuksia, koska se on tukeutunut pelkkiin olettamuksiin ja arveluihin sekä kuvitteellisiin empiirisiin teorioihin. Kantajan mukaan komissio on erityisesti yliarvioinut Storan ilmoitusten todistusarvon, kun otetaan huomioon, että komission oman toteamuksen mukaan pääasiallinen vastuu väitetyistä kilpailusääntöjen rikkomisista kuului Storalle (päättöksen 46 perustelukappale).
- 47 Kantaja pyrkii tällä väitteellään varsinaisesti riitauttamaan sen, miten komissio on arvioinut niitä todisteita, joihin päätöksessä on vedottu. Koska tällainen väite liittyy päätöksen asianmukaisuuden tutkimiseen, kanneperuste on hylättävä.

B Aineellisoikeudellisten sääntöjen rikkomista koskevat kanneperusteet

Kanneperuste, jonka mukaan hintasopimuksia ei ollut olemassa

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 48 Kantaja tuo ensiksi esiin muutamia kartonkimarkkinoiden erityispiirteitä, jotka ovat tarpeellisia sen ymmärtämiseksi, miten listahinnat ja myyntihinnat muodostuvat. Jotta kartonginjalostajat voisivat vyöryttää kartongin hinnankorotukset omille asiakkailleen, ne vaativat aina, että kartongintuottajien on vahvistettava hintansa vuosipuoliskoittain ja että tuottajien hinnankorotuksia koskevat aikomukset on ilmoitettava niille vähintään kaksi kuukautta aikaisemmin. Kantajan mukaan kartonginjalostajat vaativat, että tehtävien kartongin hinnankorotusten piti olla vähintään noin viisi prosenttia.

- 49 Kantajan mukaan kartongintuottajien kokouksilla ei ollut komission niille antamaa merkitystä. Kustannusten nousu, joka koski kaikkia tuottajia suurin piirtein samalla tavalla, nimittäin vaikutti kartongintuottajien käsityksiin siitä, kuinka suuria hinnankorotusten oli oltava. Kantajan mukaan kaikki hinnankorotukset olivat olleet ehdottoman välttämättömiä tuotantokustannusten nousun vuoksi.
- 50 Kantajan mukaan tuottajilla ei ollut velvollisuutta yhtyä jonkin yksittäisen tuottajan päätökseen korottaa hintoja tietyllä määrällä. Tällaisilla melko homogeenisen massatuotteen markkinoilla on kantajan mielestä kuitenkin tavanomaista, että listahinnat ovat yhdenmukaisia, mikä merkitsee, että todellinen kilpailu käydään asiakasakohtaisissa neuvotteluissa.
- 51 Markkinat takasivat hinta-aloitteiden läpinäkyvyyden, koska sen jälkeen kun hinnankorotusilmoitukset oli lähetetty, tuottajat saattoivat siinä hinnankorotuksen toteuttamista edeltävässä, kartonginjalostajien vaatimassa riittävässä määräajassa saada tiedon muiden tuottajien suunnittelemista aloitteista sekä ostajien reaktioista, ennen kuin ne itse päättivät aloitteeseen liittymisestä. Kantaja toteaa, ettei komissio ole väittänyt, että olemassa olisi ollut sellaisia kilpailunrajoituksia, jotka olisivat vaikuttaneet ostajakohtaisiin hintaneuvotteluihin.
- 52 Kantajan mukaan komissio on laiminlyönyt ottaa huomioon sen, että kartongin kysyntä määräytyy yksinomaan pakattavien tavaroiden kysynnän perusteella. Tietty tuottaja ei siten välttämättä pysty kasvattamaan markkinaosuuttaan alentamalla hintojaan, koska jalostajat usein ovat sopeuttaneet toimintansa tavanomaisen toimittajansa kartonkilaatuihin, joten kartonginjalostajat voivat ilman suuria vaikeuksia saada myös tämän toimittajan alentamaan hintojaan.
- 53 Kantajan mukaan komissio ei ole asianmukaisesti ottanut huomioon myöskään kartonkialalla tarvittavia suuria investointeja.

- 54 Seuraavaksi kantaja väittää, että oikeuskäytännön mukaan kyseessä on perustamis-sopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus vain, jos asianomaiset yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa toimia markkinoilla tietyllä tavalla (em. asia *Chemie Linz v. komissio*, tuomion 301 kohta). Sopimuksen käsite edellyttää jo luonteensa puolesta tässä velvoittautumista, joka muodostuu osallistujien todellisesta tahdosta sitoutua, mutta tämän velvoittautumisen ei välttämättä tarvitse olla oikeudellisesti sitova. Jotta voitaisiin katsoa, että sopimus on olemassa, on kantajan mukaan vaadittava vähintäänkin, että asiaan osalliset moraalisesti sitoutuvat toimimaan sen mukaisesti, mitä ne ovat sopineet. Komissio ei ole päätöksessään kuitenkaan edes väittänyt, että yritykset olisivat tosiasiallisesti sitoutuneet toimimaan tietyllä tavalla kilpailun rajoittamiseksi.
- 55 Kantaja myöntää, että se osallistui listahintojen suunniteltuja korotuksia koskeneeseen tietojen vaihtoon ja että tätä tietojen vaihtoa voidaan pitää kilpailua rajoittavana yhdenmukaistettuna menettelytapana. Sopimusten olemassaoloa ei kuitenkaan ole näytetty toteen niillä todisteilla, joihin komissio on vedonnut päätöksen 74 perustelukappaleessa ja sitä seuraavissa perustelukappaleissa. Kantajan mukaan etenkin Storan toinen ilmoitus (väitetiedoksiannon liite 39), johon komissio tukeutuu, ei sisällä ainoatakaan sellaista seikkaa, joka todistaisi tällaisten sopimusten olemassaolosta. Storan ilmoituksilla ei kantajan mielestä ole mitään todistusarvoa.
- 56 Se, että tuottajat toteuttivat selvästi yhdenmukaisia hinnankorotuksia, jotka tulivat voimaan melko samanaikaisesti, ei kantajan mukaan ole todiste sitovien hintasopimusten olemassaolosta. Nämä seikat ovat vain osoituksia relevanttien markkinoiden erityisistä olosuhteista.
- 57 Lopuksi kantaja kiistää sen, että listahintoja koskeneiden keskustelujen ja markkinoilla todettujen myyntihintojen korotusten välillä olisi ollut syy-yhteys, ja se kiistää näin ollen myös sen, että tosiasiallisia hinnankorotuksia voitaisiin pitää todistena hintasopimusten olemassaolosta.

- 58 Komissio toteaa oikeuskäytännöstä ilmenevän, että jotta voitaisiin katsoa kyseessä olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, on riittävää, että asianomaiset yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa toimia markkinoilla tietyllä tavalla (asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, 256 kohta).
- 59 Komissio korostaa selvittäneensä päätöksen 72—90 perustelukappaleessa yksityiskohtaisesti niitä todisteita, jotka osoittavat kyseisen kilpailusääntöjen rikkomisen luonteen. Näiden todisteiden mukaan kartongintuottajat olivat PWG:ssä sopineet etukäteen kulloisenkin hinnankorotuksen suuruudesta ja siitä, kuka niistä ilmoittaa ensimmäisenä kustakin korotuksesta, koska siitä ilmoitetaan ja koska muut tuottajat seuraavat lähettämällä omat ilmoituskirjeensä hinnankorotuksesta (pätöksen 73 perustelukappale).
- 60 Kantajan väite, jonka mukaan hinnankorotusilmoitusten kausittaisuus ja luonne selittyvät asiakkaiden toiveilla, ei komission mukaan tässä tilanteessa osoita väärräksi toteamusta, että sopimuksia oli olemassa. Kantajan väitteillä, jotka koskevat hinnankorotuskirjeistä johtuvaa markkinoiden läpinäkyvyyttä ja markkinoiden erityispiirteitä, ei komission mukaan myöskään ole merkitystä asiassa, koska on näytetty toteen, että yritykset olivat sopineet hinnankorotuksista etukäteen.
- 61 Lisäksi komissio toteaa, että salainen hintayhteistyö oli osa kokonaissuunnitelmaa. Näin monimutkaisessa sopimusten järjestelmässä eri toimenpiteitä on komission mukaan arvioitava yhdessä ottaen huomioon kartellin kokonaistavoite (pätöksen 128 perustelukappale). Kun otetaan huomioon sopimusten muuttuminen jatkuvasti konkreettisemmiksi, hinta-aloitteiden suunnitteleminen ja toteuttaminen yhdessä, ja markkinaosuuksia ja tuotantomäärien valvontaa koskevat sopimukset, komissio pysyy päätöksen 131 ja 132 perustelukappaleessa esittämässään päätelmässä, joiden mukaan kilpailusääntöjen rikkomista on pidettävä yhdenmukaistettuna menettelytapana vuoden 1986 toisesta vuosipuoliskosta lähtien ja joiden mukaan kilpailusääntöjen rikkomisella oli vuoden 1987 lopusta lähtien kaikki perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitettujen todellisten sopimuksen tunnusmerkit.

- 62 Lopuksi komissio väittää, että hinnankorotukset vaikuttivat tosiasiallisesti noudatettuihin hintoihin.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 63 Kantaja myöntää osallistuneensa suunniteltuja hinnankorotuksia koskeneeseen yhteistoimintaan.

- 64 Päätöksen mukaan sen 1 artiklassa mainitut yritykset olivat vahvistaneet ”kaikilla kansallisilla markkinoilla sovellettavien hintojen säännöllis[iä] korotu[ksia] — — sopimuksella” (130 perustelukappaleen toisen kohdan kolmas luettelukohta). Kuten komissio on jo huomauttanut (edellä 61 kohta), se on katsonut, että sopimus oli olemassa vuoden 1987 lopusta alkaen.

- 65 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, jotta voitaisiin katsoa kyseessä olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, on riittävää, että asianomaiset yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa toimia markkinoilla tietyllä tavalla (ks. mm. asia 41/69, ACF Chemiefarma v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 661, 112 kohta; Kok. Ep. I, s. 455; em. yhdistetyt asiat Van Landewyck ym. v. komissio, tuomion 86 kohta ja em. asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 256 kohta). Toisin kuin kantaja väittää, tässä asiassa merkitystä ei ole sen tutkimisella, ovatko kyseiset yritykset katsonneet olleensa — oikeudellisesti, tosiasiallisesti tai moraalisesti — velvollisia toimimaan sovitulla tavalla.

- 66 Näin ollen on tarkastettava, onko komissio näyttänyt toteen, että yritykset, joille päätös on osoitettu, olivat ilmaisseet yhteisen tahtonsa toimia markkinoilla hintojen osalta tietyllä tavalla.

67 Stora ilmoittaa hinta-aloitteiden osalta seuraavaa (väitetiedoksiannon liite 39, 27, 28 ja 30 kohta):

” — — vuonna 1987 kapasiteetti ja kulutus olivat lähes tasapainossa. Kyseisenä vuonna kapasiteetti ylitti kulutuksen 5 prosentilla. Tämä ero (joka oli paljon pienempi kuin tuottajat itse olivat tätä ennen tajunneet) antoi PWG:lle mahdollisuuden päästä sopimukseen vuodesta 1987 eteenpäin sovellettavista hinnankorotuksista lähes varmana siitä, että nämä korotukset toteutettaisiin menestyksellisesti. Tämän tilaisuuden tarjoutuessa tuottajat pyrkivät saamaan katetuksi aikaisempien vuosien tappiot.

PWG katsoi, että ensimmäinen 10 prosentin suuruinen korotus oli toteutettava vuonna 1988. Tämä merkitsi esimerkiksi Ranskan markkinoilla GC-laadun osalta 50 Ranskan frangin (FRF) korotusta 100 kilolta ja GD-laadun osalta 35 FRF:n korotusta 100 kilolta. Samanlaiset korotukset toteutettiin muissakin maissa. Tämän jälkeen korotuksista sovittiin samansuuruisina, absoluuttisin luvuin ilmaistuina korotuksina, joten suhteellisesti korotukset pienenevät.

— —

PWG keskusteli ja sopi kulloinkin siitä, kuka ilmoittaa hinnankorotuksen ensimmäisenä ja milloin muut tärkeimmät tuottajat ilmoittavat omista korotuksistaan. Järjestys ei ollut aina sama.”

68 Stora lisää seuraavaa (väitetiedoksiannon liite 39, 13 ja 14 kohta)

”—— JMC:n tavoitteena oli soveltaa vertailevaa hinnoittelua eräiden suurten asiakkaiden osalta ja valmistella niitä menettelytapoja, joilla PWG:n hintapäätökset toteutetaan maakohtaisesti sekä GC-laadun että GD-laadun osalta.

JMC:ssä keskusteltiin PWG:n hintapäätösten yksityiskohtaisesta toteuttamisesta markkinakohtaisesti, ja JMC laati tästä selonteon PWG:lle.”

69 Näin ollen Storan mukaan PWG:ssä ja JMC:ssä kokoontuneet yritykset ilmaisivat yhteisen tahtonsa nostaa hintoja samalla tavoin ja samanaikaisesti eri kansallisilla markkinoilla.

70 Storan ilmoituksia tukevat tältä osin useat asiakirjatodisteet, joihin komissio on vedonnut päätöksen 74 perustelukappaleessa ja sitä seuraavissa perustelukappaleissa.

71 Tältä osin riittää, kun viitataan päätöksen 79, 80 ja 83 perustelukappaleessa mainittuihin kolmeen hintaluetteloon. Nämä luettelot, jotka komissio on saanut haltuunsa Renalta (väitetiedoksiannon liitteet 110 ja 111) ja Finnboard (UK) Ltd:lta, sisältävät useiden kartonkilajien ja useiden yhteisön maiden osalta tietoja niiden hinnankorotusten päivämääristä ja täsmällisestä suuruudesta, jotka kyseessä olevat yritykset toteuttivat huhtikuussa 1989, syys—lokakuussa 1989 ja huhtikuussa 1990. Kolmeen hintaluetteloon sisältyvät tiedot vastaavat hinnankorotusten määrien ja niiden toteuttamisajankohtien osalta kyseessä olevien yritysten todettua todellista toimintaa markkinoilla (ks. päätöksen liitteenä olevat taulukot D, E ja F).

- 72 Komissio on lisäksi löytänyt Renalta käsinkirjoitetut muistiinpanot, jotka koskevat 6.9.1990 pidettyä JMC:n kokousta (väitetiedoksiannon liite 118) ja joissa todetaan muun muassa seuraavaa:

”Hinnankorotuksesta ilmoitetaan *ensi viikolla syyskuussa*.

Ranska	40 FRF
Alankomaat	14 NLG
Saksa	12 DEM
Italia	80 ITL
Belgia	2,50 BEF
Sveitsi	9 CHF
Yhdistynyt kuningaskunta	40 GBP
Irlanti	45 IEP

Kaikkiin laatuihin on tehtävä sama korotus; GC, UD, GT, GC jne.

Ainoastaan yksi hinnankorotus vuodessa.

Koskee 7.1. lähtien tapahtuvia toimituksia.

Viimeistään 31.1.

14.9. kirje hinnankorotuksesta (Mayr-Melnhof).

19.9. Feldmühle lähettää kirjeensä.

Cascades ennen syyskuun loppua.

Kaikkien on lähetettävä kirjeensä ennen 8.10.”

- 73 Kantaja ei kiistä sitä, että edellä mainitut kolme hintaluetteloa liittyvät hintoja koskeneeseen yhteistoimintaan, eikä sitä, että väitetiedoksiannon liite 118 koskee 6.9.1990 pidettyä JMC:n kokousta.

- 74 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo ilman, että olisi tarpeen tarkastella muita todisteita, komission näyttäneen toteen, että PWG:n ja JMC:n kokouksiin osallistuneet yritykset olivat ilmaisseet yhteisen tahtonsa korottaa hintoja yhdenmukaisesti ja samanaikaisesti. Komissio toimi siten oikein määritellesään sopimukseksi kantajan ja muiden kartongintuottajien hinta-aloitteita koskeneen yhdenmukaiset tahdonilmaukset vuoden 1987 lopusta alkaen.
- 75 Tällaisessa tilanteessa kantajan väitteillä, jotka perustuvat kartonkimarkkinoiden väitettyihin erityispiirteisiin ja siihen, ettei listahintojen korotusten ja myyntihintojen korotusten välillä ollut syy-yhteyttä, ei ole merkitystä. Vaikka kantajan näiden väitteiden yhteydessä esittämät tosiasiaväitteet pitäisivätkin paikkansa, se ei estä sitä, että kilpailusääntöjen rikkomista, johon kantaja hintojen osalta osallistui vuoden 1987 lopusta, on pidettävä sopimuksena.
- 76 Kanneperuste on siis hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan väitettyä "hinta ennen määrää" -politiikkaa koskevaa sopimusta ja tähän politiikkaan liittyvää yhdenmukaistettua menettelytapaa ei ollut olemassa

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 77 Kantajan väitteet voidaan jakaa kolmeen ryhmään.

- 78 Kantaja kehittää ensinnäkin väitteitä, jotka koskevat sitä, ettei olemassa ollut sopimusta tai yhdenmukaistettua menettelytapaa, jotka olisivat koskeneet markkinaosuusien pysyttämistä vakiotasoilla.
- 79 Kantaja väittää, että komission väitteet, jotka koskevat tärkeimpien kartongintuottajien markkinaosuusien ”jäädymiseen” tähdännyttä yhteistoimintaa, perustuvat yksinomaan Storan ilmoitukseen ja FS-Kartonilta löydettyyn, 28.12.1988 päivätyyn luottamukselliseen muistioon (väitetiedoksiannon liite 73). Kantajan mukaan näissä asiakirjoissa ei kuitenkaan ole mitään sellaista tietoa, jolla markkinaosuusien ”jäädymiseen” tähdänneen sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolo voitaisiin näyttää toteen.
- 80 Väitetiedoksiannon liite 73 on pelkkä FS-Kartonin markkinointijohtajan laatima yleistä tilannetta koskeva raportti, jolla pyritään perustelemaan konsernin johdolle FS-kartongin liikevaihdon kasvun pysähtymistä. Muistiosta ilmenee tältä osin, että markkinointijohtaja suhtautui varauksellisesti konsernin uuteen myyntipolitiikkaan, joka merkitsi sitä, että tytäryhtiöiden oli noudatettava ehdotonta hintakuria, vaikka se johtaisi myyntimäärien laskuun. Muistio osoittaa, että konsernin johto oli tehnyt tällaisen päätöksen ja että FS-Kartonin markkinointijohtaja oli velvoitettu noudattamaan sitä. Markkinointijohtaja ei sitä paitsi tiennyt PG Paperboardissa käytyjen keskustelujen sisällöstä.
- 81 Storan ilmoituksista kantaja toteaa, etteivät ne sisällä mitään sellaista, millä voitaisiin näyttää toteen niin sanottua ”hinta ennen määrää” -politiikkaa koskevan perussopimuksen väitetty olemassaolo. Storan toisessa ilmoituksessa viitataan ainoastaan markkinaosuuksia koskeneisiin ”keskusteluihin” [”discussions”] (väitetiedoksiannon liite 39, s. 4 ja 11). Storan kolmannessa ilmoituksessakin (väitetiedoksiannon liite 43) viitataan ”keskusteluihin” [”discussions”] ja ”sopimuksiin” [”understandings”] (s. 1 ja 2). Kantajan mukaan kyse ei ollut perussopimuksesta vaan useista erillisistä sopimuksista, jotka perustuivat edellisen vuoden liikevaihtoon ja joiden olemassaoloa muut asiakirjat eivät vahvista. Stora ei käyttänyt ilmaisua ”sopimus” perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitettussa erityismerkityksessä (ks. edellä 54 kohta ja sitä seuraavat kohdat), koska se on ilmoittanut, että

tuottajien ”sopimukset” eivät olleet sitovia ja että tuottajat noudattivat sopimuksia vain, jos ne vastasivat niiden omaa intressiä (väitetiedoksiannon liite 39, s. 4 ja päätöksen 59 perustelukappale).

82 Kantajan mukaan Storan ilmoitusten uskottavuus on kyseenalainen, koska Storan yhteistyö komission kanssa voi selittyä sillä, että se kävi komission kanssa keskusteluja siitä, kuinka suuren alennuksen se saa sakkoonsa vastikkeeksi yhteistyöstään.

83 Lopuksi kantaja toteaa, että FS-Kartonin myyntijohtajalta löydettyt käsinkirjoitetut muistiinpanot, jotka on päivätty 11.1.1990 (väitetiedoksiannon liite 113, päätöksen 84—86 perustelukappale), oli tehty Mayr-Melnhofin johdolle tarkoitettun sisäisen raportin laatimista varten, ja muistiinpanoissa olevat tiedot perustuvat kantajan mukaan kyseisen johtajan omiin oletuksiin sekä kollegoiden ja asiakkaiden kanssa käydyissä keskusteluissa saatuihin tietoihin. Muut komission mainitsemat asiakirjat eivät kantajan mielestä tue komission väitteitä.

84 Toiseksi kantaja esittää markkinaosuuksiensa kehittymiseen perustuvan väitteen. Kantaja toteaa tältä osin, että FS-Kartonin kapasiteetin kasvattaminen 200 000 tonnilla/vuosi vuonna 1990 todistaa, että kantaja aikoi kasvattaa markkinaosuuttaan pääasiallisella myyntialueellaan eli yhteisön markkinoilla. Sillä, että kantaja vei kartonkia yhteisön ulkopuolisille markkinoille, ei ole mitään tekemistä tarjonnan tosiasiallisen valvonnan kanssa, vaan se johtuu siitä yksinkertaisesta säännöstä, jonka mukaan toiminnan on perustuttava markkinoilta saataviin tietoihin. Kantajan noudattama ”hintaa ennen määrää” -politiikka perustui kantajan mukaan itsenäiseen päätökseen, jolla pyrittiin siihen, ettei aiheuteta yleistä hintojen romahdusta yhteisön markkinoilla.

85 Kantajan mukaan eri tuottajien, muun muassa kantajan, markkinaosuudet myös kehittyivät. Kantaja kiistää komission analyysin, jonka mukaan markkinaosuuksien vaihtelut selittyisivät sillä, että markkinaosuudet eivät olleet muuttumattomia

vaan niitä muutettiin ja niistä neuvoteltiin uudelleen aika ajoin, ja sillä, että markkinaosuuksia koskeneet keskustelut aloitettiin joka vuosi uudelta pohjalta. Kantajan mukaan mitkään todisteet eivät tue näitä väitteitä eikä myöskään sitä komission väitettä, jonka mukaan markkinaosuuksiaan kasvattaneet tuottajat olisi palautettu järjestykseen.

- 86 Kolmanneksi kantaja kehittelee seisokkeja ja tuotantomäärien kehitystä koskevia väitteitä.
- 87 Kantajan mukaan komissio ei ole asianmukaisesti ottanut huomioon sitä, että Euroopan kartonkimarkkinat ovat ostajien markkinat. Tässä yhteydessä kantaja tuo esiin tuottajien ja näiden asiakkaiden välisten suhteiden erityispiirteitä.
- 88 Seuraavaksi kantaja väittää, ettei komissio ole esittänyt mitään todisteita siitä, että suurten tuottajien välillä olisi ollut seisokkeja koskenut järjestely. Nämä väitteet perustuvat vain muutamiin Storan toisessa ilmoituksessa olleisiin epämääräisiin vihjauksiin. Kantajan mukaan komissio ei ole myöskään missään vaiheessa vastannut kantajan väitteeseen, jonka mukaan kantaja on aina käyttänyt tuotantokapasiteettiaan täysillä, vaikka kantajan kannekirjelmän liitteenä oleva, kantajan kapasiteetin käyttöä koskeva taulukko vahvistaa tämän seikan paikkansapitävyyden. Mayr-Melnhof-konsernin tehtaiden eri koneiden tosiasialliset seisokit vuonna 1990 johtuivat uuden koneen käyttöönotosta, kunnossapitotöistä, kokeista ja muutostöistä.
- 89 Kantajan väitteisiin vastatakseen komissio viittaa pääasiallisesti niihin toteamuksiin, joita päätöksessä on tehty ”hinta ennen määrää” -politiikasta (päätöksen 51—60 perustelukappale). Komissio viittaa myös Storan toiseen ilmoitukseen (väitetedoksiannon liite 39, erityisesti s. 3, 12, 14 ja 15).

- 90 Erityisesti tärkeimpien tuottajien senhetkisten markkinaosuuksien ”jäädymisestä” komissio toteaa, että kyse oli ”hinta ennen määrää” -politiikan välttämättömästä osasta, jolla pyrittiin valvomaan, mitä politiikkaa kartellin jäsenet tosiasiallisesti noudattivat määrien osalta. Komission mukaan markkinaosuuksien ”jäädymistä” koskeneen yhteistoiminnan olemassaolon todistaa erityisesti FS-Kartonilta löytnyt luottamuksellinen muistio (väitetiedoksiannon liite 73). Lisäksi komissio huomauttaa, että päätöksessä mainitaan joukko muitakin todisteita, joita Mayr-Melnhof ei mainitse lainkaan ja jotka hyvin suurella tarkkuudella vahvistavat Storan toisessa ilmoituksessa ja FS-Kartonin luottamuksellisessa muistiossa olevat tiedot (ks. päätöksen 84, 87, 94 ja 95 perustelukappale sekä niissä tarkastellut asiakirjat).
- 91 Storan ilmoitusten osalta komissio toistaa, että yhdenmukainen tahdonilmaus, joka koskee tulevaa toimintaa markkinoilla, on perustamissopimuksen 85 artiklan rikkomista. Muut asiakirjat vahvistavat näiden ilmoitusten kaikkien keskeisten kohtien paikkansapitävyyden, eikä niiden luotettavuutta ole näin ollen syytä epäillä. Komissio sitä paitsi kiistää sopineensa Storan kanssa sakon tasosta tai siitä, milaista alennusta Stora saattoi yhteistyönsä vuoksi odottaa.
- 92 Kantajan kapasiteetin kasvusta komissio toteaa, että kartongin kulutus Länsi-Euroopassa kasvoi 18,6 prosenttia vuodesta 1987 vuoteen 1990, mikä merkitsee, että jonkinlainen kapasiteetin lisäys alalla oli välttämätön kysynnän kasvun tyydyttämiseksi. Kapasiteetin kasvu, joka johtui erityisesti FS-Kartonin uuden koneen käyttöönotosta, ei komission mukaan kuitenkaan välttämättä aiheuttanut markkinaosuuksien muutoksia.
- 93 Komission mukaan ei voida minkään perusteella todeta, että FS-Kartonin uudella kapasiteetilla tuotettu kartonki olisi myyty yhteisön markkinoille. Kantajan toi-

mittamien asiakirjojen mukaan sen markkinaosuus kasvoi vuodesta 1987 vuoteen 1991 vain 0,6 prosenttia GD-laadun osalta ja 0,3 prosenttia GC-laadun osalta, eikä FS-Kartonin uusi kapasiteetti aiheuttanut mitään kasvua sen markkinaosuudessa. Komissio toteaa, että kantaja — kuten se itsekin myöntää — ryhtyi viemään kartonkia yhteisön ulkopuolelle välttääkseen hintojen laskun yhteisön markkinoilla, mikä vastaa tarkalleen ”hinta ennen määrää” -politiikan tavoitteita.

- 94 Komission mukaan edes kantajan markkinaosuuksien kasvulla ei voida puolustella kantajan osallistumista keskusteluihin, joissa joka vuosi määrättiin tärkeimpien kartongintuottajien markkinaosuudet (päättöksen 60 perustelukappale).
- 95 Tuotantoseisokkien osalta komissio väittää, että kantajan oikeudenkäynnin aikana esittämät asiakirjat todistavat, että erityisesti vuonna 1990 eräiden tehtaiden käyttöasteet laskivat huomattavasti aikaisempiin vuosiin verrattuna ja että vuonna 1991 myös Hirschwangin tehtaan käyttöaste laski huomattavasti aikaisempiin vuosiin verrattuna.
- 96 Komission mukaan on joka tapauksessa merkityksetöntä, onko kantaja tosiasiallisesti käyttänyt täyttä tuotantokapasiteettiaan. Koska kyse oli monimutkaisesta sopimusten järjestelmästä, jolla pyrittiin erityisesti tarjonnan valvontaan ja yhteisön markkinoiden jakamiseen, ja koska kantaja oli osallistunut PWG:n kokouksiin, joissa kyseisestä politiikasta päätettiin, kantaja on komission mukaan vastuussa koko siitä kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon tuottajat syyllistyivät (asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok.1992, s. II-1021, 256—261 kohta ja 305 kohta ja em. asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 272 kohta).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

1. Markkinaosuuksien jäädyttämiseen tähdänneen yhteistoiminnan ja tarjonnan valvontaan tähdänneen yhteistoiminnan olemassaolo

- 97 Päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan tässä artiklassa tarkoitetut yritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että ne ovat viiteajanjaksona osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joiden mukaisesti yhteisön kartongintoimittajat muun muassa ”saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämistä vakiotasoilla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa” ja ”toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen”.
- 98 Komission mukaan PWG:n kokouksiin osallistuneet ottivat viiteajanjaksona käyttöön nämä päätöksessä osastoon ”määrien säätely” sisällytetyt salaisen yhteistyön kaksi muotoa. Päätöksen 37 perustelukappaleen kolmannelta kohdasta nimittäin ilmenee, että PWG:n varsinainen tehtävä — sellaisena kuin Stora sen ilmaisi — ”oli erityisesti keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista sekä hinnankorotuksista ja kapasiteeteista ja harjoittaa niiden osalta yhteistoimintaa”.
- 99 PWG:n osuudesta markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön päätöksessä (37 perustelukappaleen viides kohta) todetaan seuraavaa: ”Hinnankorotuksia koskeneiden toimenpiteiden yhteydessä PWG:ssä keskusteltiin perusteellisesti kansallisten ryhmittymien ja yksittäisten tuottajakonsernien markkinaosuuksista Länsi-Euroopassa. Tämä johti tiettyihin osallistujien välisiin ’järjestelyihin’, jotka koskivat niiden markkinaosuuksia ja joilla pyrittiin välttämään sellainen tilanne, että hintoja koskeneet yhdenmukaistetut aloitteet olisivat menettäneet merkityksensä ylitarjonnan vuoksi. Suuret tuottajakonsernit itse asiassa sopivat pysyttävänsä markkinaosuutensa tasolla, joka vastasi vuosittain ilmoitettuja myynti- ja

tuotantolukuja, jotka Fides julkaisi lopullisina aina seuraavan vuoden maaliskuussa. Markkinaosuuksien kehitystä analysoitiin PWG:n joka kokouksessa Fidesin kuukausittaisten lukujen pohjalta, ja jos ilmeni huomattavia muutoksia, syylliseksi epäillyltä yritykseltä vaadittiin selitystä.”

100 Päätöksen 52 perustelukappaleessa todetaan, että ”PWG:ssä vuonna 1987 tehdyssä sopimuksessa määrättiin Länsi-Euroopan tärkeimpien tuottajien senhetkisten markkinaosuuksien ’jäädäyttyämisestä’ sekä siitä, että uusia asiakkaita ei saanut yrittää hankkia eikä senhetkistä markkina-asemaa parantaa aggressiivisella hintapolitiikalla”.

101 Päätöksen 56 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa todetaan seuraavaa: ”Tärkeimpien tuottajien perussopimusta markkinaosuuksiensa pysyttämiseksi sovellettiin koko sen ajan, jota tämä päätös koskee.” Päätöksen 57 perustelukappaleen mukaan ”[m]arkkinaosuuksien kehitystä’ tarkasteltiin PWG:n joka kokouksessa väliaikaisten tilastojen pohjalta”. Päätöksen 56 perustelukappaleen viimeisessä kohdassa todetaan vielä seuraavaa: ”Markkinaosuuksia koskeviin keskusteluihin osallistuneet yritykset olivat PWG:n jäsenet eli Cascades, Finnboard, KNP (vuoteen 1988), [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió, Stora-konserniin kuuluvat kaksi tuottajaa CBC ja Feldmühle sekä Weig (vuodesta 1988).”

102 On katsottava komission näyttäneen toteen oikein, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden välillä oli markkinaosuuksia koskevaa salaista yhteistyötä.

103 Komission analyysi perustuu pääasiallisesti Storan ilmoituksiin (väitetiedoksiannon liitteet 39 ja 43), ja väitetiedoksiannon liite 73 tukee sitä.

- 104 Väitetiedoksiannon liitteessä 39 Stora toteaa seuraavaa: ”PWG on kokoontunut vuodesta 1986 lähtien edistääkseen markkinoiden säätelyä. — — Muun (lainmukaisen) toimintansa ohella sen tarkoituksena oli keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista sekä hinnankorotuksista, kysynnästä ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Sen tehtävänä oli pääasiallisesti arvioida, mikä tarkalleen on tarjonta- ja kysyntätilanne markkinoilla ja mitä toimenpiteitä on toteutettava markkinoiden säätelämiseksi, sekä esittää tämä arvio President Conferencelle.”
- 105 Nimenomaan markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön osalta Stora toteaa, että ”Euroopan yhteisön, EFTA:n sekä niiden muiden maiden, joihin PG Paperboardin jäsenet toimittavat kartonkia, kansallisten ryhmittymien saavuttamia markkinaosuuksia tarkasteltiin PWG:ssä” ja että PWG ”keskusteli mahdollisuudesta pysyttää markkinaosuudet edellisen vuoden tasolla” (väitetiedoksiannon liite 39, 19 kohta). Stora toteaa myös (sama asiakirja, 6 kohta), että ”[t]änä samana aikana keskusteltiin myös tuottajien markkinaosuuksista Euroopassa siten, että ensimmäisenä viiteajanjaksona käytettiin vuoden 1987 tasoja”.
- 106 Komission 23.12.1991 päivätyssä kirjeessä esittämiin kysymyksiin 14.2.1992 lähettämässään vastauksessa (väitetiedoksiannon liite 43) Stora täsmentää vielä seuraavaa: ”PWG:n jäsenten sopimukset markkinaosuuksien tasosta koskivat koko Eurooppaa. Sopimukset perustuivat edellisen vuoden kokonaismääriin, jotka yleensä olivat lopullisina käytettävissä seuraavan vuoden maaliskuussa” (1.1 kohta).
- 107 Tätä toteamusta vahvistaa samassa asiakirjassa oleva seuraava maininta: ”— — keskustelut johtivat siihen, että PWG:n jäsenet tekivät yleensä kunkin vuoden maaliskuussa sopimuksen, jolla pyrittiin pysyttämään niiden markkinaosuudet edellisen vuoden tasolla” (1.4 kohta). Stora toteaa, että ”[s]opimusten noudattamisen varmistamiseksi ei ollut toteutettu mitään toimenpiteitä” ja että PWG:n kokouksiin osallistuneet ”tiesivät, että jos ne ryhtyvät poikkeuksellisiin toimenpiteisiin markkinoilla, joille muut toimittavat kartonkia, muut saattaisivat kostaa tämän toisilla markkinoilla” (sama kohta).

108 Stora toteaa vielä, että Mayr-Melnhof oli osallistunut markkinaosuuksia koskeneisiin keskusteluihin (1.2 kohta).

109 Väitetiedoksiannon liite 73 tukee Storan väitteitä markkinaosuuksia koskeneesta salaisesta yhteistyöstä. Tämä FS-Kartonilta löydetty asiakirja on 28.12.1988 päivätty markkinatilannetta koskeva luottamuksellinen muistio, jonka Mayr-Melnhof/FS-Karton-konsernin myynnistä vastaava markkinointijohtaja Saksasta (Katzner) oli osoittanut Mayr-Melnhofin toimitusjohtajalle (Gröller) Itävaltaan.

110 Tämän asiakirjan, jota lainataan päätöksen 53—55 perustelukappaleessa, mukaan ”toimitusjohtajaryhmän” (Präsidentenkreis) tiiviimpi yhteistyö, josta oli päätetty vuonna 1987, oli tehnyt joistakin ”voittajia” ja toisista ”häviäjiä”. Muistion laatija luokittelee kantajan häviäjiin useista syistä, erityisesti seuraavista:

”2) Sopimukseen päästiin ainoastaan ’rankaisemalla’ meitä — meitä vaadittiin tekemään ’uhrauksia’.

3) Vuoden 1987 markkinaosuudet piti ’jäädyttää’, aikaisemmat yhteydet säilyttää, eikä mitään uutta toimintaa tai laatua saanut edistää hinnoittelulla (tämän tulos nähdään tammikuussa 1989 — jos kaikki ovat rehellisiä).”

111 Näitä virkkeitä on tulkittava ottaen huomioon muistion laajempi asiayhteys.

- 112 Muistion laatija tuo tältä osin ikään kuin johdantona esiin Euroopan tasolla tapahtuvan tiiviimmän yhteistyön ”toimitusjohtajaryhmässä”. Kantaja on tulkinnut tätä ilmaisua siten, että se tarkoittaa samalla yleisesti sekä PWG:tä että PC:tä, toisin sanoen siten, ettei se viittaa mihinkään yksittäiseen tilaisuuteen tai kokoukseen (väitetiedoksiannon liite 75, 2. a kohta).
- 113 Seuraavaksi muistion laatija toteaa, että tämä yhteistyö on johtanut ”hintakuriin”, joka on tehnyt joistakin ”voittajia” ja toisista ”häviäjiä”.
- 114 Vuoden 1987 tasolle jäädytettäviä markkinaosuuksia koskevaa toteamusta on siis tarkasteltava ottaen huomioon asiayhteys eli tämä kuri, josta ”toimitusjohtajaryhmä” päätti.
- 115 Lisäksi se, että vuosi 1987 mainitaan viitevuotena, on yhdenmukaista Storan toisen ilmoituksen kanssa (väitetiedoksiannon liite 39; ks. edellä 105 kohta).
- 116 Siitä, mikä oli PWG:n osuus toimitusten valvontaa koskeneessa salaisessa yhteistyössä, jolle tunnusomaista oli konneiden seisokkiaikojen tarkastelu, päätöksessä todetaan, että PWG:llä oli ratkaiseva osuus seisokkien toteuttamisessa, koska vuodesta 1990 lähtien tuotantokapasiteetti kasvoi ja kysyntä väheni; päätöksessä todetaan seuraavaa: ”— — vuoden 1990 alussa tärkeimmät tuottajat — — katsoivat hyödylliseksi sopia PWG:ssä siitä, että seisokit ovat tarpeen. Suuret tuottajat tajusivat, etteivät ne voineet kasvattaa kysyntää laskemalla hintoja ja että tuotannon jatkaminen täydellä kapasiteetilla vain johtaisi hintojen laskuun. Se, kuinka pitkät seisokit olivat tarpeen tarjonnan ja kysynnän tasapainon palauttamiseksi, voitiin teoriassa laskea kapasiteettiraporttien perusteella — —”(päätöksen 70 perustelukappale).

- 117 Päätöksessä todetaan lisäksi seuraavaa: ”PWG ei kuitenkaan muodollisesti määrännyt kullekin tuottajalle seisokkiaikaa. Stora mukaan sellaisen koneiden seisokkiaikoja koskevan koordinoitun suunnitelman laatimisessa, joka olisi kattanut kaikki tuottajat, ilmeni käytännön vaikeuksia. Stora toteaa, että tämän vuoksi käytössä oli vain ’löyhä kannustusjärjestelmä” (päätöksen 71 perustelukappale).
- 118 On katsottava, että komissio on riittävästi näyttänyt toteen PWG:n kokouksiin osallistuneiden välillä olleen tuotantoseisokkeja koskenutta salaista yhteistyötä.
- 119 Komission esittämät asiakirjat tukevat sen analyysiiä.
- 120 Stora on toisessa ilmoituksessaan (väitetiedoksiannon liite 39, 24 kohta) todennut seuraavaa: ”Sillä, että PWG päätti alkaa noudattaa hinta ennen määrää -politiikkaa, ja sillä, että yhdenmukaisten hintojen järjestelmä otettiin vähittäin käyttöön vuodesta 1988 alkaen, PWG:n jäsenet myönsivät, että seisokit olivat välttämättömiä näiden hintojen säilyttämiseksi kysynnän kasvun heikentyessä. Tuottajat eivät olisi ilman seisokkeja pystyneet säilyttämään sovittuja hintatasoja ylikapasiteetin kasvaessa.”
- 121 Ilmoituksensa seuraavassa kohdassa Stora toteaa seuraavaa: ”Kartonkiteollisuus pystyi vuosina 1988 ja 1989 toimimaan käytännöllisesti katsoen täydellä kapasiteetilla. Muut kuin tavanomaiset kunnossapito- ja lomaseisokit osoittautuivat välttämättömiksi vasta vuodesta 1990 alkaen. — — Tilausten vähentyessä oli lopulta turvaututtava seisokkeihin hinta ennen määrää -politiikan säilyttämiseksi. Kultakin tuottajalta (tuotannon ja kulutuksen tasapainon varmistamiseksi) edellytetty seisokkiaika voitiin laskea kapasiteettiraporttien perusteella. PWG ei muodollisesti määrännyt noudatettavia seisonta-aikoja, vaikka olemassa olikin löyhä kannustusjärjestelmä — — .”

122 Väitetiedoksiannon liitteen 73 osalta on todettava, että ne syyt, joiden perusteella kyseisen muistion laatija tuolloin piti kantajaa ”häviäjänä”, ovat tärkeitä todisteita PWG:n kokouksiin osallistuneiden välisestä seisokkeja koskeneesta salaisesta yhteistyöstä.

123 Muistion laatija nimittäin toteaa seuraavaa:

”4) Tällä kohtaa asianosaisten käsitykset siitä, mihin tavoitteeseen on pyrittävä, alkavat poiketa toisistaan.

— —

c) Koko myyntihenkilöstö ja Euroopan myyntiedustajat on vapautettu määräbudjeteistaan, ja on noudatettu ankaraa, lähestulkoon poikkeuksetonta hin-
tapolitiikkaa (työntekijämme eivät ole aina ymmärtäneet muuttunutta asen-
tamme markkinoihin — aikaisemmin vaadittiin pelkästään määriä ja nyt
ainoastaan hintakuria silläkin uhalla, että koneet joudutaan seisauttamaan).”

124 Kantaja väittää väitetiedoksiannon liitteessä 75 ja ensimmäisen oikeusasteen tuo-
mioistuimelle esittämässään kirjelmässä (edellä 80 kohta), että muistio ja näin ollen
myös edellä lainattu kappale siitä koskee ainoastaan yrityksen sisäistä tilannetta.
Kun tätä otetta analysoidaan ottaen huomioon muistio yleisemmin, osoittautuu,
että siinä on kyse ”toimitusjohtajaryhmässä” päätetyn ankaran politiikan täytän-
töönpanosta myyntihenkilöstön tasolla. Tämän asiakirjan on tulkittava osoittavan,
että vuonna 1987 päätettyyn tiiviimpään yhteistyöhön osallistuneet, toisin sanoen
ainakin PWG:n kokouksiin osallistuneet, kiistattomasti ovat arvioineet sitä, mikä
vaikutus heidän hyväksymällään politiikalla on siinä tapauksessa, että sitä nouda-
tetaan ankarasti.

- 125 Renan 6.9.1990 päivätyt muistiinpanot (väitetiedoksiannon liite 118) vahvistavat erityisesti sen, että tuottajat ovat hinnankorotuksia valmisteltaessa keskustelleet seisokeista; näissä muistiinpanoissa mainitaan hinnankorotusten määrät useiden maiden osalta, tulevien korotusilmoitusten päivämäärät sekä useiden tuottajien tilauskantojen suuruus työpäivinä.
- 126 Asiakirjan laatija toteaa tiettyjen valmistajien ennakoivan seisokkeja, mikä on ilmaistu esimerkiksi seuraavalla tavalla:

”Kopparfors 5—15 days
5 /9 will stop for five days”.

- 127 Kantaja, joka osallistui siihen JMC:n kokoukseen, jota muistiinpanot koskevat (päätöksen liitteenä 4 oleva taulukko), mainitaan tässä asiakirjassa useita kertoja. Muistiinpanoissa on mainittu muun muassa se päivä, jolloin kantajan piti lähettää hinnankorotusilmoituksensa. Lisäksi muistiinpanoissa todetaan seuraavaa:

”Deiswill 5 days (GC)
2.5 week for GD
plan to stop within 2 weeks step(?)”.

Edellä olevan perusteella on katsottava, että komissio on oikeudellisesti riittävällä tavalla näyttänyt toteen, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden välillä on ollut markkinaosuuksia koskenutta salaista yhteistyötä ja että näiden samojen yritysten välillä on ollut seisokkeja koskenutta salaista yhteistyötä. Koska kantajan osallistumista PWG:n kokouksiin ei ole kiistetty ja koska tämä yritys on nimenomaisesti mainittu tärkeimmissä langettavissa todisteissa (Storan ilmoitukset ja väitetiedoksiannon liite 73), komissio on aiheellisesti katsonut kantajan olevan vastuussa osallistumisesta näihin kahteen salaiseen yhteistyön muotoon.

- 129 Kantajan Storan ilmoituksia vastaan esittämä vastaväite, jolla pyritään kiistämään tämän asiakirjan todistusarvo, ei heikennä tätä toteamusta.
- 130 On nimittäin kiistatonta, että Storan ilmoitukset ovat peräisin sellaiselta yritykseltä, jonka on katsottu osallistuneen väitettyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja että ne sisältävät yksityiskohtaisen kuvauksen PG Paperboardin toimielimissä käytettyjen keskustelujen luonteesta, PG Paperboardiin kuuluneiden yritysten tavoitteesta sekä kyseisten yritysten osallistumisesta sen eri toimielinten kokouksiin. Koska muut aineistoon sisältyvät asiakirjat tukevat tätä keskeistä todistetta, se tukee komission väitteitä asiassa merkityksellisellä tavalla.
- 131 Koska komissio on näyttänyt toteen nämä kaksi salaisen yhteistyön muotoa, ei ole tarpeen tarkastella kantajan väitetiedoksiannon liitteestä 113 esittämää vastaväitettä.

2. Kantajan tosiasiallinen toiminta

- 132 Kantajan väitteitä, joiden mukaan sen tosiasiallinen toiminta markkinoilla ei vastaa komission väitteitä salaisen yhteistyön kahden kiistetyn muodon olemassaolosta, ei myöskään voida hyväksyä.
- 133 Ensinnäkään sitä, että PWG:n jäsenet ovat olleet salaisessa yhteistyössä ”hinta ennen määrää -politiikan” kahden osatekijän osalta, ei pidä sekoittaa salaisessa yhteistyössä sovitun toteuttamiseen. Komission esittämillä todisteilla on nimittäin sellainen todistusarvo, että tiedot kantajan tosiasiallisesta toiminnasta markkinoilla eivät heikennä niiden komission päätelmien luotettavuutta, jotka koskevat nimenomaan sitä, että näiden riidanalaisen politiikan kahden osatekijän osalta on harjoi-

tettu salaista yhteistyötä. Kantajan väitteillä voisi osoittaa enintään, ettei sen toiminta noudattanut sitä, mitä PWG:ssä kokoontuneiden yritysten kesken oli sovittu.

134 Toiseksi on todettava, että kantajan esittämät tiedot eivät osoita komission päätelmiä vääriksi. On korostettava, että komissio myöntää nimenomaisesti, että markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ei liittynyt ”mitään virallista seuraamus- tai kompensatiomekanismia, jolla olisi vahvistettu markkinaosuuksia koskevaa sopimusta”, ja että tiettyjen suurten tuottajien markkinaosuudet kasvoivat jonkin verran vuosi vuodelta (ks. erityisesti päätöksen 59 ja 60 perustelukappale). Lisäksi komissio myöntää, että koska kartonkiteollisuus oli toiminut täydellä kapasiteetilla vuoden 1990 alkuun saakka, seisokkeja ei tuohon mennessä ollut tarvittu käytännöllisesti katsoen lainkaan (pätöksen 70 perustelukappale).

135 Kolmanneksi on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se, että yritys ei mukaudu siihen, mitä kokouksissa, joilla on selvästi kilpailunvastainen tarkoitus, on sovittu, ei estä sitä, etteikö yritys olisi täysin vastuussa osallistumisestaan kartelliin, jos se ei ole julkisesti sanoutunut irti siitä, mitä kokouksissa on sovittu (ks. esim. asia T-141/89, Tréfileurope v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-791, 85 kohta). Vaikka kantajan toiminta markkinoilla ei olisikaan ollut sovitun mukaista, etenkin jos se on — kuten se väittää — vuonna 1990 toiminut täydellä tuotantokapasiteetilla, se ei siis mitenkään vaikuta sen vastuuseen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta.

3. Markkinaosuuksien jäädyttämiseen tähdänneen yhteistoiminnan ja tarjonnan valvontaan tähdänneen yhteistoiminnan oikeudellinen luonnehdinta

136 Markkinaosuuksien jäädyttämiseen tähdänneen yhteistoiminnan ja tarjonnan valvontaan tähdänneen yhteistoiminnan oikeudellista luonnehdintaa koskevaan kysymykseen on vastattava tutkittaessa kanneperustetta, jonka mukaan alalla ei ollut yhteistä kilpailunrajoittamissuunnitelmaa (jäljempänä 137 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

Kanneperuste, jonka mukaan alalla ei ollut yhteistä kilpailunrajoittamissuunnitelmaa

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 137 Kantaja kiistää, että komissio olisi näyttänyt toteen alan yhteistä kilpailunrajoittamissuunnitelmaa koskevan sopimuksen olemassaolon. Kantaja tukeutuu tältä osin pääasiallisesti niihin väitteisiin, joita se on esittänyt kahden edellisen kanneperusteen yhteydessä.
- 138 Tällaisen suunnitelman olemassaoloa koskevasta väitteestä ei kantajan mukaan voida myöskään päätellä, mistä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan alaisuuteen kuuluvan kilpailusääntöjen rikkomisen katsotaan muodostuvan. Kantajan mukaan sellaista sopimusta, joka olisi sitonut osapuolia ja velvoittanut ne noudattamaan alan yhteistä kilpailunrajoittamissuunnitelmaa, ei ollut tehty (ks. sopimuksen käsitteestä edellä 54 kohta ja sitä seuraavat kohdat).
- 139 Komissio on vastannut tähän kanneperusteeseen vastatessaan siihen kanneperusteeseen, jonka mukaan hintasopimusta ei ollut olemassa (ks. edellä 58 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 140 Edellä on todettu, että PWG:ssä kokoontuneet yritykset osallistuivat markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön, seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ja salaiseen hintayhteistyöhön.

- 141 Päätöksen 1 artiklan mukaan tässä artiklassa mainitut yritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla asiassa merkityksellisenä aikana sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka olivat peräisin vuoden 1986 puolivälistä ja joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintointimittajat muun muassa ”tapasivat säännöllisesti salaisissa ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneissa kokouksissa neuvotellakseen ja päättääkseen alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta”.
- 142 Päätöksen perusteluosan mukaan ”kun ’hintaa ennen määrää’ -politiikkaan osallistuvien tuottajien välinen, vähitellen lisääntyvä salainen yhteistyö konkretisoitui, kilpailusääntöjen rikkomisella oli vuoden 1987 lopusta lähtien kaikki perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitetun todellisen sopimuksen tunnusmerkit” (131 perustelukappaleen ensimmäinen kohta).
- 143 On katsottava, että komissio on ollut oikeassa katsoessaan, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden välistä, vuoden 1987 lopusta alkaen lujittunutta yhteistyötä oli pidettävä perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitettuna sopimuksena. Yritykset olivat nimittäin ilmaisseet yhteisen tahtonsa toimia markkinoilla tietyllä tavalla (ks. mm. edellä 65 kohdassa mainitut oikeustapaukset). Edellä olevan perusteella on tältä osin todettava, että yritykset olivat ilmaisseet yhteisen tahtonsa korottaa hintoja yhdenmukaisesti ja samanaikaisesti, valvoa tarjontaa tutkimalla seisokkiaikoja ja pysyttää markkinaosuutensa vakiotasoilla, joita saatettiin joskus muuttaa.
- 144 Vuoden 1986 puolivälistä vuoden 1987 loppuun ulottuvasta ajasta komissio toteaa päätöksessään seuraavaa (132 perustelukappale): ”Vaikka tuottajien välinen salainen yhteistyö todennäköisesti konkretisoituinkin ’hintaa ennen määrää’ -sopimuksella vasta vuoden 1987 loppupuolella, tämä ei kuitenkaan merkitse, etteikö tuottajien toiminta tätä edeltäneiden 18 kuukauden ajalta kuuluisi 85 artiklan alaisuuteen”. Koska seisokkeja koskeneen salaisen yhteistyön ja markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön on katsottava alkaneen vuoden 1987 lopulla, komission tämä toteamus voi koskea ainoastaan salaista hintayhteistyötä.

- 145 Koska kantaja ei kiistä osallistumistaan hintoja koskeneeseen yhdenmukaistettuun menettelytapaan (edellä 55 kohta), tämän oikeudellisen luonnehdinnan oikeellisuutta ei ole tutkittava.
- 146 Koska yhtäkään kantajan väitteistä ei ole hyväksytty, kanneperuste on hylättävä.

Fidesin tietojenvaihtojärjestelmän lainmukaisuutta koskeva kanneperuste

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 147 Kantaja väittää komission katsoneen virheellisesti, että Fidesin tietojenvaihtojärjestelmällä olisi ollut keskeinen merkitys markkinaosuuksia ja määriä koskeneiden väitettyjen sopimusten täytäntöönpanossa. Ne tiedot, joita Fidesille tietojenvaihtojärjestelmässä ilmoitettiin, yhdistettiin maakohtaisesti, eivätkä ne kantajan mukaan siis mahdollistaneet minkäänlaisen sopimuksen tai yhdenmukaistetun toiminnan noudattamisen valvontaa.
- 148 Tilauskantojen osalta vaihdetut tiedot, sellaisiksi kuin Fides oli ne muokannut, eivät kantajan mukaan antaneet tuottajille kuin yleiskatsauksen koko markkinoiden tilanteesta. Yhdistetyt tiedot koskivat vain jo toimitettuja tilauksia, eikä yhdistettyjen tietojen vaihto voinut kantajan mukaan haitata kilpailua. Sitä vastoin niitä käytettiin perustana yksittäisten tuottajien päättäessä aikomuksistaan (koneiden seisokeista, myynnistä yhteisön ulkopuolisille markkinoille jne.).
- 149 Kapasiteettiraporttien osalta kantaja toteaa, että Fidesin jakamissa raporteissa oli pääasiallisesti vain sellaisia tietoja, jotka olivat jo markkinoiden tiedossa ja jotka oli mainittu kaikkien käytettävissä ja saatavissa olevissa käsikirjoissa.

- 150 Komissio toteaa, että vaihdettuja tietoja käytettiin suunniteltaessa koko alan yhdenmukaistettua toimintaa hintojen ja määrien osalta (päätöksen 134 perustelukappale).
- 151 Lisäksi komissio toteaa, että kun kapasiteetteja koskevat tiedot yhdistettiin tilauskantoja koskeviin tietoihin, kartongintuottajat saivat selville alan käyttöasteen. Tilauskantoja koskevat tiedot eivät kuitenkaan olleet asiakkaiden saatavissa, eivätkä markkinat siis yleisesti olleet läpinäkyvät. Kapasiteettiraporttien merkitystä arvioidessa on komission mukaan lisäksi otettava huomioon kaikki vaihdetut tiedot.
- 152 Komissio toteaa, että yhteistoimintaa palveleva tietojen vaihto kuuluu sellaisenaan perustamissopimuksen 85 artiklan alaisuuteen. Näin ollen sillä, oliko tilauksia koskevilla tilastoilla tietoja, jotka voitiin yksilöidä, ei ole merkitystä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 153 Päätöksen 1 artiklan mukaan tässä artiklassa tarkoitetut yritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa osallistumalla sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joiden mukaisesti yritykset — muun muassa — ”edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista”; näillä edellä mainituilla toimenpiteillä tarkoitetaan salaista hintayhteistyötä, markkinaosuuksia koskenutta salaista yhteistyötä ja seisokkeja koskenutta salaista yhteistyötä.
- 154 Siltä osin kuin on kyse Fidesin tietojenvaihtojärjestelmästä, päätöstä on sen päätösosa ja 134 perustelukappaleen kolmas kohta huomioon ottaen tulkittava siten, että

komissio on pitänyt tätä järjestelmää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisena, koska sillä tuettiin todettua kartellia.

155 Päätöksen 134 perustelukappaleen kolmannessa kohdassa täsmennetään, että Fidesin tietojenvaihtojärjestelmä oli ”merkittävä apukeino

— seurattaessa markkinaosuuksien kehitystä,

— valvottaessa tarjonta- ja kysyntätilannetta kapasiteettien täyden käyttöasteen pysyttämiseksi,

— päätettäessä siitä, voitiinko yhdenmukaistettuja hinnankorotuksia toteuttaa,

— määritettäessä tarpeellisia seisokkiaikoja”.

156 Päätöksestä ilmenee lisäksi, että PWG:ssä tarkasteltiin Fidesin tilastoja ja että niistä keskusteltiin siellä. Päätöksen 57 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa, jossa viitataan myös päätöksen 63 perustelukappaleeseen, todetaan seuraavaa: ”Markkinaosuuksien kehitystä’ tarkasteltiin PWG:n joka kokouksessa väliaikaisten tilastojen pohjalta.” Päätöksen 69 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa täsmennetään lisäksi seuraavaa: ”Kun PWG vertaili viikoittaista tilauskantaa (’Weekly Order Backlog’) ja käytettävissä olevaa kapasiteettia, se pystyi arvioimaan kartonkialan kysynnän kokonaistilannetta”.

157 On katsottava, että komission väitteet on näytetty toteen.

158 Ensinnäkin on todettava, ettei kantaja ole kiistänyt, että PWG:ssä keskusteltiin Fidesin tilastoista.

159 Toiseksi on todettava, että komissio on aiheellisesti katsonut, että Fidesin tilastoja käytettiin PWG:ssä yhtäältä ”seurattaessa markkinaosuuksien kehitystä” (päätöksen 134 perustelukappaleen kolmannen kohdan ensimmäinen luetelmakohta) ja toisaalta ”valvottaessa tarjonta- ja kysyntätilannetta kapasiteettien täyden käyttöasteen pysyttämiseksi” sekä ”määritettäessä tarpeellisia seisokkiaikoja” (päätöksen 134 perustelukappaleen kolmannen kohdan toinen ja neljäs luetelmakohta).

160 Siltä osin kuin on kyse Fidesin tilastojen käyttämisestä ”seurattaessa markkinaosuuksien kehitystä”, Stora on myöntänyt, että ”[j]os tilastoja analysoitaessa ilmeni, että kansallisten ryhmittymien myyntimäärät muuttuivat liikaa, PWG:n jäsenet — — kannustivat toisiaan rajoittamaan vaihteluja kansallisilla markkinoilla, ja ne sitoutuivat itse siihen” (väitetiedoksiannon liite 39, 19 kohta).

161 Väitetiedoksiannon liitteessä 43 todetaan lisäksi seuraavaa (1.1 kohta):

”Tarjonnan vaihteluja kansallisilla markkinoilla tarkasteltiin ja niistä keskusteltiin PWG:n joka kokouksessa (eli joka toinen tai kolmas kuukausi) Fidesin väliaikaisten tilastojen pohjalta — —. Nämä tilastot laadittiin aina yhdeltä kuukaudelta ja niiden kokonaismäärät laskettiin kalenterivuodelta eikä toimintavuodelta. Tilastoista ilmenevät vaihtelut eivät välttämättä kuvastaneet tarkasti vuodenvaihteen

lopullista tilannetta, minkä vuoksi tilastoista ilmeneviä vaihteluja ei voitu pitää täysin luotettavina. Siinä, että PWG:ssä edustettuina olleet tärkeimmät tuottajat olisivat yksityiskohtaisesti keskustelleet markkinaosuuksista kansalliselta pohjalta, ei olisi ollut mitään järkeä, koska tuottajat eivät voineet päättää toimitustensa lopullista määränpäättä.

PWG:n jäsenten sopimukset markkinaosuuksien tasosta koskivat koko Eurooppaa. Sopimukset perustuivat edellisen vuoden kokonaisuun, jotka yleensä olivat lopullisina käytettävissä seuraavan vuoden maaliskuussa”.

162 Siltä osin kuin on kyse Fidesin tilastojen käyttämisestä ”valvottaessa tarjonta- ja kysyntätilannetta kapasiteettien täyden käyttöasteen pysyttämiseksi” ja ”määritetäessä tarpeellisia seisokkiaikoja”, on viitattava Storan ilmoitukseen (väitetiedoksiannon liite 39, 5 kohta), jossa todetaan seuraavaa:

”Vuoden 1987 hinta-aloitteeseen liittyi tarve säilyttää tuotanto ja kulutus suurin piirtein tasapainossa (hinta ennen määrää -politiikka). Vuosina 1988 ja 1989 tuottajat toimivat täydellä tai lähes täydellä kapasiteetilla. Kapasiteetin kasvu ja samanaikainen kysynnän kasvun hidastuminen johtivat vuonna 1990 siihen, että tuottajat alkoivat toteuttaa seisokkeja säilyttääkseen tuotannon ja kulutuksen tasapainon. — — Tuottajat pystyivät vuosittaisista kapasiteettiraporteista päättelemään, kuinka pitkät seisokit olivat tarpeen, ja ne kannustivat toisiaan toteuttamaan niin pitkiä seisokkeja kuin tuotannon ja kysynnän tasapainon säilyttäminen edellytti. — — kaikki tuottajat eivät toteuttaneet tällaisia seisokkeja, joten muutamille, yleensä kaikkein suurimmille, tuottajille aiheutui suhteellisesti suurimmat menetykset tuotantomäärissä mitattuna niiden pyrkimässä pysyttämään hintatason” (vastaavasti saman asiakirjan 25 kohta).

- 163 Väitetiedoksiannon liitteet 73 ja 75 vahvistavat epäsuorasti Storan ilmoitusten paikansapitävyyden. Väitetiedoksiannon liitteestä 73 (ks. edellä 109 kohta ja sitä seuraavat kohdat) nimittäin ilmenee, että Mayr-Melnhof/FS-Kartonin myynnistä vastaava markkinointijohtaja Saksasta (Katzner) oli ehdottanut kantajan toimitusjohtajalle Itävaltaan muutosta tuolloin voimassa olleeseen Fides-tietojenvaihtojärjestelmään (s. 5, 5 kohta, otsikko ”Kontrolle” [”Valvonta”]). Väitetiedoksiannon liitteestä 75 (s. 11), joka on kantajan vastaus erääseen tietojensaanti-pyyntöön, ilmenee, että ”Fidesin sääntöjä on myöhemmin muutettu suurin piirtein näiden [väitetiedoksiannon liitteessä 73] mainittujen ehdotusten mukaisesti” (ks. myös päätöksen 63 perustelukappaleen toinen kohta). Kun otetaan huomioon väitetiedoksiannon liitteen 73 yleisyys, sen, että Katzner pyysi Fides-tietojenvaihtojärjestelmän muuttamista, on katsottava merkitsevän, ettei järjestelmä mahdollistanut markkinaosuuskehityksen ja/tai seisokkiaikojen riittävää valvontaa, joten järjestelmää oli paranneltava paremman valvonnan varmistamiseksi.
- 164 Kun otetaan huomioon nämä todisteet ja se, että komissio on aiheellisesti katsonut kantajan osallistuneen seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ja markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön PWG:ssä, kanneperuste on hylättävä.

Päätöksen 2 artiklan kumoamista koskeva vaatimus

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 165 Kantaja väittää ensisijaisesti, että päätöksen 2 artikla on tulevaisuudessa tapahtuvaa tietojen vaihtoa koskevan kiellon osalta muotoiltu niin epätarkaksi ja yleiseksi, että on mahdoton arvioida, minkätyyppisiä tietoja tulevaisuudessa voi lainmukaisesti vaihtaa. Kantajan mukaan näyttää siltä, että melkein kaikkien tietojenvaihtojärjestelmien voitaisiin katsoa kuuluvan tämän kiellon alaisuuteen.

- 166 Lisäksi kantaja toteaa, että päätöksen 2 artiklalla ei ole kohdetta siltä osin kuin se koskee sellaisia toimenpiteitä, joista luovuttiin, kun tietojenvaihtojärjestelmä organisoitiin uudelleen ja perustettiin CEPI-Cartonboard-niminen yhteenliittymä (ks. päätöksen 106 perustelukappale).
- 167 Toissijaisesti kantaja vaatii, että päätöksen 2 artikla on kumottava siltä osin kuin siinä kielletään kaikki sellaisten yhdistettyjenkin tietojen vaihto, jotka koskevat uusien tilausten ja tilauskantojen tilaa, eli puhtaasti tilastollisten tietojen vaihto (ks. komission tiedonanto yritysten välistä yhteistyötä koskevista sopimuksista, päätöksistä ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista [EYVL 1968, C 75, s. 3, oikaisu EYVL 1968, C 84, s. 14] ja Seitsemäs kilpailupolitiikkaa koskeva kertomus, 7 kohta).
- 168 Kantajan mukaan tällaisten tietojen vaihto ei kuitenkaan loukkaa periaatetta, jonka mukaan kunkin taloudellisen toimijan on määritettävä itsenäisesti se politiikka, jota se aikoo markkinoilla noudattaa (asia T-4/89, BASF v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1523, 240 kohta). Puhtaasti historiallisten, ei yksilöittämissä olevien tietojen vaihto on perustamissopimuksen vastaista vain, jos siihen liittyy yritysten välistä pidemmälle menevää yhteistyötä.
- 169 Lopuksi kantaja väittää, että päätöksen 2 artikla vaikuttaa siihen, miten CEPI-Cartonboardin komissiolle tekemä tietojenvaihtojärjestelmää koskeva ilmoitus ratkaistaan. Kun tällainen ilmoitus on tehty, komission on tarkastettava, täyttyvätkö poikkeusluvan edellytykset. Kantajan mukaan CEPI-Cartonboardin ilmoittama tietojenvaihtojärjestelmä koskee nimenomaan juuri uusien tilausten ja tilauskantojen tilaa koskevien historiallisten tietojen vaihtoa.
- 170 Komissio kiistää, että tulevaisuudessa tapahtuvaa tietojen vaihtoa koskeva kielto olisi liian epätarkka. Komission mukaan riittää, että päätöksen päätösosassa ja perusteluosassa todetaan, mitä on se kilpailunvastainen toiminta, joka on lopetettava (yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja

114/93, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 122—124 kohta). Komission mukaan päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan a—c alakohdassa on yksityiskohtainen kuvaus siitä, minkätyyppistä tietojen vaihtoa ei voida sallia. Päätöksen 61—68, 105 ja 106 perustelukappaleessa on lisäksi yksityiskohtainen selvitys vaihdettuja tietoja koskevista tosiasiatoteamuksista. Päätöksessä on komission mukaan vielä tarkka kuvaus niistä kilpailua rajoittavista vaikutuksista, joita tietojen vaihdolla on ollut kilpailuolosuhteisiin (päätöksen 134 ja 166 perustelukappale). Komission mukaan kiellon soveltamisala ilmenee selvästi, kun päätöksen 2 artikla luetaan yhdessä päätöksen perusteluosan kanssa.

171 Komission mukaan päätöksen 2 artiklan toisessa ja kolmannessa kohdassa on vain selityksiä, jotka koskevat sitä, minkä tyyppinen tietojen vaihto on sallittua.

172 Komissio kiistää myös sen, että kiellon soveltamisala olisi liian laaja. Tietojenvaihtojärjestelmä oli perustamissopimuksen 85 artiklan vastainen sen jälkeenkin, kun siihen oli tehty ne muutokset, joista PWG oli päättänyt 27.11.1991 (päätöksen 105 ja 106 perustelukappale). Tietojen vaihtoa arvioitaessa on komission mukaan otettava huomioon alan korkea keskittymisaste sekä yritysten hyvät tiedot muiden yritysten rakenteesta ja politiikasta, mikä johtuu aikaisemmasta yhteistyöstä PG Paperboardissa. Jäljellä olevien kilpailumahdollisuuksien säilyminen keskittyneillä markkinoilla riippuu pääasiallisesti siitä, että tärkeimmät tarjoajat ovat epävarmoja markkinatilanteesta ja että ne pitävät omat tietonsa siitä salassa. Tilaukantoja koskevien tietojen vaihto lyhyin aikavälein tekee markkinat luonnottomasti niin läpinäkyviksi, että vielä jäljellä olevia kilpailumahdollisuuksia ei loppujen lopuksi voida hyödyntää.

173 Uusia tilauksia koskevien tilastojen viikoittainen vaihto yhdessä kapasiteettiraporttien kanssa mahdollistaisi komission mukaan alan kapasiteetin käytön selville saamisen ja tuotantoseisokkien suunnittelemisen koko alan tasolla. Tuottajat pystyisivät näin säilyttämään tarjonnan ja kysynnän tasapainon ja estämään hintojen laskun kysynnän vähetessä. Näitä vaikutuksia olisi havaittavissa, vaikkeivät tiedot

olisi yksilöitävissä tai vaikka ne koskisivat jo toimitettuja tilauksia. Komissio on omasta mielestään aiheellisesti katsonut, että uusien tilausten tilaa sekä tilauskantojen tilaa koskevien yhdistettyjenkin tietojen vaihto on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista, koska tämä päätelmä vastaa asian tutkinnan aikana saatuja tietoja.

- 174 Lopuksi komissio toteaa CEPI-Cartonboard-nimisen yhteenliittymän ilmoittamasta tietojenvaihtojärjestelmästä, että se on eri järjestelmä kuin päätöksen kohteena ollut järjestelmä, koska CEPI-Cartonboard on tehnyt muutoksia järjestelmäänsä ottaakseen huomioon komission varaukset. Sitä, voidaanko tälle järjestelmälle myöntää poikkeuslupa, ei komission näin ollen tarvitse käsitellä tämän menettelyn yhteydessä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 175 Päätöksen 2 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, elleivät ne ole sitä jo tehneet. Niiden on kartonkialan toiminnassaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus, mukaan luettuna kaikki sellainen kaupallisten tietojen vaihto

- a) jonka avulla siihen osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada tietoja muiden tuottajien tuotannosta, myynnistä, tilauskannoista, koneiden käyttöasteista, myyntihinnoista, kustannuksista tai markkinointisuunnitelmista,

b) jonka avulla edistetään, helpotetaan tai rohkaistaan alan yhteistä reagointia hintojen osalta tai tuotannon valvontaa, vaikkei mitään yrityskohtaisia tietoja ilmaistaisikaan,

tai

c) joka mahdollistaa sen, että asianomaiset yritykset voivat seurata minkä tahansa hintaa tai markkinaosuuksien jakoa yhteisössä koskevan nimenomaisen tai hiltajaisen sopimuksen täytäntöönpanoa tai noudattamista.

Kaikkia sellaisia yleisten tietojen vaihtoa koskevia järjestelmiä, joihin ne ovat liittyneet, kuten Fides-järjestelmää tai sen seuraajaa, on hallinnoitava siten, että sen ulkopuolelle on jätettävä paitsi sellaiset tiedot, joista voidaan saada selville yksittäisten tuottajien toiminta, myös kaikki uusien tilausten ja tilauskantojen tilaa sekä tuotantokapasiteetin suunniteltua käyttöastetta koskevat tiedot (näissä tapauksissa silloinkin, kun tiedot yhdistetään) tai kunkin koneen tuotantokapasiteettia koskevat tiedot.

Tämäntyyppisissä tietojenvaihtojärjestelmissä saa kerätä ja levittää ainoastaan sellaisia tuotantoa ja myyntiä koskevia yhdistettyjä tilastotietoja, joita ei voida käyttää edistämään tai helpottamaan yhteistä toimintaa alalla.

Yritysten on pidättäydyttävä myös kaikesta sellaisesta tietojen vaihdosta, jolla on merkitystä kilpailulle ja jota ei ole erikseen sallittu, sekä kaikista kokouksista tai muusta yhteydenpidosta vaihdettujen tietojen merkityksen tai sen tutkimiseksi, miten ala tai yksittäinen tuottaja mahdollisesti tai todennäköisesti reagoi näihin tietoihin.

Tarvittavien muutosten tekemiseksi mahdollisesti olemassa oleviin tietojenvaihtojärjestelmiin annetaan kolmen kuukauden määräaika, joka alkaa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta.”

- 176 Kuten päätöksen 165 perustelukappaleesta ilmenee, päätöksen 2 artiklasta on päätetty asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohdan nojalla. Tämän säännöksen nojalla komissio voi todettuaan, että esimerkiksi perustamissopimuksen 85 artiklaa rikotaan, päätöksellään määrätä yritykset, joita asia koskee, lopettamaan tällaisen rikkomisen.
- 177 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sovellettaessa asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohtaa yritystä voidaan kieltää jatkamasta tiettyjä lainvastaisiksi todettuja toimintoja, menettelytapoja tai tilanteita (yhdistetyt asiat 6/73 ja 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano ja Commercial Solvents v. komissio, tuomio 6.3.1974, Kok. 1974, s. 223, 45 kohta; Kok. Ep. II, s. 229 ja yhdistetyt asiat C-241/91 P ja C-242/91 P, RTE ja ITP v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. I-743, 90 kohta) mutta myös kieltää alkamasta toimia samalla tavalla myöhemmin (asia T-83/91, Tetra Pak v. komissio, tuomio 6.10.1994, Kok. 1994, s. II-755, 220 kohta).
- 178 Koska asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohtaa on sovellettava suhteessa todettuun rikkomiseen, komissiolla on toimivalta määrätä niiden veloitteiden laajuudesta, joita asianomaisille yrityksille asetetaan, jotta rikkominen saataisiin loppumaan. Yrityksille asetetut veloitteet eivät kuitenkaan saa ylittää sitä, mikä on asianmukaista ja tarpeellista tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi eli asiassa rikottujen sääntöjen mukaisen laillisen oikeustilan palauttamiseksi (em. yhdistetyt asiat RTE ja ITP v. komissio, tuomion 93 kohta; vastaavasti asia T-7/93, Langnese-Iglo v. komissio, tuomio 8.6.1995, Kok. 1995, s. II-1533, 209 kohta ja asia T-9/93, Schöller v. komissio, tuomio 8.6.1995, Kok. 1995, s. II-1611, 163 kohta).
- 179 Kantajan väitteestä, jonka mukaan komissio on tehnyt oikeudellisen virheen päättäessään päätöksen 2 artiklasta ratkaisematta sitä, onko CEPI-Cartonboard-

-nimisen yhteenliittymän ilmoittama tietojenvaihtojärjestelmä yhteensopeltuva 85 artiklan kanssa, on todettava, että tämän yhteenliittymän 6.12.1993 tekemä ilmoitus koski uutta tietojenvaihtojärjestelmää, joka on eri kuin se, jota komissio tarkasteli päätöksesssä. Kun komissio päätti päätöksen 2 artiklasta, se ei siis voinut arvioida uuden järjestelmän lainmukaisuutta tämän päätöksen yhteydessä. Komissiolla oli siis oikeus käsitellä pelkästään vanhaa tietojenvaihtojärjestelmää ja ratkaista kantansa siihen siten, että se sisällytti päätökseen 2 artiklan.

180 On hylättävä myös se kantajan väite, jonka mukaan komissio ei olisi saanut käyttää toimivaltaansa osoittaa yrityksille kielto määräyksiä asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohdan nojalla siltä osin kuin kielto määräykset koskivat tietojenvaihtojärjestelmän sellaisia osia, joista oli luovuttu jo ennen päätöksen tekemistä. Tältä osin riittää, kun todetaan, että kantaja on riitauttanut päätöksen 2 artiklassa olevien kielto määräysten asiallisen soveltamisalan, mikä osoittaa, että komissiolla oli perusteltu intressi täsmentää yritysten, muun muassa kantajan, velvollisuuksien ulottuvuutta (ks. vastaavasti asia 7/82, GVL v. komissio, tuomio 2.3.1983, Kok. 1983, s. 483, 26—28 kohta).

181 Jotta seuraavaksi voitaisiin selvittää, onko päätöksen 2 artiklassa olevan määräyksen soveltamisala liian laaja — kuten kantaja väittää —, on tutkittava tässä artiklassa yrityksille asetettujen eri kieltojen ulottuvuutta.

182 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan toisessa virkkeessä asetetulla kiellolla, jonka mukaan yritysten on vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus kuin päätöksen 1 artiklassa todetuilla rikkomisilla, pyritään ainoastaan siihen, että yrityksiä estetään jatkamasta lainvastaiseksi todettua toimintaa. Kun komissio on päättänyt tällaisesta kiellosta, se ei näin ollen ole ylittänyt asetuksen N:o 173 artiklassa sille myönnettyä toimivaltaa.

- 183 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan a, b ja c alakohdassa on tarkemmat määräykset kiellosta, joka koskee kaupallisten tietojen tulevaisuudessa tapahtuvaa vaihtamista.
- 184 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan a alakohdassa olevan määräyksen antaminen, jolla kielletään sellaisten kaupallisten tietojen tulevaisuudessa tapahtuva vaihtaminen, joiden avulla tietojen vaihtoon osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada yrityskohtaisia tietoja kilpailijoistaan, edellyttäisi, että komissio olisi päätöksessään todennut tällaisten tietojen vaihtamisen olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan perusteella lainvastaista.
- 185 Tätä osin on todettava, ettei päätöksen 1 artiklassa todeta, että yrityskohtaisten kaupallisten tietojen vaihtaminen sellaisenaan on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista.
- 186 Päätöksessä todetaan yleisemmin, että yritykset ovat rikkoneet tätä perustamissopimuksen artiklaa osallistumalla sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joiden mukaisesti yritykset ”edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista”.
- 187 Koska päätöksen päätösosa kuitenkin on ymmärrettävä sen perustelujen valossa (ks. em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 122 kohta), on huomattava, että päätöksen 134 perustelukappaleen toisessa kohdassa todetaan seuraavaa:

”Se, että tuottajat PG Paperboardin kokouksissa (erityisesti JMC:n kokouksissa) vaihtoivat yleensä luottamuksellisina ja arkaluonteisina pidettyjä yrityskohtaisia kaupallisia tietoja tilauskannoista, koneiden seisokeista ja tuotantovauhdista, oli

selvästi kilpailusääntöjen vastaista, koska sen tarkoituksena oli tehdä tilanne mahdollisimman suotuisaksi hinnankorotusten toteuttamiselle. — —”

188 Koska komissio on päätöksessään asianmukaisesti todennut, että yrityskohtaisten kaupallisten tietojen vaihtaminen on sellaisenaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista, se, että tällaisten tietojen tulevaisuudessa tapahtuva vaihtaminen kielletään, täyttää asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohdan soveltamisen edellytykset.

189 Kieltoja, jotka koskevat päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b ja c alakohdassa tarkoitettua kaupallisten tietojen vaihtoa, on tutkittava ottaen huomioon tämän artiklan toinen, kolmas ja neljäs kohta, jotka tukevat näiden alakohtien sisältöä. Sitä, onko komissio pitänyt kyseisiä tietojen vaihtoja lainvastaisina ja jos on, missä määrin, on nimittäin arvioitava juuri tässä asiayhteydessä, koska yrityksille asetettujen velvoitteiden laajuus on rajoitettava siihen, mikä on välttämätöntä, jotta niiden toiminta olisi jälleen lainmukaista perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan suhteen.

190 Päätöstä on tulkittava siten, että komissio on pitänyt Fides-järjestelmää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisena, koska se tuki todettua kartellia (päätöksen 134 perustelukappaleen kolmas kohta). Tämän tulkinnan oikeellisuuden vahvistaa päätöksen 1 artiklan sanamuoto, josta ilmenee, että yritykset vaihtoivat kaupallisia tietoja sellaisia ”toimenpiteitä tukeakseen”, joiden on katsottu olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia.

191 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b ja c alakohdassa olevien, tulevaa aikaa koskevien kieltojen ulottuvuutta on arvioitava nimenomaan ottaen huomioon tämä komissio tulkinta Fides-järjestelmän yhteensoveltuvuudesta perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa.

- 192 Tältä osin kyseiset kiellot eivät koske ainoastaan yrityskohtaisten kaupallisten tietojen vaihtoa vaan myös tiettyjä yhdistettyjä tilastotietoja (päätoksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohta ja toinen kohta). Toisaalta päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b ja c alakohdassa kielletään eräiden tilastotietojen vaihto sen estämiseksi, että ne voisivat tukea mahdollista kilpailunvastaista toimintaa.
- 193 Siltä osin kuin tällaisella kiellolla pyritään estämään sellaisten puhtaasti tilastollisten tietojen vaihto, jotka eivät ole yrityskohtaisia tai yksilöitävissä, jottei niitä voitaisi käyttää kilpailunvastaisiin tarkoituksiin, kiello ylittää sen, mikä on välttämättömyyden todetun toiminnan palauttamiseksi lainmukaiseksi. Yhtäältä on todettava, ettei päätöksestä ilmene komission katsoen, että tilastotietojen vaihto sellaisenaan merkitsisi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista. Toisaalta pelkäävät se, että tilastotietojen vaihtoa koskevaa järjestelmää voidaan käyttää kilpailunvastaisiin tarkoituksiin, ei tee siitä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista, koska sen kilpailunvastaiset vaikutukset on tällaisessa tapauksessa todettava konkreettisesti.
- 194 Päätoksen 2 artiklan ensimmäinen, toinen, kolmas ja neljäs kohta on näin ollen kumottava, lukuun ottamatta seuraavia kappaleita:

”Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, elleivät ne ole sitä jo tehneet. Niiden on kartonkialan toiminnassaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus, mukaan luettuna kaikki sellainen kaupallisten tietojen vaihto

- a) jonka avulla siihen osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada tietoja muiden tuottajien tuotannosta, myynnistä, tilauskannoista, konseiden käyttöasteista, myyntihinnoista, kustannuksista tai markkinointisuunnitelmista.

Kaikkia sellaisia yleisten tietojen vaihtoa koskevia järjestelmiä, joihin ne ovat liittyneet, kuten Fides-järjestelmää tai sen seuraajaa, on hallinnoitava siten, että sen ulkopuolelle on jätettävä tiedot, joista voidaan saada selville yksittäisten tuottajien toiminta.”

Sakon poistamista tai sen alentamista koskeva vaatimus

A Kanneperuste, jonka mukaan sakkojen yleistä tasoa vahvistettaessa on tapahtunut ilmeisiä oikeudellisia virheitä tai tosiseikkoja koskevia ilmeisiä virheitä

195 Kanneperusteessa on viisi osaa. Kutakin niistä tutkitaan erikseen.

Kanneperusteen ensimmäinen osa, jonka mukaan komissio on tehnyt virheitä määrittäessään kilpailusääntöjen rikkomisten ulottuvuutta

196 Kantaja viittaa kanneperusteisiin, joihin se vedonnut päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi, ja vaatii, että sakkojen yleistä tasoa on alennettava huomattavasti. Kantajan mukaan komissio ei ole näyttänyt toteen sellaisten sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaoloa, joilla olisi pyritty jakamaan markkinat ja valvomaan tarjontaa, eikä myöskään hintasopimusten olemassaoloa.

197 On muistutettava, että kaikki kanneperusteet, joihin kantaja vetosi päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi, on hylätty.

198 Kanneperusteen ensimmäistä osaa ei näin ollen voida hyväksyä.

Kanneperusteen toinen osa, jonka mukaan yhteisön kartonkimarkkinoita ei säädelty yksityiskohtaisesti

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 199 Kantaja väittää, että vaikka väitetyt kilpailusääntöjen rikkomiset olisivat tapahtuneetkin, kyse ei silti ollut ”yhteisön kartonkimarkkinoiden yksityiskohtai[sesta]” säätelystä (päätöksen 168 perustelukappaleen viides luetelmakohta). Väitetyillä kilpailusääntöjen rikkomisilla ei kantajan mielestä päinvastoin voinut olla kuin hyvin yleisluonteinen vaikutus kilpailuun.
- 200 Kantajan mukaan päätöksessä on tältä osin ristiriitaisia mainintoja niiden kilpailuvastaisten toimenpiteiden luonteesta, joita on väitetty toteutetun. Päätöksen 52 perustelukappaleessa esimerkiksi kuvaillaan markkinoiden jakoa koskenutta väitettyä salaista yhteistyötä yleiseksi yhteisymmärrykseksi, jonka mukaan markkinaosuuksia ei saanut kasvattaa, mutta päätöksen 60 perustelukappaleessa mainitaan, että markkinaosuuksista neuvoteltiin vuosittain. Kantajan mukaan kyse ei missään tapauksessa ollut kartonkimarkkinoiden yksityiskohtaisesta säätelystä, etenkin kun komissio ei ole edes väittänyt, että olisi ollut olemassa yhteistoimintaa, jolla olisi pyritty vahvistamaan osuudet kunkin kartonkilaadun osalta.
- 201 Komissio väittää päätökseen sisältyneiden toteamusten perusteella, että tuottajat olivat säädelleet kartonkimarkkinoita yksityiskohtaisesti.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 202 Edellä on jo todettu komission näyttäneen toteen, että kantaja on osallistunut päätöksen 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin eli salaiseen

hintayhteistyöhön, seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ja markkina-osuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön. On myös todettu, että PWG:n kokouksiin osallistuneet, muun muassa kantaja, olivat tehneet vuoden 1987 lopussa sopimuksen. Kantaja ei myöskään kiistä sitä, että PWG suunnitteli sen, milloin ja missä järjestyksessä hinnankorotuksista ilmoittavat kirjeet lähetettiin, ja että JMC:lle ilmoitettiin tästä (ks. mm. päätöksen 73 perustelukappale), eikä myöskään sitä, että JMC:n tarkoituksena oli määritellä yksityiskohtaisesti, miten PWG:n maittain ja suurimpien asiakkaiden osalta päättämät hinta-aloitteet toteutetaan (pätöksen 44 perustelukappaleen toisen kohdan toinen luetelma kohta).

203 Lopuksi on todettava, ettei kantaja kiistä myöskään niitä komission toteamuksia, joiden mukaan ”kartelli kattoi melkein koko yhteisön alueen” ja ”rikkomiseen osallistuneet yritykset edust[i]vat käytännöllisesti katsoen koko markkinoita” (pätöksen 168 perustelukappaleen toinen ja neljäs luetelma kohta).

204 Kantaja ei näin ollen voi pätevästi kiistää komission väitettä, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneet yritykset olivat säädelleet ”yhteisön kartonkimarkkinoi[ta] yksityiskohtai[sesti]” (pätöksen 168 perustelukappaleen viides luetelma kohta).

205 Kanneperusteen toista osaa ei näin ollen voida hyväksyä.

Kanneperusteen kolmas osa, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen salaamista ja sen peittäilyä ei voida pitää raskauttavina asianhaaroina

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

206 Kantaja väittää komission pitäneen raskauttavana asianhaarana sitä, että salaisen yhteistyön luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (pätöksen 167 ja 168 perustelukappale).

- 207 Kantajan mukaan se, ettei PWG:n ja JMC:n kokouksista ole virallisia pöytäkirjoja tai asiakirjoja, ei mitenkään voi olla huolellisesti suunniteltu toimenpide. Komission väitettä, jonka mukaan oli ryhdytty toimenpiteisiin, jotteivät kokouksiin osallistuvat tekisi muistiinpanoja, ei ole näytetty toteen. Vaikka nämä toimenpiteet olisikin näytetty toteen, niitä ei voida pitää huolellisesti suunniteltuina. Koska komissio on lisäksi virheellisesti katsonut, että kilpailusääntöjen rikkomiset olivat tahallisia, se ei kantajan mukaan olisi saanut ottaa huomioon myös niitä väitettyjä toimenpiteitä, joilla kartelli pyrittiin salaamaan.
- 208 Siitä väitteestä, että hinnankorotusten voimaantuloajankohdat suunniteltiin etukäteen, kantaja toteaa, että hintoja koskenut yhteistoiminta väistämättä merkitsi hinnankorotusten toteuttamista koskenutta yhteistoimintaa ainakin kartellin ”johtajien” osalta. Koska komissio on katsonut, että kilpailusääntöjen rikkomiset olivat tahallisia, se ei olisi kantajan mukaan erikseen saanut ottaa huomioon niitä seikkoja, jotka väistämättä liittyvät tällaiseen tahalliseen rikkomiseen.
- 209 Komissio väittää, että sillä oli oikeus katsoa, että salaaminen on otettava huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa. Kilpailusääntöjen tahallisiin rikkomisiin ei nimittäin väistämättä liity peittelytoimenpiteitä. Tässä tapauksessa kartelliin osallistuneet eivät pelkästään sopineet siitä, ettei keskusteluista saa säilyttää muistiinpanoja (komissiossa pidetyn kuulemistilaisuuden pöytäkirja, s. 46), vaan ne myös suunnittelivat huolellisesti sen, miten hinta-aloitteet toteutetaan (päätöksen 73 perustelukappale). Komissio on mielestään arvioinut oikein, että salaaminen oli kilpailusääntöjen rikkomisessa sellainen raskauttava seikka, joka oli otettava huomioon sakkoja laskettaessa.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 210 Päätöksen 167 perustelukappaleen kolmannen kohdan sanamuodon mukaan ”[e]räs rikkomisen vakavimmista piirteistä on se, että yritykset ovat sitä peitelläkseen menneet jopa niin pitkälle, että ne suunnittelivat etukäteen sen, minä päivänä

ja missä järjestyksessä tärkeimmät tuottajat ilmoittavat uusista hinnankorotuksista”. Päätöksessä todetaan lisäksi, että ”tuottajat olisivat tämän huolellisesti suunnitellun hämäyksen johdosta voineet väittää, että yhdenmukaisten, säännöllisten ja koko alan laajuisten hinnankorotusten sarja johtui ’käyttäytymisestä oligopolitalanteessa’” (päätöksen 73 perustelukappaleen kolmas kohta). Päätöksen 168 perustelukappaleen kuudennen luetelmakohtaan mukaan komissio on määrittänyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon sen, että ”salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehoitettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain ’toisten seurailua’, jne.)”.

211 Kantaja ei kiistä komission väitettä, jonka mukaan yritykset suunnittelivat hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden lähettämisaikankohdat ja -järjestyksen. Siitä komission päätelmästä, jonka mukaan hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoituksen ja järjestyksen suunnittelulla pyrittiin peittelemään hintoja koskenutta yhteistoimintaa, kantaja ei ole esittänyt mitään sellaista selvitystä, jonka perusteella voitaisiin todeta, että hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitusta ja järjestystä koskeneella yhteistoiminnalla olisi ollut jokin muu kuin komission toteama tarkoitus.

212 Sitä, ettei PWG:n ja JMC:n kokouksista ole virallisia pöytäkirjoja eikä käytännöllisesti katsoen lainkaan sisäisiä muistioita, on näiden kokousten lukumäärä, jakautuminen pitkälle aikavälille ja niissä käytyjen keskustelujen luonne huomioon ottaen pidettävä riittävänä näyttönä siitä, että komission väite, jonka mukaan osallistujia kehoitettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja, pitää paikkansa.

213 Edellä olevasta ilmenee, että näiden toimielinten kokouksiin osallistuneet yritykset eivät pelkästään tienneet toimintansa lainvastaisuudesta, vaan ne myös ryhtyivät toimenpiteisiin salaisen yhteistyön peittämiseksi. Komissio on näin ollen aiheelli-

sesti pitänyt näitä toimenpiteitä raskauttavina asianhaaroina kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioidessaan.

214 Kanneperusteen kolmas osa on siis hylättävä.

Kanneperusteen neljäs osa, jonka mukaan komissio on virheellisesti katsonut, että kartelli oli ”pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa”

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

215 Kantaja kiistää sen, että kartelli olisi ”pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa” (päätöksen 168 perustelukappaleen seitsemäs luetelmakohta). Kantaja väittää kartonkimarkkinoiden erityispiirteistä esittämänsä kuvauksen (edellä 48 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja LE-raportin perusteella, ettei minkään perusteella voida päätellä, etteivät hinnat olisi kehittyneet täsmälleen samalla tavalla siinäkin tapauksessa, ettei tuottajien välillä olisi ollut mitään yhteistoimintaa.

216 Kantaja väittää, että komission toteamukset kartonkialan kustannuskehityksestä ja myyntituotoista eivät päde kantajan osalta. Päätöksessä oleva tiedot käyttökateesta (päätöksen 16 perustelukappale) ovat kantajan mukaan lisäksi harhaanjohtavia. Investointimenojen poistot olivat kantajan mukaan noin 27 prosenttia kartongin keskihinnasta. Kantajan mukaan komissio ei ole kuitenkaan ottanut tätä seikkaa huomioon tuottajien keskimääräistä käyttökate laskiessaan. Kun komissio on todennut, että keskimääräinen käyttökate oli kaudella 1986—1991 noin 20 prosenttia, kantajan mukaan tämä tarkoittaa itse asiassa noin 7 prosentin suuruista todellista tappiota.

- 217 Tukeakseen väitteitään, joiden mukaan hintoja koskencella yhteistoiminnalla ei ollut vaikutuksia markkinoihin, kantaja viittaa taulukoihin, joissa vertaillaan kantajan listahintojen kehitystä niiden bruttohintojen kehitykseen, joita kantaja todella sai markkinoilta. Näissä taulukoissa esitetään, miten hinnat ovat kehittyneet joidenkin edustavien asiakkaiden ja kartonkilaatujen osalta kantajan tärkeimmillä kansallisilla markkinoilla, ja taulukoista ilmenee, että listahinnat ja myyntihinnat ovat poikenneet toisistaan huomattavasti.
- 218 Komissio toteaa aluksi, että ne vaikutukset, joita hinta-aloitteilla oli markkinoihin, voidaan jakaa kahteen eri tyyppiin. Vaikutusten ensimmäisestä tyypestä eli siitä, että PG Paperboardissa sovittuja hintoja käytettiin lähtökohtana asiakaskohtaisissa neuvotteluissa, komissio toteaa, ettei kantaja kiistä sitä. Komission mukaan on mahdoton ajatella, että toisen tyyppin vaikutuksia eli hinnankorotusaloitteiden vaikutuksia markkinoiden todellisiin hintoihin ei olisi ilmennyt, sillä myyjän hinta-neuvotteluissa käyttämä lähtökohta vaikuttaa aina myyntihintoihin. Tämä pitää paikkansa etenkin silloin, kun kaikki myyjät käyttävät neuvotteluissa samaa lähtökohtaa.
- 219 Lisäksi komissio toteaa, että kartongintuottajat olivat asiakkaidensa kanssa käymis-sään neuvotteluissa pyrkineet voimakkaasti saamaan sovitut hinnankorotukset toteutettua (ks. väitetiedoksiannon liite 73, s. 2).
- 220 Komission mukaan on selvää, ettei hinnankorotuksia aina voitu toteuttaa suhteel-lisesti samansuuruisina kaikkien asiakkaiden osalta ja kaikilla markkinoilla (pää-töksen 100—102 perustelukappale). Kuten useista tuottajien itsensä laatimista sisäi-sistä asiakirjoista (asiakirjat C-4-1 ja C-11-11) ilmenee, tällaiset hinnankorotusten toteuttamisessa ilmenneet vaikeudet eivät merkinneet, etteivätkö korotukset olisi onnistuneet.

- 221 Taulukot, joihin kantaja on vedonnut, eivät komission mielestä myöskään voi osoittaa vääriksi komission toteamuksia. Näille taulukoille ei voida antaa todistusarvoa erityisesti siksi, että hinnankorotukset näytetään niissä ”sykäyksittäin”. Vaikka kantaja väittääkin, että taulukoista ilmenee laskutettujen hintojen kehitys edustavien asiakkaiden ja laatujen osalta, kantaja ei kuitenkaan ole ilmoittanut, millä perusteella taulukossa esitetyt laskut on valittu.
- 222 LE-raportin osalta komissio toteaa, ettei se todista, ettei ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen välillä ollut vastaavuussuhdetta. Tämän raportin taulukot 10 ja 11 päinvastoin osoittavat selvästi, että myyntihintojen kehitys keskimäärin seurasi ilmoitettuja hintoja. Kauden 1988/1989 osalta raportissa peräti osoitetaan, että näiden hintojen välillä oli lineaarinen vastaavuussuhde, minkä seikan raportin laatijakin on myöntänyt komissiossa pidetyssä kuulemistilaisuudessa (pöytäkirjan s. 21 ja 28). Yhdenmukaiset listahintojen korotukset ovat komission mukaan näin ollen mahdollistaneet sen, että kartongintuottajat onnistuivat korottamaan myyntihintoja huomattavasti.
- 223 Lopuksi komissio toteaa, ettei merkitystä ole sillä, oliko yhdenmukaisista listahintojen korotuksista päätetty kustannuskehityksen mukaisesti, kuten kantaja väittää. Se, mitä päätöksessä todetaan kustannuskehityksestä ja käyttökatteen määrittelmästä, on komission mukaan sitä paitsi otettu LE-raportista.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 224 Päätöksen 168 perustelukappaleen seitsemännen luetelmakohdan mukaan komissio on määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen muun muassa huomion sen, että kartelli on ”pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa”. On kiistatonta, että tällä viitataan niihin vaikutuksiin, joita päätöksen 1 artiklassa todetulla rikkomisella on ollut markkinoihin.

- 225 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että rikkomisen vaikutuksia koskevan komission arvioinnin lainmukaisuuden valvomiseksi riittää, kun tarkastellaan salaisen hintayhteistyön vaikutuksia koskevaa komission arviointia. Salaisen hintayhteistyön vaikutusten — eli ainoiden vaikutusten, jotka kantaja on kiistänyt, — tarkastelun perusteella voidaan nimittäin yleisesti arvioida kartellin onnistumista, sillä seisokkeja koskeneella salaisella yhteistyöllä ja markkinaosuuksia koskeneella salaisella yhteistyöllä pyrittiin varmistamaan yhdenmukaistettujen hinta-aloitteiden onnistuminen.
- 226 Komissio on arvioinut salaisen hintayhteistyön yleisiä vaikutuksia. Vaikka kantajan esittämät yrityskohtaiset tiedot osoittaisivatkin — kuten kantaja väittää —, että salaisen hintayhteistyön vaikutukset ovat kantajan osalta olleet vähäisempiä kuin tämän yhteistyön vaikutukset Euroopan kartonkimarkkinoilla kokonaisuutena tarkastellen, tällaiset yrityskohtaiset tiedot eivät sellaisenaan riitä heikentämään komission arvioinnin luotettavuutta. Kantajan väite, jonka mukaan komissio olisi päätöksen 16 perustelukappaleessa tukeutunut virheelliseen määritelmään yhteisön kartongintuottajien keskimääräisestä käyttökatteesta, on myös vailla merkitystä. Minkään perusteella ei nimittäin voida katsoa, että komissio olisi ottanut tällä tavalla määritellyn käyttökateen huomioon arvioidessaan salaisen hintayhteistyön vaikutuksia markkinoihin tai että käyttökate olisi pitänyt ottaa huomioon näitä vaikutuksia arvioitaessa.
- 227 Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä vahvistanut, päätöksessä on tehty ero kolmen erityyppisen vaikutuksen välille. Komissio on lisäksi perustanut käsityksensä siihen, että tuottajat itse ovat yleisesti ottaen katsoneet hinta-aloitteiden onnistuneen.
- 228 Ensimmäinen vaikutusten tyyppi, jonka komissio on ottanut huomioon ja jota kantaja ei ole kiistänyt, on muodostunut siitä, että sovitut hinnankorotukset on tosiasiallisesti ilmoitettu asiakkaille. Uusia hintoja on siten käytetty perustana käytäessä asiakaskohtaisia neuvotteluja myyntihinnoista (ks. mm. päätöksen 100 perustelukappale ja 101 perustelukappaleen viides ja kuudes kohta).

229 Toinen vaikutusten tyyppi on muodostunut siitä, että myyntihintojen kehitys seurasi ilmoitettujen hintojen kehitystä. Tältä osin komissio väittää, että "tuottajat eivät tyytyneet ilmoittamaan sovituista hinnankorotuksista, vaan ne ryhtyivät muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta myös konkreettisiin toimenpiteisiin varmistukseksi, että korotukset todella toteutettiin asiakaskunnassa" (päätöksen 101 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Komissio myöntää, että asiakkaat joskus saivat myönnytyksiä korotusten voimaantulopäivän osalta tai asiakaskohtaisia hyvityksiä tai alennuksia, erityisesti suurista tilauksista, ja että "toteutunut keskimääräinen nettokorotus oli alennusten, hyvitysten ja muiden myönnytysten vähentämisen jälkeen aina pienempi kuin ilmoitetun korotuksen kokonaismäärä" (päätöksen 102 perustelukappaleen viimeinen kohta). Komissio viittaa kaavioihin, jotka sisältyvät taloudelliseen tutkimukseen eli LE-raporttiin, jonka useat niistä yrityksistä, joita päätös koskee, teettivät komissiossa käytyä menettelyä varten, ja toteaa niiden perusteella, että ilmoitettujen hintojen kehityksen ja kansallisina valuuttoina ilmaistujen tai ecuiksi muunnettujen myyntihintojen kehityksen välillä oli "vahva lineaarinen yhteys" päätöksessä tarkoitettuna aikana. Komissio päättelee siitä seuraavaa: "Toteutuneet nettomääräiset hinnankorotukset seurasivat ilmoitettuja korotuksia läheisesti, vaikkakin tietyllä viiveellä. Raportin laatija itsekin on kuulemistilaisuudessa todennut, että tämä piti paikkansa vuosina 1988 ja 1989" (päätöksen 115 perustelukappaleen toinen kohta).

230 On myönnettävä, että komissio on tätä toista vaikutusten tyyppiä arvioidessaan voinut aiheellisesti pitää ilmoitettujen hintojen kehityksen ja myyntihintojen kehityksen välistä lineaarista suhdetta näyttönä siitä, että hinta-aloitteilla oli tuottajien tavoitteen mukainen vaikutus myyntihintoihin. On itse asiassa kiistatonta, että se käytäntö, että hinnoista neuvotellaan asiakaskohtaisesti, merkitsee relevanteilla markkinoilla sitä, etteivät myyntihinnat yleensä täsmälleen vastaa ilmoitettuja hintoja. Ei siis voida olettaa, että myyntihintojen korotukset täsmälleen vastaavat ilmoitettujen hintojen korotuksia.

231 Komissio on ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen korotusten vastaavuussuhteen osalta aiheellisesti viitannut LE-raporttiin, koska se on kartongin hintojen kehitystä päätöksessä tarkoitettuna aikana käsittelevä analyysi, joka perustuu useiden tuottajien, muun muassa kantajan itsensä, antamiin tietoihin.

- 232 Tämä raportti vahvistaa kuitenkin vain osittain, että ajallisesti oli olemassa ”vahva lineaarinen yhteys”. Ajanjaksoa 1987—1991 tarkasteltaessa voidaan nimittäin erottaa kolme eri kautta. LE-raportin laatija on komission pitämässä kuulemistilaisuudessa tiivistänyt päätelmänsä tältä osin seuraavasti: ”Ilmoitettujen hintojen ja markkinahintojen nousun välillä ei tarkastellun ajanjakson alkupuolella eli vuodesta 1987 vuoteen 1988 ollut voimakasta vastaavuutta edes viiveellä. Tällainen vastaavuussuhde on sen sijaan ollut kaudella 1988/1989, minkä jälkeen vastaavuus on heikentynyt ja esiintynyt kautena 1990/1991 oudosti [*oddly*]” (kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 28). Raportin laatija on lisäksi todennut, että nämä eri ajanjaksojen väliset vaihtelut liittyivät läheisesti kysynnän vaihteluun (ks. erityisesti kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 20).
- 233 LE-raportin laatijan suullisesti esittämät päätelmät vastaavat hänen raportissa esittämänsä analyysiä ja erityisesti ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen kehitystä vertailevia kaavioita (LE-raportti, kaaviot 10 ja 11, s. 29). On siis todettava, että komissio on näyttänyt ainoastaan osittain toteen sen ”vahvan lineaarisen yhteyden”, johon se on vedonnut.
- 234 Komissio on suullisessa käsittelyssä todennut ottaneensa huomioon myös salaisen hintayhteistyön kolmannen vaikutusten tyyppin, joka muodostuu siitä, että myyntihintojen taso ylitti tason, jolla ne olisivat olleet ilman salaista yhteistyötä. Komissio on korostanut, että PWG oli suunnitellut hinnankorotusten päivämäärät ja järjestyksen, jossa korotuksista ilmoitettiin, ja komissio on tältä osin katsonut päätöksessään, että ”ei voida ajatella, ettei yhdenmukaistetuilla ilmoituksilla näissä olosuhteissa olisi ollut mitään vaikutusta todelliseen hintatasoon” (päätöksen 136 perustelukappaleen kolmas kohta). LE-raportissa (3 osasto) on esitetty malli, jonka avulla voidaan nähdä, mikä on tietystä objektiivisesta markkinatilanteesta johtuva hintataso. Raportissa todetaan, että kautena 1975—1991 vallinneiden objektiivisten taloudellisten tekijöiden perusteella määräytynyt hintataso olisi vähäisiä eroja lukuun ottamatta kehittynyt täsmälleen samalla tavalla kuin noudatettujen myyntihintojen taso, ja näin on ollut myös päätöksessä tarkoitettuna aikana.

- 235 Raportissa olevan analyysin perusteella ei näistä päätelmistä huolimatta voida todeta, että yhdenmukaistetut hinta-aloitteet eivät olisi mahdollistaneet sitä, että tuottajat saavuttivat myyntihinnoissa tason, joka ylitti sen hintatason, johon olisi päästy vapaan kilpailun vallitessa. Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä tähdentänyt, on mahdollista, että salainen yhteistyö on vaikuttanut tuossa analyysissä huomioon otettuihin tekijöihin. Komissio toteaa siis aiheellisesti, että salainen yhteistoiminta on voinut esimerkiksi vähentää yritysten ponnekkuutta kustannusten pienentämisessä. Komissio ei ole kuitenkaan väittänyt, että LE-raportissa olevassa analyysissä olisi jokin suoranainen virhe, eikä se ole myöskään esittänyt omaa taloudellista analyysiään siitä, miten myyntihinnat mahdollisesti olisivat kehittyneet ilman yhteistoimintaa. Komission väitettä, jonka mukaan myyntihintojen taso olisi ollut alempi, jos tuottajien välillä ei olisi ollut salaista yhteistyötä, ei näin ollen voida hyväksyä.
- 236 Tästä seuraa, että salaisen hintayhteistyön vaikutusten kolmannen tyyppin olemassaoloa ei ole näytetty toteen.
- 237 Tuottajien subjektiivinen arvio, jota komissio on käyttänyt perustana katsoessaan, että kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa, ei millään tavalla muuta edellä olevia toteamuksia. Komissio on tältä osin viitannut suullisessa käsittelyssä antamaansa asiakirjaluetteloon. Vaikka komissio olisikin voinut perustaa arvionsa hinta-aloitteiden mahdollisesta onnistumisesta asiakirjoihin, joissa tuodaan esille joidenkin tuottajien subjektiivisia käsityksiä, on kuitenkin todettava, että useat yritykset, muun muassa kantaja, ovat suullisessa käsittelyssä aiheellisesti vedonneet useisiin muihin asiakirja-aineistossa oleviin asiakirjoihin, joissa selvitetään niitä ongelmia, joita tuottajilla oli sovittujen hinnankorotusten toteuttamisessa. Komission viittaus tuottajien omiin ilmoituksiin ei näin ollen ole riittävä peruste päätellä, että kartelli olisi pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.
- 238 Edellä oleva huomioon ottaen on todettava, että komission esiin tuomat kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset on näytetty toteen vain osittain. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on sakkojen osalta täysi harkintavalta, ja tämän harkintavallan nojalla se arvioi nyt tehdyn päätelmän merkitystä harkitessaan asiassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta (ks. jäljempänä 262 kohta).

Kanneperusteen viides osa, jonka mukaan huomioon on otettu virheellisesti laskettu käyttökate

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 239 Kantaja toistaa, että komissio on virheellisesti katsonut kartonkialan yritysten käyttökateen olleen 20 prosenttia vuodesta 1986 vuoteen 1991 ulottuvana aikana. Käyttäessään perustana tätä lukua komissio on laiminlyönyt ottaa huomioon alan huomattavat investointimenot (ks. edellä 216 kohta). Vaikkei päätöksestä nimenomaisesti ilmenekään, että tämä seikka olisi otettu huomioon sakkojen yleistä tasoa vahvistettaessa, on kantajan mukaan katsottava, että tällä virheellä on ollut merkittävä vaikutus, koska tähän käyttökatteeseen viitataan päätöksessä useaan otteeseen. Kantaja toteaa, että se taloudellinen etu, jonka yhtiöt ovat voineet saada kilpailuvastaisesta toiminnastaan, on komission itsensä mukaan ratkaiseva tekijä sakkaja määrättäessä (XXI kilpailupolitiikkaa koskeva kertomus, 139 kohta). Tämän virheen vuoksi sakkoa olisi alennettava huomattavasti.
- 240 Komissio väittää, että kartongintuottajien keskimääräistä käyttökateetta ei ole otettu huomioon sakkaja laskettaessa. Komission mukaan se on XXI:ssä kilpailupolitiikkaa koskevassa kertomuksessaan ainoastaan maininnut ne yleiset perusteet, joita voidaan käyttää sakkoa laskettaessa. Lopuksi komissio toteaa, että päätöksen 16 perustelukappaleessa olevat tiedot käyttökatteesta ovat oikeita, koska ne on otettu LE-raportista.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 241 On todettava, että kartongintuottajien keskimääräinen käyttökate ei kuulu niihin tekijöihin, jotka komissio on ottanut huomioon määrätessään sakkojen yleistä tasoa ja yksittäisten sakkojen suuruutta (pätöksen 167—169 perustelukappale).

- 242 Päätöksen 16 perustelukappaleen viimeisestä kohdasta joka tapauksessa ilmenee, että kartongintuottajien keskimääräistä käyttökateetta koskevat tiedot on otettu LE-raportista. Tästä kohdasta ilmenee myös (alaviite 1) komission tietneen, että keskimääräinen käyttökate oli laskettu ottamatta huomioon investointimenojen pois-toja.
- 243 Tästä seuraa, että kantajan väite, jonka mukaan komissio olisi käyttänyt virheellistä määritelmää kartongintuottajien voitosta, on perustetton.
- 244 Kanneperusteen viidettä osaa ei näin ollen voida hyväksyä.
- 245 Kanneperuste on siten hylättävä kokonaisuudessaan.

B Kanneperusteet, jotka koskevat perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista ja yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista sakkojen yleisen tason osalta

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 246 Kantaja myöntää, että komissiolla on oikeus päätöksessään korottaa sakkojen yleistä tasoa aikaisemman päätöskäytännön mukaisesta tasosta, jos komissio katsoo sen olevan tarpeen sakkojen varoittavan vaikutuksen vahvistamiseksi (yhdistetyt asiat 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 108 kohta ja em. asia ICI v. komissio). Kantajan mukaan komissio kuitenkin rikkoo perustamissopimuksen 190 artiklaa ja

loukkaa yhdenvertaisuusperiaatetta, jos se — kuten tässä tapauksessa — korottaa sakkojen tasoa oman mielensä mukaan selvittämättä mitenkään, miksi korotus on perusteltu.

- 247 Seuraavaksi kantaja vertailee sakkojen perusprosentteja (kartellin ”rivijäsenten” osalta 7,5 prosenttia niiden yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta ja kartellin ”johtajiksi” katsottujen osalta 9 prosenttia vastaavasta liikevaihdosta) ja komission aikaisemmissa päätöksissä määrättyjen sakkojen kokonaismäärää (ks. esim. ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23 päivänä huhtikuuta 1986 tehty komission päätös 86/398/ETY [asia IV/31.149 — Polypropeeni, EYVL L 230, s. 1, jäljempänä polypropeenipäätös] ja ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 21 päivänä joulukuuta 1988 tehty komission päätös 89/191/ETY [asia IV/31.866 — PEBD, EYVL 1989, L 74, s. 21]). Kantaja päättelee tästä, että tässä tapauksessa käytetyt sakkojen perusprosentit ylittävät huomattavasti aikaisemmin käytetyt sakkoprosentit ja että kartellin ”johtajien” perusprosentti on melkein kaksinkertaistunut. Lisäksi kantaja toteaa, että sakkojen kokonaismäärä ylittää huomattavasti aikaisemmin määrättyjen sakkojen kokonaismäärän.
- 248 Kantaja viittaa päätökseen, josta oli kyse ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinten asiassa T-29/92, SPO ym. vastaan komissio, 21.2.1995 antamassa tuomiossa (Kok. 1995, s. II-289), ja kiistää lisäksi sen, että nyt käsiteltävänä olevassa asiassa kyseessä olevaa toimintaa voitaisiin pitää erityisen vakavana, kun sitä verrataan komission aikaisemmin ratkaisemiin asioihin.
- 249 Kantajan mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arvioinnin virheellisuuden osoittaa myös vertailu EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 30 päivänä marraskuuta 1994 tehdyssä komission päätöksessä 94/815/EY (asiat IV/33.126 ja 33.322 — Sementti, EYVL L 343, s. 1) määrättyjen sakkojen tasoon.
- 250 Kantaja päättelee, että tässä asiassa määrättyjen sakkojen tasoa on korotettu huomattavasti ja jopa kohtuuttomasti samanlaisissa asioissa käytettyyn tasoon verrat-

tuna. Kantaja korostaa, että kilpailuasioista vastaava komission jäsen on 16.9.1994 pitämässään esitelmässä maininnut, että tässä tapauksessa komissio korotti sakkoja huomattavasti aikaisempaan käytäntönsä verrattuna.

- 251 Vaikkei komissiolla yleensä ole velvollisuutta perustella päätöksiään yksityiskoh-
 taisesti sakkojen osalta, kantajan mukaan olisi välttämätöntä, että se selvittäisi ne
 syyt, joiden vuoksi se on ilmiselvästi poikennut siihen saakka noudattamastaan
 sakkokäytännöstä (ks. vastaavasti asia 73/74, Groupement des fabricants de papiers
 peints de Belgique ym. v. komissio, tuomio 26.11.1975, Kok. 1975, s. 1491, 30—33
 kohta; Kok. Ep. II, s. 535 ja asia T-34/92, Fiatagri ja New Holland Ford v. komis-
 sio, tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-905, 35 kohta).
- 252 Lopuksi kantaja väittää, että komissio on rikkonut ihmisoikeuksien ja perusva-
 pauksien suojaamiseksi 4.11.1950 tehdyn Euroopan yleissopimuksen (jäljempänä
 ihmisoikeussopimus) 6 artiklaa, jossa määrätään oikeudesta saattaa asiansa tuomio-
 istuimen käsiteltäväksi, koska ainoastaan suurempi avoimuus tekee mahdolliseksi
 tarkistaa, onko komissio tietyssä tapauksessa noudattanut yhdenvertaisuusperiaa-
 tetta.
- 253 Komissio muistuttaa, että sillä on asetuksen N:o 175 artiklan 2 kohdan nojalla
 oikeus määrätä sakkoja, jotka voivat olla enintään 10 prosenttia kyseisten yritysten
 vuosittaisesta kokonaisliikevaihdosta. Tässä tapauksessa käytetty sakkoprosentti
 on selvästi asetuksessa säädettyjen rajojen alapuolella, koska huomioon on otettu
 ainoastaan kartongin myynnistä yhteisössä kertynyt liikevaihto.

- 254 Komissio toteaa lisäksi, että se voi milloin tahansa korottaa sakkojen tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa, jos se on tarpeen yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi ja erityisesti sakkojen varoittavan vaikutuksen varmistamiseksi (em. asia *Musique Diffusion française* ym. v. komissio, tuomion 106—109 kohta). Kun komissio tekee näin, sen aikaisemmat päätökset eivät sido sitä (em. asia *ICI* v. komissio, tuomion 382 ja 385 kohta), eikä sillä, onko kyseinen asia rinnastettavissa aikaisempiin asioihin tai onko komissio korottanut sakkojen yleistä tasoa huomattavasti, siis ole merkitystä. Komission mukaan sakkojen tasoa ei ole korotettu sen enempää mielivaltaisesti kuin huomattavastikaan aikaisempiin tapauksiin verrattuna.
- 255 Lopuksi komissio toteaa, että se on aiheellisesti pitänyt todettua kilpailusääntöjen rikkomista erityisen vakavana.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 256 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille, jotka tahallaan tai tuottamuksesta ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, sakon, joka on vähintään 1 000 ecua ja enintään 1 000 000 ecua taikka tätä suurempi mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomukseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta. Sakon suuruutta määrättäessä otetaan huomioon sekä rikkomisen vakavuus että sen kesto. Kuten yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, rikkomisen vakavuutta harkittaessa on otettava huomioon useita seikkoja, muun muassa asian erityiset olosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia *C-137/95 P*, *SPO* ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, *Kok.* 1996, s. I-1611, 54 kohta).

257 Komissio on tässä asiassa määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon rikkomisen keston (päätöksen 167 perustelukappale) ja seuraavat seikat (päätöksen 168 perustelukappale):

- ”— salainen yhteistyö hintojen vahvistamisessa ja markkinaosuuksien jakaminen ovat sellaisenaan kilpailusääntöjen vakavaa rikkomista,

- kartelli kattoi melkein koko yhteisön alueen,

- yhteisön kartonkimarkkinat ovat merkittävä teollisuudenala, jonka kokonaisliikevaihto on vuodessa noin 2,5 miljardia ecua,

- rikkomiseen osallistuneet yritykset edustavat käytännöllisesti katsoen koko markkinoita,

- kartelli toimi säännöllisten ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneiden kokousten muodossa, joiden tarkoituksena oli yhteisön kartonkimarkkinoiden yksityiskohtainen säätely,

- salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehoitettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain 'toisten seurailua', jne.),

- kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.”

- 258 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistuttaa lisäksi olevan kiistatonta, että sakkojen perustaso oli 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta, siten että ensin mainittua prosenttia sovellettiin kartellin ”johtajiksi” katsottuihin yrityksiin ja pienempää prosenttia muihin yrityksiin.
- 259 Ensiksi on korostettava, että komissio voi sakkojen yleistä tasoa harkitessaan perustellusti ottaa huomioon, että yhteisön kilpailusääntöjen selvät rikkomiset ovat vielä melko yleisiä, joten se voi korottaa sakkojen tasoa niiden varoittavan vaikutuksen vahvistamiseksi. Vaikka komissio on aikaisemmin määrännyt tietyn tasoisia sakkoja tietyn tyypisistä rikkomisista, se ei estä sitä korottamasta tätä tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa, jos osoittautuu, että se on välttämätöntä yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi (ks. mm. em. yhdistetyt asiat *Musique Diffusion française* ym. v. komissio, tuomion 105—108 kohta ja em. asia *ICI* v. komissio, tuomion 385 kohta).
- 260 Toiseksi on todettava, että komissio on aiheellisesti väittänyt, että tälle asialle ominaisten olosuhteiden vuoksi ei voida suoraan vertailla tässä päätöksessä käytettyjä sakkojen yleistä tasoa ja komission aikaisemmassa päätöskäytännössä käytettyjä tasoja; aiempaa päätöskäytäntöä edustaa erityisesti polypropeenipäätös, joka komission itsensä mukaan on se päätös, jota parhaiten voidaan verrata käsiteltävänä olevaan päätökseen. Toisin kuin polypropeenipäätöksen johtaneessa asiassa, tässä asiassa ei nimittäin ole otettu huomioon mitään yleisiä lieventäviä asianhaaroja sakkojen yleistä tasoa määrätessä. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut, ne huolellisesti suunnitellut toimenpiteet, joita yritykset toteuttivat rikkomisen peittämiseksi, ovat erityisen vakava osa kilpailusääntöjen rikkomista, ja se erottaa tämän rikkomisen komission aikaisemmin toteamista rikkomisista.
- 261 Kolmanneksi on korostettava perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisen pitkäaikaista kestoja ja ilmeisyyttä ja sitä, että se on tapahtunut siitä huolimatta, että komission aikaisempi päätöskäytäntö ja erityisesti polypropeenipäätös olisi pitänyt ymmärtää varoitukseksi.

262 Näiden seikkojen perusteella on katsottava, että päätöksen 168 perustelukappaleessa mainitut perusteet osoittavat riittävästi ne syyt, joiden vuoksi komissio on käyttänyt tätä sakkojen yleistä tasoa, ja että nämä syyt riittävät tekemään tasosta perustellun. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tosin edellä jo todennut, että ne salaisen hintayhteistyön vaikutukset, joita komissio käytti perustana sakkojen yleistä tasoa määrätessään, on näytetty toteen vain osittain. Edellä oleva huomioon ottaen tällä päätelmällä ei kuitenkaan ole tuntuvaa vaikutusta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointiin. Jo sen perusteella, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovitusta hinnankorotuksista ja että näin ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa, voidaan todeta, että sekä salaisen hintayhteistyön tarkoituksena että sen vaikutuksena oli vakava kilpailun rajoittaminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, että komission vahvistaman sakkojen yleisen tason minkäänlainen alentaminen ei ole perusteltua kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksista tehtyjen toteamusten vuoksi.

263 Kun komissio tässä asiassa vahvisti sakkojen yleisen tason, se ei poikennut aikaisemmasta päätöskäytännöstään sillä tavalla, että sen olisi pitänyt perustella kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta koskeva arviointi selvemmin (ks. mm. em. asia Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique ym. v. komissio, tuomion 31 kohta).

264 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

C Kanneperuste, jonka mukaan yrityskohtaisia sakkoja vahvistettaessa on rikottu perustamissopimuksen 190 artiklaa

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

265 Kantaja väittää, että pelkästään se, että päätöksen 169 perustelukappaleessa luetellaan ne perusteet, joita on käytetty yrityskohtaisia sakkoja vahvistettaessa, ei ole riittävä perustelu. Päätöksessä ei kantajan mukaan ole mitään sellaista tietoa, jonka

perusteella olisi mahdollista todeta, miten eri sakot on laskettu, tai jonka perusteella olisi mahdollista tarkastaa, onko se, miten yritykset on jaoteltu sakkojen määräämistä varten, perusteltua. Kantajan mukaan yksityiskohtaisemmat perustelut olisivat tältä osin sitäkin välttämättömpiä, silloin kun yritysten välille on tehty kohtuuttomia eroja, kuten tässä tapauksessa. Koska eräitä niistä asianhaaroista, joihin komissio on perustanut kantansa, ei ole ollut olemassa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien voi valvoa yksittäisten sakkojen määrän laillisuutta vain jos se tietää, minkä merkityksen komissio on antanut kullekin raskauttavana pidetyille asianhaaralle. Tämä olisi sitäkin välttämättömpää, silloin kun — kuten tässä tapauksessa — on todisteita siitä, että yrityksille, jotka eivät luopuneet oikeudestaan puolustautua komission väitteitä vastaan, on määrätty erittäin raskaat sakot.

- 266 Kantajan mukaan komissio on lisäksi myöntänyt, että sitä, miten se jaotteli yritykset, oli tarpeen perustella tarkemmin, koska komissio on 13.7.1994 pidetyssä lehdistötilaisuudessa esittänyt tältä osin selvitystä paljastaen jopa sen matemaattisen kaavan, jota se ei väittäensä mukaan ollut käyttänyt. Perustelujen pitäisi kuitenkin olla erottamaton osa itse päätöstä.
- 267 Lopuksi kantaja toteaa, että päätöksessä ei selvitetä, mistä syystä komissio katsoi, ettei kantajan sakkoa alenneta, vaikkei tämä ollut väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa kiistänyt komission tärkeimpiä tosiasiaväitteitä. Kantajan mukaan komission olisi pitänyt päätöksessä mainita, mitä tosiseikkoja sakkoihinsa alennuksen saaneet yritykset hallinnollisen menettelyn aikana myönsivät tai mitä tosiseikkoja ne eivät kiistäneet.
- 268 Komissio katsoo, että päätöksessä on riittävä selvitys niistä syistä, joilla oli ratkaiseva merkitys kunkin yrityksen sakkoa vahvistettaessa. Päätöksen 169 perustelukappaleessa lueteltuja perusteita on komission mukaan tarkasteltava ottaen huomioon päätöksen perustelut kokonaisuutena (em. asia ICI v. komissio, tuomion 355 kohta). Päätöksessä on runsaasti tietoja siitä, miten kantajan tapausta on

arvioitu (mm. 8 ja 9 perustelukappale sekä 36 perustelukappale ja sitä seuraavat perustelukappalet sekä 170—173 perustelukappale).

- 269 Komissio kiistää sen väitteen, etteivät päätöksen perustelut mahdollista sitä, että tuomioistuimet voivat valvoa, onko suhteellisuusperiaatetta noudatettu. Komission mukaan kantaja perustaa käsityksensä siihen virheelliseen ajatukseen, että sakot olisi vahvistettu jotakin matemaattista kaavaa käyttäen, vaikkei näin ole. Käytettyä perusprosenttia on muutettu sen mukaan, mikä oli kunkin yrityksen oma tilanne. Komission piti lisäksi suojella liikevaihtoja koskevia tietoja, jotka olivat liikesalaisuuksia.
- 270 Niistä alennuksista, joita myönnettiin komission kanssa yhteistyössä olleille yrityksille, komissio toteaa, että päätöksessä on yhteenveto eri yritysten puolustautumisperusteista (pätöksen 107—110 perustelukappale) sekä siitä, miten komissio on arvioinut näitä perusteita (pätöksen 111—115 perustelukappale). Päätöksen 108 ja 114 perustelukappaleesta ilmenee komission katsoneen, että kantajan huomautukset olivat keskeisiltä osiltaan asiallisesti paikkansapitämättömiä, joten komissio ei ole voinut katsoa kantajan esittäneen tunnustuksia (ks. myös päätöksen 172 perustelukappale). Komission mukaan kantaja on siis voinut arvioida, oliko sille määrätty seuraamus asianmukainen ja sellainen, ettei kantajaa syrjitty muihin yrityksiin verrattuna.
- 271 Lopuksi komissio huomauttaa, että yrityskohtaisten sakkojen laskentaa koskevat perustelut ovat täysin rinnastettavissa polypropeenipätöksen perusteluihin, joita on pidetty riittävinä (em. asia ICI v. komissio, tuomion 353 ja 354 kohta).

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

272. Yhteisöjen tuomioistuin on jo muistuttanut, mihin yksittäispäätöstä koskevalla perusteluvollisuudella pyritään (ks. edellä 42 kohta).
273. Kun on — kuten tässä tapauksessa — kyse päätöksestä, jolla useille yrityksille määrätään sakkoja yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta, perusteluvollisuuden laajuus on määrättävä ottaen huomioon se, että rikkomisten vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella (ks. edellä 256 kohta).
274. Komissiolla on kunkin sakon määrää vahvistaessaan lisäksi harkintavaltaa, eikä voida katsoa, että se olisi tätä tehdessään velvollinen soveltamaan tarkkaa matemaattista kaavaa (ks. vastaavasti asia T-150/89, *Martinelli v. komissio*, tuomio 6.4.1995, *Kok.* 1995, s. II-1165, 59 kohta).
275. Sakkojen yleisen tason määräämisessä huomioon otetut perusteet on ilmoitettu päätöksen 168 perustelukappaleessa ja yksittäisten sakkojen suuruuden määräämisessä huomioon otetut perusteet 169 perustelukappaleessa. Yksittäisten sakkojen osalta komissio on lisäksi päätöksen 170 perustelukappaleessa selvittänyt, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden yritysten on pääsääntöisesti katsottu olleen kartellin ”johtajia” ja muiden yritysten kartellin ”rivijäseniä”. Komissio on päätöksen 171 ja 172 perustelukappaleessa todennut, että Renalle ja Storalle määrättäviä sakkoja on alennettava huomattavasti sen huomioon ottamiseksi, että ne ovat olleet aktiivisesti yhteistyössä komission kanssa, ja että kahdeksan muun yrityksen sakoista voidaan tehdä suhteessa pienempi alennus, koska ne eivät ole väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistäneet niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission niitä vastaan esittämät väitteet perustuivat.

- 276 Komissio on sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle jättämässään kirjelmässä että tämän esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa selittänyt, että sakot on laskettu sen liikevaihdon perusteella, jonka kukin niistä yrityksistä, joille päätös on osoitettu, on vuonna 1990 saanut yhteisön kartonkimarkkinoilta. Yrityksille on siten määrätty sakkoja, joiden perustaso on 9 tai 7,5 prosenttia tästä yrityskohtaisesta liikevaihdosta sen mukaan, onko yritys ollut kartellin ”johtaja” vai muu. Komissio on lisäksi ottanut huomioon eräiden yritysten mahdollisen yhteistyöhalukkuuden komissiossa käydyssä menettelyssä. Kahden yrityksen sakkoa on tästä syystä alennettu kahdella kolmasosalla, kun taas eräiden muiden yritysten sakkoa on alennettu yhdellä kolmasosalla.
- 277 Komission toimittamasta taulukosta, joka sisältää yksittäisten sakkojen määrän vahvistamista koskevia tietoja, ilmenee, että vaikka sakkojen suuruutta ei ole määrätty soveltamalla pelkästään edellä mainittuja lukuja tiukan matemaattisesti, luvut on kuitenkin otettu järjestelmällisesti huomioon sakkoja laskettaessa.
- 278 Päätöksessä ei kuitenkaan täsmennetä, että sakot on laskettu kunkin yrityksen yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saaman liikevaihdon perusteella. Perusprosentteja 9 ja 7,5, joista suurempaa käytettiin laskettaessa ”johtaja”-yrityksille määrättäviä sakkoja ja pienempää laskettaessa ”rivijäsenenä” olleille yrityksille määrättäviä sakkoja, ei myöskään mainita päätöksessä. Siinä ei mainita myöskään Renalle ja Storalle sekä kahdeksalle muulle yritykselle myönnettyjen alennusten prosenttimääriä.
- 279 Tässä asiassa on ensinnäkin katsottava, että kun päätöksen 169—172 perustelukappaletta tulkitaan ottaen huomioon päätöksessä oleva yksityiskohtainen selvitys niistä tosiasioista, joita päätöksen kutakin adressaattia kohtaan on esitetty, on katsottava, että näissä perustelukappaleissa on riittävä ja asiassa merkityksellinen selvitys kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston määrittämisessä huomioon otetuista arviointiperusteista (ks. vastaavasti asia T-2/89, Petrofina v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1087, 264 kohta). Päätöksessä on mainittu perusteet, joiden vuoksi

sakkojen alentaminen oli perusteltua, ja lueteltu yritykset, joille alennuksia myönnettiin (päättökseen 171 ja 172 perustelukappale), ja näiden seikkojen perusteella on mahdollista ymmärtää, miten komissio on tehnyt päätelmänsä. Komissiolla ei näin ollen ollut velvollisuutta selvittää yksityiskohtaisemmin sitä, miten perusteita on sovellettu kuhunkin yritykseen.

280 Toiseksi on todettava, että jos silloin kun kunkin sakon suuruus määrätään ottamalla järjestelmällisesti huomioon tietyt tarkat tiedot, kuten tässä asiassa, päätöksessä mainittaisiin kaikki nämä tekijät, yritykset voisivat paremmin arvioida, onko komissio tehnyt virheitä yksittäisten sakkojen määrää vahvistaessaan ja onko kunkin yksittäisen sakon määrä perusteltu suhteessa sovellettuihin yleisiin perusteisiin. Se, että päätöksessä olisi tässä tapauksessa mainittu kyseiset tekijät eli perusteena käytetty liikevaihto, viitevuosi, käytetyt perusprosentit ja sakkojen alennusprosentit, ei olisi merkinnyt niiden yritysten, joille päätös on osoitettu, tarkan liikevaihdon sellaista implisiittistä ilmaisemista, joka olisi voinut olla perustamissopimuksen 214 artiklan rikkomista. Kuten komissio on itse korostanut, kunkin yksittäisen sakon määrä ei ollut seurausta kyseisten tekijöiden tiukan matemaattisesta soveltamisesta.

281 Komissio on sitä paitsi suullisessa käsittelyssä myöntänyt, ettei mikään olisi estänyt sitä ilmoittamasta päätöksessä niitä tekijöitä, jotka otettiin huomioon järjestelmällisesti ja jotka ilmaistiin päätöksen tekopäivänä pidetyssä lehdistötilaisuudessa. Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöksen perustelujen on oltava itse päätöksessä ja että komission myöhemmät selitykset voidaan ottaa huomioon vain poikkeuksellisissa olosuhteissa (ks. asia T-61/89, Dansk Pelsdyravlforening v. komissio, tuomio 2.7.1992, Kok. 1992, s. II-1931, 131 kohta ja vastaavasti asia T-30/89, Hilti v. komissio, tuomio 12.12.1991, Kok. 1991, s. II-1439, 136 kohta).

282 Näistä toteamuksista huolimatta on todettava, että päätöksen 167—172 perustelukappaleessa sakkojen määrän vahvistamisen osalta esitetyt

perustelut ovat vähintäänkin yhtä yksityiskohtaisia kuin komission aikaisemmissa, samanlaisia kilpailusääntöjen rikkomisia koskevissa päätöksissä. Vaikka perustelujen virheellisyys on viran puolesta huomioon otettava seikka, yhteisöjen tuomioistuimet eivät päätöksen antamishetkeen mennessä olleet arvostelleet sitä käytäntöä, jota komissio noudatti määräämiensä sakkojen perustelemisessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensimmäisen kerran vasta asiassa T-148/89, Tréfilunion vastaan komissio, 6.4.1995 antamassaan tuomiossa (Kok. 1995, s. II-1063, 142 kohta) sekä asiassa T-147/89, Société métallurgique de Normandie vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1057, julkaistu lyhennelmänä), ja asiassa T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1191, julkaistu lyhennelmänä), samana päivänä antamissaan tuomioissa korostanut olevan toivottavaa, että yritykset saisivat yksityiskohtaisesti tietää niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, ilman että niiden olisi tämän vuoksi nostettava kanne komission päätöksestä.

283 Tästä seuraa, että kun komissio toteaa päätöksessä, että yhteisön kilpailusääntöjä on rikottu, ja määrää rikkomiseen osallistuneille yrityksille sakkoja siten, että se ottaa sakkojen määrää vahvistaessaan järjestelmällisesti huomioon tietyt perusteet, sen on mainittava nämä seikat itse päätöksessä, jotta ne, joille päätös on osoitettu, voivat tarkastaa, onko sakkojen taso perusteltu, ja arvioida mahdollisen syrjinnän olemassaoloa.

284 Edellä 282 kohdassa mainituissa erityisissä olosuhteissa ja ottaen huomioon se, että komissio on oikeudenkäyntimenettelyssä osoittautunut halukkaaksi esittämään kaikki sakkojen laskentatapaa koskevat asiaan vaikuttavat tiedot, sitä, ettei sakkojen laskentatapaa ole päätöksessä perusteltu rikkeen, ei voida tässä asiassa pitää sellaisena perusteluvollisuuden rikkomisena, jonka vuoksi olisi perusteltua poistaa sakot kokonaan tai osittain.

285 Kanneperustetta ei siten voida hyväksyä.

D Kanneperuste, jonka mukaan kantajaa on virheellisesti pidetty kartellin ”johtajana”

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 286 Kantaja väittää komission virheellisesti pitäneen kantajaa eräänä kartellin ”johtajista”. Kantaja huomauttaa, että komissio on vedonnut tämän toteamuksen tueksi ainoastaan yhteen seikkaan eli siihen, että kantaja oli edustettuna PWG:ssä (pää-töksen 170 perustelukappale). Kantajan mukaan tätä seikkaa ei kuitenkaan voida pitää riittävänä, etenkin kun komissio ei ole selvittänyt, miksi Weigia ja KNP:tä, jotka myös olivat edustettuina PWG:ssä, ei pidetty ”johtajina”.
- 287 Kantajan mielestä ei ole myöskään perusteltua pitää sitä eräänä kartellin ”johtajista” sen vuoksi, että se hoiti PWG:n puheenjohtajuutta alle puoli vuotta.
- 288 Kantaja kiistää sen, että PWG:n kokouksiin osallistuneet olisivat olleet kartellin ”vetäjiä”. Kaikki PG Paperboardin eri toimielinten kokouksiin osallistuneet osallistuivat kantajan mukaan kaikkiin niihin keskusteluihin, joita voidaan pitää perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisina. Komissio väittää itsekin, että kaikilla PG Paperboardin toimielimillä oli tehtäviä, jotka kuuluivat siihen yhteiseen kokonaisuunnitelmaan, jolla pyrittiin rajoittamaan kilpailua, ja että kaikki yritykset osallistuivat tähän kokonaisuunnitelmaan.
- 289 Komissio väittää, että kantajaa on pidettävä eräänä kartellin ”johtajista” sen vuoksi, että se osallistui PWG:n kokouksiin; tässä toimielimessä tehtiin tärkeimmät päätökset hinta-aloitteista ja ”hintaa ennen määrää” -politiikasta (pää-töksen 36—40 perustelukappale). Kun lisäksi otetaan huomioon se, että kantaja toimi

pitkään PWG:n puheenjohtajana, sillä on katsottava olleen siinä erityisen aktiivinen osuus.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 290 Niiden kanneperusteiden, joita kantaja on esittänyt päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi, osalta tehdyistä toteamuksista ilmenee, että komissio on asianmukaisesti näyttänyt toteen päätöksessä kuvailtujen PWG:n tehtävien luonteen. On myös näytetty toteen, mikä oli tässä toimitelmässä kokoontuneiden yritysten osuus erityisesti vuoden 1987 lopulla.
- 291 Komissio on näin ollen voinut aiheellisesti päätellä, että niitä yrityksiä, muun muassa kantajaa, jotka osallistuivat tämän toimitelimen kokouksiin, oli pidettävä kyseisen rikkomisen ”johtajina” ja että niiden oli tästä syystä kannettava erityinen vastuu (pätöksen 170 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Tältä osin on korostettava, että komissio ei ole pitänyt yrityksiä kartellin ”johtajina” sen perusteella, että ne olisivat olleet PWG:n puheenjohtajia, vaan sen perusteella, että ne olivat osallistuneet tämän toimitelimen kokouksiin.
- 292 Tässä tapauksessa on kiistatonta, että kantaja on osallistunut PWG:n kokouksiin tämän toimitelimen perustamisesta saakka. Kantaja ei ole myöskään millään tavalla näyttänyt toteen, että sillä olisi ollut pääasiallisesti passiivinen osuus PG Paperboardin toimitelmissä.
- 293 Vaikka väite, jonka mukaan PG Paperboardin eri toimitelinten kokouksiin osallistuneiden kaikkien yritysten on katsottava olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, olisikin perusteltu, se ei kumoa toteamusta, jonka mukaan PWG:ssä

kokoontuneilla yrityksillä oli erityinen osuus lainvastaisten toimien suunnittelussa ja toteuttamisessa.

- 294 Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimien katsoo, että päätöksessä on sellainen riittävä selvitys, jonka perusteella voidaan arvioida KNP:n ja Weigin osuutta. Päätöksen 170 perustelukappaleen toisen kohdan mukaan KNP:tä pidettiin kartellin ”johtajana” ainoastaan siltä ajalta, kun se osallistui PWG:n kokouksiin, eli lyhyemmältä ajalta kuin mitä se osallistui kartelliin. Komissio toteaa lisäksi ottaneensa huomioon sen, että vaikka Weig kuului PWG:hen, sillä ei näyttänyt olleen merkittävää osuutta kartellin politiikasta päätettäessä (päätöksen 170 perustelukappaleen kolmas kohta). Kantajan väittäminen, jonka mukaan sitä on syrjitty näihin yrityksiin verrattuna, on siten perusteeton.

- 295 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

E Puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva kanneperuste

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 296 Kantaja väittää, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu. Sille määrättyä sakkoa on nimittäin korotettu 50 prosentilla sen vuoksi, että se kiisti eräät komission väittämät. Kantajan mielestä sille on näin ollen määrätty ankarampi seuraamus sen vuoksi, ettei se luopunut puolustautumisoikeuksiensa käyttämisestä.

- 297 Kantaja vetoaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan yritysten kaikenlainen painostaminen, jolla pyritään siihen, että ne luopuisivat kiistämästä niitä vastaan esitettyjä väitteitä saadakseen alennuksen sakkoonsa, on ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan vastaista (asia Deweer, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.2.1980, A-sarja, nro 35, 41—47 kohta ja asia Funke, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 25.2.1993, A-sarja, nro 256-A, 44 kohta). Lisäksi kantaja toteaa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan asian tutkinnasta vastaavien viranomaisten on myös yrityksiä vastaan käytävissä kilpailuasioita koskevilla menettelyissä noudatettava ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa mainittuja menettelyllisiä takeita, erityisesti syyttömyysolettamaa (asia Engel ym., Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 8.6.1976, A-sarja, nro 22; asia Öztürk, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 21.2.1984, A-sarja, nro 73 ja em. asia Deweer sekä Euroopan ihmisoikeustoimikunnan lausunto asiassa 11598/85, Société Stenuit v. Ranska, Kertomus 30.5.1991, A-sarja, nro 232-A).
- 298 Kantaja huomauttaa, että puolustautumisoikeudet on tunnustettu yhteisön oikeuden yleiseksi periaatteeksi, jonka mukaan yrityksiin saa kohdistaa mitään pakkoa siinä tarkoituksessa, että ne myöntäisivät niitä vastaan esitettyjen väitteiden paikkansapitävyyden (asia 374/87, Orkem v. komissio, tuomio 18.10.1989, Kok. 1989, s. 3283, 35 kohta). Kantaja toteaa erityisesti, että on katsottu, että ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa sovelletaan komissiossa käytävään hallinnolliseen menettelyyn (em. asia Orkem v. komissio, tuomion 30 kohta).
- 299 Kantaja toteaa komissiossa käydyn hallinnollisen menettelyn kulusta, että yrityksiä uhkailtiin niiden pakottamiseksi luopumaan komission väitteiden kiistämisestä. Kantaja huomauttaa, että komissio myöntää ilmoittaneensa yrityksille hallinnollisen menettelyn aikana, että yritysten yhteistyö otetaan huomioon sakkoja vahvistettaessa.
- 300 Lisäksi kantaja toteaa, että sen puolustautumisoikeuksia on loukattu, koska se ei saanut tutustua niiden yritysten kirjelmiin, joiden sakkoa alennettiin sen vuoksi, etteivät ne kiistäneet komission tärkeimpiä tosiasiaväitteitä. Kantaja ei näin ollen

ole voinut tarkastaa, olivatko kyseiset yritykset todella jättäneet kiistämättä tärkeimmät väitteet ja oliko kantajaa syrjitty näihin yrityksiin verrattuna.

301 Komissio katsoo, että sillä on oikeus alentaa sakkoja yritysten aktiivisen yhteistyön huomioon ottamiseksi (asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-907, 341 ja 342 kohta ja em. asia ICI v. komissio, tuomion 393 kohta). Ei voida katsoa, että tällainen alennus loukkaisi kyseessä olevien yritysten puolustautumisoikeuksia, ellei komissio sitten uhkaa määrätä suurempia sakkoja niille yrityksille, jotka eivät tunnusta kilpailusääntöjen rikkomisia.

302 Komissio toteaa, ettei se milloinkaan vähimmässäkään määrin painostanut kantajaa, jotta tämä ei kiistäisi väitetiedoksiannon paikkansapitävyyttä. Komissio on tarjonut kantajalle mahdollisuuden saada alennus sakkoonsa samoilla edellytyksillä kuin muutkin yritykset.

303 Komissio kiistää Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön sekä edellä mainitussa asiassa Orkem vastaan komissio annettuun tuomioon perustuvien väitteiden merkityksen asiassa. Komission mukaan viimeksi mainitusta tuomiosta (30 kohta) sitä paitsi ilmenee, että ihmisoikeussopimuksella ei ole merkitystä tässä asiassa.

304 Lopuksi komissio korostaa, ettei sillä ole hallinnollisen menettelyn aikana velvollisuutta ilmaista perusteita, joiden mukaan se aikoo laskea sakon (asia 322/81, Michelin v. komissio, tuomio 9.11.1983, Kok. 1983, s. 3461, 17 kohta ja sitä seuraavat kohdat), vaan riittää, kun komissio ilmoittaa nämä perusteet itse päätöksessä. Näin ollen riittää, että päätöksessä mainitaan eri yritysten yhteistyön aste.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 305 Komissio on määrännyt sakkojen yleisen tason päätöksen 167 ja 168 perustelukappaleessa mainittujen seikkojen perusteella. On lisäksi kiistatonta, että sakkojen perustaso oli 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta, siten että ensin mainittua prosenttia sovellettiin kartellin ”johtajiksi” katsottuihin yrityksiin ja pienempää prosenttia muihin yrityksiin.
- 306 On katsottava, että komission vahvistama sakkojen yleinen taso on perusteltu päätöksen 168 perustelukappaleessa mainittujen perusteiden vuoksi (ks. edellä 262 kohta).
- 307 Ne seikat, jotka komissio on ottanut huomioon kullekin yritykselle määrättävän sakon suuruutta määrätessään, mainitaan päätöksen 169—172 perustelukappaleessa. Komissio on erityisesti päätöksen 171 ja 172 perustelukappaleessa todennut, että Renalle ja Storalle määrättäviä sakkoja on alennettava huomattavasti sen huomioon ottamiseksi, että ne ovat olleet aktiivisesti yhteistyössä komission kanssa, ja että kahdeksan muun yrityksen sakoista voidaan tehdä suhteessa pienempi alennus, koska ne eivät ole väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa kiistäneet niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission niitä vastaan esittämät väitteet perustuvat. Komissio on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäynnin aikana selvittänyt, että se on ottanut huomioon eräiden yritysten mahdollisen yhteistyöhalukkuuden komissiossa käydyssä menettelyssä siten, että se on alentanut kahden yrityksen sakkoa kahdella kolmasosalla ja eräiden muiden yritysten sakkoa yhdellä kolmasosalla.
- 308 Koska komission käyttämä sakkojen yleinen taso on päätöksessä mainitut perusteet huomioon ottaen katsottu perustelluksi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että kuten päätöksessä on mainittu, komissio on todella alentanut yrityksille määrättyjä sakkoja, jos ne olivat halukkaita yhteistyöhön hallinnollisen

menettelyn aikana. Kantajan väitettä, jonka mukaan komissio olisi korottanut puolustautumisoikeuksiaan käyttäneille yrityksille määrättyjä sakkoja, ei siis voida hyväksyä.

- 309 Tältä osin on todettava, että jos yritys ei vastaa väitetiedoksiintoon tai ei ota väitetiedoksiintoon antamassaan vastauksessa kantaa tosiasiaväitteisiin taikka tässä vastauksessaan kiistää väitetiedoksiannossa esitetyt tosiasiaväitteet keskeisiltä osin tai kokonaan — eli käyttää tällä tavoin puolustautumisoikeuksiaan komissiossa käydyssä hallinnollisessa menettelyssä —, ei ole perusteltua, että yrityksen sakkoa alennettaisiin hallinnollisessa menettelyssä harjoitetun yhteistyön vuoksi. Alennuksen myöntäminen tästä syystä on perusteltua vain, jos komissio on yrityksen käyttäytymisen vuoksi voinut todeta kilpailusääntöjen rikkomisen helpommin ja tarpeen vaatiessa saada sen loppumaan (ks. em. asia ICI v. komissio, tuomion 393 kohta). Jos yritys nimenomaisesti ilmoittaa, ettei se kiistä niitä tosiasiaväitteitä, joihin komission siihen kohdistamat väitteet perustuvat, sen voidaan tällöin katsoa helpottaneen komission tehtävää eli yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja niistä rankaisemista.
- 310 Ihmisoikeussopimuksen 6 artiklasta on muistutettava, että toisin kuin kantaja väittää, yhteisöjen tuomioistuimien ei edellä mainitussa asiassa Orkem vastaan komissio antamassaan tuomiossa katsonut, että tätä määräystä voidaan soveltaa komissiossa käytävään hallinnolliseen menettelyyn, vaan se on ainoastaan tarkastellut mahdollisuutta soveltaa sitä kyseisessä tapauksessa, kuten tuomion sanamuodostakin ilmenee (30 kohta).
- 311 Tältä osin on korostettava, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ole toimivaltaa arvioida, onko kilpailuoikeuden alaan kuuluva tutkinta ihmisoikeussopimuksen määräysten mukainen, koska nämä määräykset eivät sellaisinaan ole yhteisön oikeutta.

- 312 On kuitenkin todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perusoikeudet ovat olennainen osa yleisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattamista yhteisöjen tuomioistuimet valvovat (ks. mm. yhteisöjen tuomioistuimen lausunto 2/94, annettu 28.3.1996, Kok. 1996, s. I-1759, 33 kohta ja asia C-299/95, Kremzow, tuomio 29.5.1997, Kok. 1997, s. I-2629, 14 kohta). Yhteisöjen tuomioistuin ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tukeutuvat tältä osin jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen ja kansainvälisiin ihmisoikeuksien suojaamiseksi tehtyihin sopimuksiin, joiden syntyy jäsenvaltiot ovat vaikuttaneet tai joihin ne ovat liittyneet. Ihmisoikeussopimuksella on tältä osin erityinen merkitys (asia 222/84, Johnston, tuomio 15.5.1986, Kok. 1986, s. 1651, 18 kohta ja em. asia Kremzow, tuomion 14 kohta). Lisäksi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen F artiklan 2 kohdassa määrätään, että ”unioni pitää arvossa yhteisön oikeuden yleisinä periaatteina perusoikeuksia, sellaisina kuin ne taataan [ihmisoikeus]sopimuksessa ja sellaisina kuin ne ilmenevät jäsenvaltioiden yhteisessä valtiosääntöperinteessä”.
- 313 Näin ollen on tutkittava, onko komissio edellä mainitut seikat huomioon ottaen loukannut yhteisön oikeusjärjestyksen perustavanlaatuisia periaatteita eli puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen periaatetta (cm. asia Michelin v. komissio, tuomion 7 kohta) siten, että se olisi komissiossa käydyn hallinnollisen menettelyn aikana väitetyllä tavalla lainvastaisesti painostanut kantajaa saadakseen tämän myöntämään väitetiedoksiannossa olleet tosiasiaväitteet.
- 314 Tältä osin on todettava, että yritykseen kohdistuvana painostuksena ei voida pitää pelkästään sitä, että tutkimuksen kohteena olevalle yritykselle hallinnollisen menettelyn aikana ilmoitetaan, että määrättävää sakkoa voidaan alentaa, jos yritys myöntää tosiasiaväitteet keskeisiltä osin tai kokonaan, alennuksen määrää kuitenkin täsmentämättä.
- 315 Joka tapauksessa on todettava, ettei kantaja ole selvittänyt, miten komission hallinnollisen menettelyn aikana tarjoama mahdollisuus saada alennus määrättävästä sakosta voisi olla sellaista painostusta, että yrityksen olisi ollut pakko myöntää väitetiedoksiannossa esitetyt väitteet keskeisiltä osin. Tässä yhteydessä on todettava, että kantaja on hallinnollisen menettelyn aikana käyttänyt puolustautumisoikeutta.

keuksiaan, koska se todellakin on keskeisiltä osin kiistänyt ne tosiasiaväitteet, joihin komission väitteet perustuivat. Kantajan väite on siis hylättävä.

316 Kantaja ei ole myöskään selvittänyt, miten syyttömyysolettaman periaatetta olisi loukattu.

317 Kantajan väite, jonka mukaan se ei ole voinut tarkastaa, onko sitä kohdeltu eri tavalla kuin muita tutkimuksen kohteena olleita yrityksiä, tutkitaan yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista koskevan kanneperusteen yhteydessä (ks. jäljempänä 334 ja 335 kohta).

318 Edellä oleva huomioon ottaen kanneperuste on hylättävä.

F Kanneperuste, jonka mukaan yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu, koska kantajan sakkoa ei ole alennettu

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

319 Kantaja väittää, että sitä on syrjitty verrattuna niihin yrityksiin, joiden sakkoa on alennettu sen vuoksi, etteivät ne ole kiistäneet komission esittämiä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä (päätöksen 172 perustelukappale).

- 320 Kantajan mukaan 27.4.1994 päiväystä komission kirjeestä ilmenee komission vaatineen, että alennuksen saadakseen kantajan olisi pitänyt myöntää väitteiden olevan asiallisesti paikkansapitäviä, kun taas muilta yrityksiltä pyydettiin vain, etteivät ne kiistä tosiasiaväitteiden pääsisältöä.
- 321 Kantaja ei mielestään ole kiistänyt komission tosiasiaväitteiden pääsisältöä, joten sen sakkoa olisi pitänyt alentaa. Kantaja on koko ajan myöntänyt osallistuneensa hintoja ja hinnankorotuksia koskeneisiin keskusteluihin ja jopa todennut, että oikeuskäytännön mukaan tällaiset keskustelut ovat perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisia yhdenmukaistettuja menettelytapoja. Kantajan mukaan komissio on väitetiedoksiannon liitteenä olleissa yrityskohtaisissa tiedoissa nimenomaisesti myöntänyt kantajan olleen tällä tavalla yhteistyössä.
- 322 Kantaja toteaa, ettei se voinut myöntää oikeaksi komission arviointia tosiseikoista eikä etenäkään komission väitteitä hintasopimusten olemassaolosta ja täydellisesti organisoidun kartellin olemassaolosta, koska kantaja olisi voinut joutua vastuuseen niistä kansallisessa tuomioistuimessa.
- 323 Kantaja väittää olleensa aktiivisesti yhteistyössä komission kanssa erityisesti siten, että se yhdessä eräiden muiden yritysten kanssa ehdotti menettelyllistä ratkaisua, jonka mukaan yritykset olisivat luopuneet kanteiden nostamisesta, jos niiden sakkoja olisi alennettu. Sakkojen alentaminen olisi ollut perusteltua jo tällaisen ehdotuksen vuoksi.
- 324 Lopuksi kantaja toteaa, että siinä määrin kuin se on voinut tarkastaa sakosta alennuksen saaneiden yritysten huomautuksia, se katsoo olevan varmaa, että sitä on syrjitty. Kantaja tukeutuu tältä osin Sarrión ja Enso Españolan nostamissa kanteissa esitettyihin pääasiallisiin kanneperusteisiin, sellaisina kuin ne on julkaistu *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* (EYVL 1994, C 380, s. 20 ja 22). Kantajan mukaan niistä ilmenee, että nämä yritykset kiistävät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa komission väitteet vähintäänkin yhtä laajalti kuin kantaja. Näiden yritysten sakkoja on kuitenkin alennettu sen vuoksi, etteivät ne muka ole kiistäneet

komission väitteitä. Lisäksi kantaja lainaa otteita Weigin edustajan komissiossa pidetyssä kuulemistilaisuudessa esittämistä huomautuksista ja viittaa tämän yrityksen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämiin kanneperusteisiin (sellaisina kuin ne on esitetty EYVL:ssä 1994, C 380, s. 16—). Kantaja päätelee, että vaikka Weigin sakkoa on alennettu, se on kiistänyt komission väitteet samassa määrin kuin kantaja.

- 325 Komissio huomauttaa, että sillä ei ainoastaan ole oikeutta alentaa sakkoja aktiivisen yhteistyön huomioon ottamiseksi vaan että tällainen alennus on joskus välttämätön (em. asia ICI v. komissio, tuomion 393 kohta). Se, että lieventävänä asianhaarana sakkoja laskettaessa otettiin huomioon se, ettei tosiseikkoja kiistetty, oli komission mukaan siis perusteltua, koska tällainen yhteistyö auttoi tosiseikkojen selvittämisessä ja nopeutti menettelyä.
- 326 Komission mukaan kantaja ei ole osallistunut mihinkään tämän tyyppiseen aktiiviseen yhteistyöhön. Kantaja on tunnustanut ainoastaan yhden yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolon, mitä ei voida pitää tosiseikkojen myöntämisenä. Kantaja on sitä paitsi koko ajan kiistänyt paitsi hintasopimusten tekemisen myös kaiken tuotantomääriä, markkinaosuuksia ja hinta-aloitteiden suunnitelmallista toteuttamista koskeneen yhteistoiminnan.
- 327 Komissio kiistää sen, että kantajan ehdotusta menettelyn lopettamiseksi voitaisiin pitää sellaisena aktiivisena yhteistyönä, jonka vuoksi olisi perusteltua alentaa sakkoa. Kanteesta luopuminen ei auta tosiseikkojen selvittämisessä. Se ei myöskään nopeuta menettelyä, koska komissiolla ei ole mitään intressiä tehdä yritysten kanssa tällaisia ”järjestelyjä”.
- 328 Siitä, että kantajaa ei ole muka kohdeltu yhdenvertaisesti Sarrióon ja Enso Españolaan verrattuna, komissio toteaa, että nämä yritykset eivät missään tapauksessa olleet ennen päätöksen julkaisemista kiistäneet komission tosiseikoista tekemien

toteamusten asiasisältöä. Komission mukaan niiden sakkojen alentaminen oli siten perusteltua. Weigin käytöstä ei myöskään voida rinnastaa kantajan käytökseen. Sen jälkeen kun väitetiedoksianto annettiin tiedoksi, Weig ei enää käytännöllisesti katsoen lainkaan kiistänyt komission toteamuksia. Komission mukaan Weig oli myös auttanut tosiseikkojen selvittämisessä hankkimalla lausunnon eräältä Feldmühlen hallituksen jäseneltä, joka oli osallistunut useiden PG Paperboardin toimielinten kokouksiin.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 329 Kantaja on väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa myöntänyt ainoastaan sen, että PG Paperboardin toimielimissä käydyt keskustelut saattoivat koskea hintoja ja hinnankorotuksia.
- 330 Komissio on aiheellisesti katsonut, että kantaja ei ole tällä tavalla vastatessaan toiminut siten, että sakon alentaminen olisi ollut perusteltua hallinnollisessa menettelyssä harjoitetun yhteistyön vuoksi. Alennuksen myöntäminen tästä syystä on perusteltua vain, jos komissio on yrityksen käyttäytymisen vuoksi voinut todeta kilpailusääntöjen rikkomisen helpommin ja tarpeen vaatiessa saada sen loppumaan (ks. em. asia ICI v. komissio, tuomion 393 kohta).
- 331 Kuten on jo todettu (ks. edellä 309 kohta), jos yritys nimenomaisesti ilmoittaa, ettei se kiistä niitä tosiasiaväitteitä, joihin komission siihen kohdistamat väitteet perustuvat, sen voidaan katsoa helpottaneen komission tehtävää eli yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja niistä rankaisemista. Komissiolla on kilpailusääntöjen rikkomisen toteavissa päätöksissään oikeus katsoa, että tällainen käyttäytymisen merkitsee tosiasiaväitteiden myöntämistä, ja pitää sitä todisteena kyseisten väitteiden paikkansapitävyydestä. Sakon alentaminen voi siis olla perusteltua tällaisen käyttäytymisen vuoksi.

- 332 Asia on toisin, jos yritys ei vastaa väitetiedoksiantoon tai vain toteaa, ettei se ota kantaa komission väitetiedoksiannossa esittämiin tosiasiaväitteisiin, taikka — kuten kantaja — vastauksessaan kiistää nämä väitteet keskeisiltä osin. Jos yritys hallinnollisessa menettelyssä omaksuu tällaisen asenteen, se ei helpota komission tehtävää eli yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja niistä rankaisemista. On myös selvää, että kantajan hallinnollisen menettelyn aikana komissiolle tekemä ehdotus, jonka mukaan kantaja olisi luopunut nostamasta päätöksestä kannetta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, ei myöskään ole helpottanut tämän tehtävän hoitamista.
- 333 Koska komissio päätöksen 172 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa toteaa alentaneensa niiden yritysten sakkoja, jotka eivät väitetiedoksiantoon antamisissaan vastauksissa kiistäneet komission tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, on todettava, että näitä sakkojen alennuksia on pidettävä lainmukaisina vain, jos kyseiset yritykset ovat nimenomaisesti ilmoittaneet, etteivät ne kiistä kyseisiä väitteitä.
- 334 Vaikka komissio olisikin käyttänyt lainvastaista perustetta alentaessaan niiden yritysten sakkoja, jotka eivät olleet nimenomaisesti ilmoittaneet, etteivät ne kiistä tosiasiaväitteitä, on huomautettava, että yhdenvertaisuusperiaatteen on oltava sopusoinnussa laillisuusperiaatteen kanssa; laillisuusperiaatteen mukaan kukaan ei voi edukseen vedota lainvastaisuuteen, joka hyödyttää jotakuta toista (ks. esim. asia 134/84, Williams v. tilintarkastustuomioistuin, tuomio 4.7.1985, Kok. 1985, s. 2225, 14 kohta). Koska kantajan väitteillä pyritään nimenomaan siihen, että sillä katsottaisiin olevan oikeus lainvastaiseen sakon alennukseen, väitteitä ei näin ollen voida hyväksyä.
- 335 Koska se, että komissio olisi mahdollisesti myöntänyt lainvastaisia alennuksia joistakin sakoista, ei voi johtaa kantajalle määrätyn sakon alentamiseen, kantaja ei voi väittää, että sen puolustautumis-oikeuksia olisi loukattu siitä syystä, ettei se ole voi-

nut tarkastaa, onko sitä tältä osin kohdeltu eri tavalla kuin muita yrityksiä.

336 Lopuksi on todettava, että kantajan väite, jonka mukaan Sarrión ja Enso Españolan sekä jossain määrin myös Weigin sakkoa on alennettu kolmanneksella, vaikka ne ovat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa päätöksestä nostamissaan kan-teissa kiistäneet päätöksessä olleet väitteet, on tehoton. Komissio on sakkoja alen-taessaan ottanut huomioon vain yritysten käyttäytymisen hallinnollisessa menet-telyssä.

337 Tästä seuraa, että kanneperuste on hylättävä.

G Kanneperuste, jonka mukaan yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu, koska kantajalle määrätty sakko on liian suuri Storalle määrättyyn sakkoon verrattuna

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

338 Kantajan mukaan oikeuskäytännöstä ilmenee, että sakot on määrättävä yrityskoh-taisesti ilman syrjintää ottaen huomioon kunkin yrityksen osallistuminen kilpailu-sääntöjen rikkomiseen, yritysten asema markkinoilla ja niiden yleinen taloudelli-nen tilanne (ks. asia 44/69, Buchler v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 733; em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio ja yhdistetyt asiat 32/78 ja 36/78—82/78, BMW Belgium ym. v. komissio, tuomio 12.7.1979, Kok. 1979, s. 2435). Yhteisöjen tuomioistuin ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ovat useaan otteeseen korostaneet yhdenvertaisuusperiaatteen tärkeyttä (asia 35/83, BAT v. komissio, tuomio 30.1.1985, Kok. 1985, s. 363, 43—47 kohta; asia C-279/87, Tipp-Ex v. komissio, tuomio 8.2.1990, Kok. 1990, s. I-261, julkaistu

lyhennelmänä, 40 ja 41 kohta; em. asia Dansk Pelsdyravlerforening v. komissio, tuomion 52 kohta ja em. asia ICI v. komissio).

- 339 Kantaja katsoo, että komission väitettä, jonka mukaan kantaja ei voi vedota Storan mahdollisesti edulliseen kohteluun, ei tämä oikeuskäytäntö huomioon ottaen voida hyväksyä.
- 340 Kanneperusteessa on kaksi osaa.
- 341 Kanneperusteen ensimmäisessä osassa kantaja väittää, että sille määrätty sakko on suhteeton Storalle määrättyyn sakkoon verrattuna.
- 342 Kantaja korostaa Feldmühlen aloittaneen järjestelmällisen alihinnoittelun, mikä pakotti kantajan ja jotkut muut yhteisön ulkopuoliset tuottajat lopettamaan laajentumisensa yhteisön markkinoilla. Stora/ Feldmühlen edustajilla oli erittäin aktiivinen osuus JMC:ssä ja PWG:ssä. Lopuksi kantaja toteaa, että Stora oli kyseisenä aikana Euroopan kartonkimarkkinoiden markkinajohtaja sen markkinaosuuden ollessa noin 14 prosenttia.
- 343 Kantajan mukaan Storalle määrätyn sakon olisi pitänyt ennen alennuksia olla huomattavasti suurempi kuin kantajalle määrätyn. Komissio on siis loukannut yhdenvertaisuusperiaatetta sakkoja vahvistaessaan (em. asia ICI v. komissio, tuomion 352 kohta sekä 354 kohta ja sitä seuraavat kohdat).
- 344 Kanneperusteen toisessa osassa kantaja väittää, että myös Storan sakon alentamisella loukataan yhdenvertaisuusperiaatetta. Komissio on ensinnäkin katsonut vää-

rin, että Storan yhteistyö olisi ollut vapaaehtoista ja oma-aloitteista. Kantajan mukaan Stora nimittäin ”tunnusti” vasta yhdeksän kuukautta sen jälkeen, kun BPIF oli tehnyt valituksensa, joka tuli nopeasti kartonkialan tietoon, ja siis neljä kuukautta komission yrityksissä tekemien tutkimusten jälkeen ja vasta sen jälkeen, kun se oli saanut komission lähettämät tietojensaantipyynnöt.

345 Toiseksi kantaja kiistää sen, että Storan ”tunnustus” olisi todella ratkaisevalla tavalla auttanut väitetyin kilpailusääntöjen rikkomisen toteennäyttämistä. Kantaja korostaa tältä osin erityisesti sitä, että komissio oli maininnut muiden asiakirjojen vahvistavan näiden ilmoitusten kaikkien keskeisten kohtien paikkansapitävyyden.

346 Kolmanneksi kantaja toteaa, että Storalle myönnetty alennus on joka tapauksessa suhteeton. Kantaja vertaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä mainitussa asiassa ICI vastaan komissio antamassa tuomiossa tekemiä toteamuksia (tuomion 393 kohta) tämän tapauksen tosiseikkoihin ja väittää, että Storaa ei missään tapauksessa saa kohdella edullisemmin kuin ICI:tä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

347 Neljänneksi kantaja väittää vastauskirjelmässään muun muassa edellä mainitussa asiassa Solvay vastaan komissio annettuun tuomioon (341 kohta ja sitä seuraavat kohdat) tukeutuen, että on epävarmaa, voidaanko yhteistyöhön perustuva alennus myöntää pelkän tunnustamisen vuoksi, koska yrityksillä on joka tapauksessa velvollisuus vastata komission tietojensaantipyyntöihin.

348 Viidenneksi ja viimeiseksi kantaja väittää vastauskirjelmässään, että komissio määräsi erälle yrityksille suuria sakkoja pelkästään sen vuoksi, etteivät ne olleet täydellisesti yhtyneet Storan arvioon tosiseikoista. Tällaista käytäntöä ei kantajan mukaan voida hyväksyä, etenkin kun Stora kuului niihin yrityksiin, joiden osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen oli kaikkein vakavinta, joten sillä oli selvä intressi vähätellä omaa osuuttaan kartellissa suhteessa muihin yrityksiin.

- 349 Komission mukaan kantaja ei kiistä sille itselleen määrätyn sakon lainmukaisuutta vaan Storan sakon lainmukaisuuden. Kantaja ei kuitenkaan voi vedota Storalle määrätyn sakon mahdolliseen lainvastaisuuteen, koska yhdenvertaisuusperiaate ei merkitse sitä, että kantaja voisi vaatia myös itseään kohdeltavan lainvastaisesti siinä tapauksessa, että Storalle määrätty sakko olisi lainvastainen.
- 350 Storalle määrätty sakko on komission mukaan joka tapauksessa asianmukainen. Yhdenvertaisuusperiaatetta loukataan vain, jos toisiinsa rinnastettavissa olevia tapauksia kohdellaan eri tavalla. Komission mukaan kantajan tilanne ei kuitenkaan ole rinnastettavissa Storan tilanteeseen. Vaikka näiden kahden yrityksen onkin katsottava kuuluneen kartelliin ”johtajiin”, mistä syystä niiden on kannettava erityinen vastuu, Stora on kuitenkin nopeasti ryhtynyt laajaan yhteistyöhön komission kanssa toisin kuin kantaja.
- 351 Lopuksi komissio toteaa, että Storan ilmoituksissa oli enemmän tietoja kuin mitä komission tietojensaantipyynnöissä pyydettiin, eikä Stora ole perunut suurintaa osaa tunnustuksistaan, minkä kantajakin on todennut.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 352 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön oikeuden perustavanlaatuisiin periaatteisiin kuuluvaa yhdenvertaisuusperiaatetta loukataan ainoastaan, jos toisiinsa rinnastettavissa olevia tilanteita kohdellaan eri tavalla tai jos erilaisia tilanteita kohdellaan samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua (asia 106/83, Sermide, tuomio 13.12.1984, Kok. 1984, s. 4209, 28 kohta; asia C-174/89, Hoche, tuomio 28.6.1990, Kok. 1990, s. I-2681, 25 kohta ja vastaavasti asia T-100/92, La Pietra v. komissio, tuomio 15.3.1994, Kok. II. 1994, s. II-275, 50 kohta).

- 353 Tässä tapauksessa kantaja väittää yhdenvertaisuusperiaatetta loukatun. Kantajan mukaan sille määrätty sakko on laskettu käyttäen perusprosenttia, joka oli sama kuin Storalle määrättyä sakkoa laskettaessa käytetty eli 9 prosenttia yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saadusta liikevaihdosta, vaikka kantajan osuus kartellissa oli erilainen kuin Storan.
- 354 Tältä osin riittää, kun todetaan päätöksestä ilmenevän, että Stora ja kantaja osallistuivat kartellin eri osatekijöihin, koska ne osallistuivat PWG:n kokouksiin, ja että molempia pidettiin kartellin ”johtajina” sen vuoksi, että ne osallistuivat PG Paperboardin tämän toimielimen kokouksiin. Tästä seuraa, että kummankaan tilanne kartellin suhteen ei ollut erilainen kuin toisen ja että oli perusteltua, että niitä kohdeltiin samalla tavalla sakkoja laskettaessa. Vaikka ne seikat, joihin kantaja on vedonnut osoittaakseen, että sen osuus PWG:ssä ei ollut yhtä aktiivinen kuin Storan, olisikin näytetty toteen, nämä seikat eivät voisi osoittaa vääräksi komission toteamusta kantajan ja Storan osuuksista kartellissa. Kanneperusteen ensimmäinen osa on näin ollen hylättävä.
- 355 Kanneperusteen toistakaan osaa ei voida hyväksyä.
- 356 Stora nimittäin toimitti komissiolle ilmoituksia, joissa oli erittäin yksityiskohtainen selvitys kilpailusääntöjen rikkomisen luonteesta ja kohteesta, PG Paperboardin eri toimielinten toiminnasta sekä eri tuottajien osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen. Storan näissä ilmoituksissaan antamat tiedot ylittävät huomattavasti sen, mitä komissio voi vaatia asetuksen N:o 17/11 artiklan nojalla. Vaikka komissio päätöksessään toteaa saaneensa todisteita, jotka vahvistivat Storan ilmoituksissa olleiden tietojen paikkansapitävyyden (päättökseen 112 ja 113 perustelukappale), on selvää, että Storan ilmoitukset ovat olleet pääasiallinen todiste kilpailusääntöjen rikkomisesta. Jollei näitä ilmoituksia olisi ollut, komission olisi ollut ainakin paljon vaikeampaa todeta päätöksen kohteena olevaa kilpailusääntöjen rikkomista ja tarpeen vaatiessa saada sitä loppumaan.

357 Kun komissio on tehnyt Storalle määrättyyn sakkoon kahden kolmasosan alennuksen, se ei tässä tilanteessa ole ylittänyt harkintavaltaansa sakkojen suuruuden määrittämisessä. Kantaja ei siis voi pätevästi väittää, että Storalle myönnetty alennus on suhteettoman suuri.

358 Tässä tapauksessa ei voida myöskään todeta, että yhdenvertaisuusperiaatetta olisi loukattu, koska kantaja — toisin kuin komission kanssa aktiivisesti yhteistyössä ollut Stora — on kiistänyt keskeisiltä osin ne tosiasiaväitteet, joihin komission sitä vastaan kohdistuvat väitteet perustuivat. Komissio on siis voinut kohdella näitä kahta yritystä eri tavalla päättäessään sakkoihin tehtävien alennusten myöntämisestä ja suuruudesta, koska yritysten tilanteet eivät olleet rinnastettavissa toisiinsa.

359 Edellä oleva huomioon ottaen kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

H Tiettyjen lieventävien asianhaarojen olemassaoloa koskeva kanneperuste

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

360 Kantaja väittää, että komission olisi sakon määrää vahvistaessaan pitänyt pitää eräitä tosiseikkoja lieventävinä asianhaaroina.

361 Ensinnäkin kantaja toteaa, ettei se ollut yrittänyt salata kilpailusääntöjen rikkomisesta todistavia asiakirjoja, vaikka sille oli etukäteen ilmoitettu, että komission virkamiehet tulevat tekemään tutkimuksen.

- 362 Toiseksi kantaja toteaa olleensa vuoden 1990 puoliväliin saakka keskisuuri yritys. Kantaja rakennutti vasta vuonna 1990 uuden kartonkikoneen Neussin kartonkitehtaaseen (Saksassa) ja hankki määräysvallan Deisswilistä huhtikuussa 1990 ja Eerbeekistä syyskuussa 1990 (1.1.1990 alkaen taannehtivin vaikutuksin).
- 363 Kolmanneksi kantaja toteaa, että kyse on ensimmäisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta kartonkialalla.
- 364 Neljänneksi kantaja toteaa, että GD-kartongin — eli kantajan pääasiallisen tuotteen — hinnankorotukset olivat olleet pienempiä kuin GC-kartongin. Kantaja ei siis ollut voinut saavuttaa sellaista käyttökattetta, joka muilla yrityksillä on katsottu olleen.
- 365 Viidenneksi ja viimeiseksi kantaja väittää vastauskirjelmässään, että komissiolla oli velvollisuus ottaa aikaisemman päätöskäytäntönsä mukaisesti huomioon kartonkialalla 1980-luvun loppuun saakka vallinnut vaikea tilanne, jonka vuoksi sijoittelulle pääomalle oli mahdoton saada kunnon tuottoa. Kantajan mukaan komission olisi pitänyt ottaa huomioon myös se, että alalle on tunnusomaista, että yritysten liikevaihdot ovat suuria mutta voitot pieniä. Sakot, jotka oli laskettu pelkän liikevaihdon perusteella, vaikuttivat kartongintuottajiin erityisen voimakkaasti.
- 366 Komissio vastaa, ettei sillä ollut velvollisuutta ottaa näitä seikkoja huomioon lieventävinä asianhaaroina.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 367 Kuten edellä on jo todettu (256 kohta), rikkomisen vakavuutta harkittaessa on otettava huomioon useita seikkoja, muun muassa asian erityiset olosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (em. asia SPO ym. v. komissio, määräyksen 54 kohta).
- 368 Pelkästään se seikka, että komissio on aiemmassa päätöskäytännössään pitänyt joitakin seikkoja lieventävinä asianhaaroina sakkojen suuruutta määrättäessä, ei näin ollen merkitse, että sillä olisi velvollisuus tehdä samoin myöhemmässä päätöksessä. Komissiolla ei siis olisi ollut velvollisuutta ottaa huomioon kartonkialan tappiollisuutta, vaikka se olisi näytetty toteen.
- 369 Lisäksi on todettava, että komissio on sakan suuruutta määrätessään ottanut huomioon kantajan yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saaman liikevaihdon. Komissio on siis ottanut huomioon kantajan aseman kartonkialalla ja kilpailusääntöjen rikkomisen laajuuden kantajan osalta.
- 370 Lopuksi on todettava, että se, että kilpailusääntöjen rikkominen on kantajan mukaan ensimmäinen kartonkialalla, ei voi olla lieventävä asianhaara. On katsottava, että sitä, että komissio on jo aikaisemmin todennut jonkin yrityksen rikkoneen kilpailusääntöjä ja tarpeen vaatiessa määrännyt tästä seuraamuksen, voidaan pitää raskauttavana asianhaarana tämän yrityksen osalta, mutta se, ettei kilpailusääntöjä ole aiemmin rikottu, on tavanomainen tilanne, jota komission ei tarvitse ottaa huomioon lieventävänä asianhaarana, etenkin kun tässä tapauksessa on kyse erityisen selvästä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta (ks. asia T-8/89, DSM v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1833, 317 kohta).

371 Näissä olosuhteissa komissiolla oli oikeus olla ottamatta kantajan esiin tuomia seikkoja huomioon lieventävinä asianhaaroina.

372 Tästä seuraa, että kanneperustetta ei voida hyväksyä.

I Kanneperuste, jonka mukaan rikkominen ei ollut tahallista

373 Kantaja väittää, ettei se tuolloin tiennyt, että se tietojen vaihto, johon se osallistui, oli lainvastaista. Kantajan mukaan on otettava huomioon, että se oli keskisuuri yritys, jolla ei ollut palveluksessaan lakimiestä ja joka sijaitsi yhteisön ulkopuolella. Lisäksi kantaja toteaa, että Itävallan kilpailulainsäädännön mukaan seuraamuksia määrätään ainoastaan sitovista sopimuksista, kun taas tässä tapauksessa oli kyse ainoastaan yhdenmukaistetuista menettelytavoista.

374 Kanneperustetta ei voida hyväksyä.

375 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kilpailusääntöjen rikkomista voidaan pitää tahallisena, vaikkei yritys olisi tiennyt rikkovansa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrättyä kieltoa. Riittää, ettei se voinut olla tietämättä, että lainvastaiseksi katsotun toiminnan tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua yhteismarkkinoilla tai että siitä seurasi, että kilpailu rajoittui yhteismarkkinoilla (ks. mm. asia 246/86, Belasco ym. v. komissio, tuomio 11.7.1989, Kok. 1989, s. 2117, 41 kohta ja em. asia Dansk Pelsdyravlerforening v. komissio, tuomion 157 kohta).

- 376 Komissio on tässä tapauksessa näyttänyt toteen, että kantaja oli osallistunut päätöksen 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osatekijöihin. Kun otetaan huomioon todettujen tointen luonne, on katsottava, ettei kantaja ole voinut olla tietämätön siitä, että niiden tarkoituksena oli kilpailun rajoittaminen.

J Kanneperuste, jonka mukaan huomioon on otettu virheellisesti määritelty liikevaihto

- 377 Tässä kanneperusteessa on kaksi osaa, joita on tarkasteltava erikseen.

Kanneperusteen ensimmäinen osa, jonka mukaan sakkoa laskettaessa on tehty virhe, kun on otettu huomioon keräyspaperikartongin (greyboard) myynnistä kertynyt liikevaihto

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 378 Kantaja toteaa komission laskeneen sakon käyttäen perustana kantajan vuonna 1990 kaikista kartonkituotteista saamaa liikevaihtoa. Tässä liikevaihdossa on siis mukana liikevaihto keräyspaperikartongin (greyboard) myynnistä. Kantajan mukaan komissio on kuitenkin 13.7.1994 annetussa lehdistötiedotteessa ilmoittanut, että sakot on laskettu käyttäen perustana kunkin niistä yrityksistä, joille päätös on osoitettu, liikevaihtoa niistä kartonkilaaduista, joita päätös koskee.

- 379 Koska keräyspaperikartonki ei kuulunut niihin kartonkilaatuihin, joita päätös koski, sakkoa laskettaessa perustana käytetystä liikevaihdosta on kantajan mukaan vähennettävä 13,1 miljoonaa ecua eli keräyspaperikartongin myynti. Sakkoa on vastaavasti alennettava.

- 380 Komissio väittää, ettei sakkoa laskettaessa voida käyttää tiukasti matemaattista kaavaa. Tässä tapauksessa sakko on komission mielestä asianmukainen, kun otetaan

huomioon kantajan kokonaisliikevaihto, koska yritykset eivät voi vaatia, että huomioon on otettava ainoastaan liikevaihto, joka on peräisin niistä tuotteista, joihin kilpailusääntöjen rikkominen liittyy suoraan. Komissio korostaa, että oli olemassa raskauttavia asianhaaroja ja ettei lieventäviä asianhaaroja ollut, sekä muistuttaa käyttäneensä sakkoa laskettaessa perustana vuoden 1990 liikevaihtoa (vuoden 1993 liikevaihdon sijasta) ja ottaneensa huomioon ainoastaan liikevaihdon kartongin myynnistä yhteisössä.

381 Komissio väittää vastauskirjelmässään, että se oli 8.10.1993 päivätyssä kirjessään pyytänyt kantajaa ilmoittamaan kartonkitoimialansa liikevaihdon. Kantaja oli 3.11.1993 päivätyssä vastauksessaan ilmoittanut komissiolle tämän liikevaihdon siten, että sen edellä oli otsake ”kartonkituotteet (GC, GD)”. Koska väitetiedoksiannossa oli nimenomaisesti todettu, että menettely ei koskenut keräyspaperikartonkia, komissiolla ei mielestään ollut mitään syytä tarkastaa ilmoitetun liikevaihdon paikkansapitävyyttä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

382 Päätöksen 4 perustelukappaleen toisesta kohdasta ilmenee, ettei päätöksessä tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen koskenut keräyspaperikartonkia.

383 On kiistatonta, että komissio on laskenut kantajalle määrätyn sakon suuruuden käyttäen perustana kantajan yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamaa liikevaihtoa GC-kartongin, GD-kartongin ja keräyspaperikartongin myynnistä. Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä myöntänyt, kantajan ennen väitetiedoksiantoa komissiolle antamista tiedoista ilmenee nimenomaisesti, että kantajan ilmoittama liikevaihto sisälsi keräyspaperikartongin myynnistä kertyneen liikevaihdon.

384 Lisäksi on todettava, että vaikkei komissio voinut olla tietämättä, että sakkoja laskettaessa perustana käytetty liikevaihto sisälsi keräyspaperikartongista saadun liikevaihdon, komissio ei ollut missään vaiheessa pyytänyt kantajaa ilmoittamaan

sille pelkästään menettelyn kohteena olevista tuotteista vuonna 1990 saatua liikevaihtoa eli GC- ja GD-kartongista sekä SBS-kartongista, jos kantaja tuotti sitä, saatua liikevaihtoa.

385 Kuten komissio on myös myöntänyt suullisessa käsittelyssä, se on niiden muiden yritysten osalta, joille päätös on osoitettu, käyttänyt perustana ainoastaan niistä tuotteista kertynyttä liikevaihtoa, joiden osalta kilpailusääntöjä oli rikottu päätöksessä tarkoitettulla tavalla.

386 Kun otetaan huomioon tämä toteamus ja se, että keräyspaperikartongin myynnistä kertyneen liikevaihdon huomioon ottamisella on ollut huomattava vaikutus sakon määrään, sakkoa on alennettava, jotta poistettaisiin se syrjintä, joka kantajaan on kohdistunut verrattuna päätöksen muihin adressaatteihin.

387 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottaa tämän toteamuksen huomioon sillä sakkojen osalta olevan täyden harkintavaltansa nojalla, kun se arvioi, kuinka suuri sakko on määrättävä siitä kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon kantajan on todettu syyllistyneen (ks. jäljempänä 405 kohta).

Kanneperusteen toinen osa, jonka mukaan Deisswilin ja Eerbeekin liikevaihdot on virheellisesti otettu huomioon sakon suuruutta määrättäessä

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

388 Kantaja väittää, että Deisswilin ja Eerbeekin kartonkitehtaiden vuoden 1990 liikevaihtoja ei olisi pitänyt ottaa huomioon sakkoja laskettaessa.

389 Deisswilin osalta kantaja toteaa hankkineensa omistukseensa 66 prosenttia tästä yhtiöstä vuoden 1990 huhtikuussa siten, että tämä omistajanvaihdos tuli voimaan 1.1.1990, mistä alkaen se pystyi käyttämään määräysvaltaa yhtiössä. Yhtiön aikaisemmat omistajat, jotka olivat vastuussa sen toiminnasta ajalta, joka on enemmän kuin kolme neljänestä kysessä olevasta ajasta, omistavat edelleen 34 prosenttia yhtiöstä. Kantajan mukaan on näin ollen kohtuutonta, että Deisswilin koko liikevaihto lasketaan kantajan liikevaihdoksi eikä sakko lainkaan kohdistu aikaisempiin omistajiin, jotka edelleen saavat kolmanneksen yhtiön voitosta. Tällaisessa tilanteessa sakko pitäisi kantajan mukaan määrätä suoraan Deisswilille — samoin kuin Laakmanin osalta on menetelty (päätöksen 150 perustelukappaleen kolmas kohta) — tai kantajan liikevaihtoon pitäisi lisätä ainoastaan sellainen suhteellinen osuus Deisswilin liikevaihdosta, joka vastaa kantajan omistusaikaa (tämä on 13/60, jossa nimittäjä on kilpailusääntöjen rikkomisen kuukausina ilmaistu kokonaiskestoaika, johon komissio on viitannut yrityskohtaisten sakkojen suuruuksia laskiessaan).

390 Eerbeekin osalta kantaja toteaa olleensa vastuussa tämän yhtiön toiminnasta vasta 1.1.1990 alkaen; KNP:n on katsottu olleen vastuussa tätä edeltävältä ajalta (päätöksen 150 perustelukappale). Kun komissio on lisännyt Eerbeekin koko liikevaihdon vuodelta 1990 Mayr-Melnhofin liikevaihtoon tälle määrättävää sakkoa laskiessaan, komissio ei kuitenkaan ole noudattanut omaa arviointiaan, koska se on käyttänyt Eerbeekin tätä liikevaihtoa myös KNP:lle määrättävää sakkoa laskiessaan.

391 Lisäksi kantaja toteaa saaneensa Eerbeekin täydellisesti määräysvaltaansa vasta syyskuussa 1990. Kantajalla on siis voinut olla ratkaiseva vaikutusvalta Eerbeekin toimintaan markkinoilla vasta tästä ajankohdasta lähtien. Sakkoja koskevan käytännön sekä oikeuskäytännössä muodostuneiden periaatteiden mukaan Eerbeekin liikevaihto voidaan laskea kantajan liikevaihdoksi vasta tästä ajankohdasta lähtien. Eerbeekin vuonna 1990 (viitevuonna) saamasta liikevaihdosta ainoastaan 8/60 — eli liikevaihto syyskuusta 1990 huhtikuuhun 1991 — voidaan laskea kantajan liikevaihdoksi.

- 392 Kantaja on vastauskirjelmässään lisäksi todennut, että kohtelu on Eerbeekin ja Deisswilin osalta ristiriitaista, koska Eerbeekin osalta komissio väittää, että ratkaiseva peruste on se, kuka on kyseisenä aikana saanut voitot, kun taas Deisswilin osalta komissio on katsonut, ettei tällä perusteella ole merkitystä, ja väittänyt, että ratkaiseva peruste on tosiasiallinen määräysvalta.
- 393 Komissio väittää, että se on oikein ottanut huomioon Deisswilin ja Eerbeekin vuonna 1990 saaman liikevaihdon sakkojen määrää laskiessaan. Sakkojen laskentaa varten on vahvistettava viitevuosi, joka tässä tapauksessa oli vuosi 1990. Niille yhtiöille, joiden liikevaihto oli tuona vuonna suurempi kuin muina vuosina, aiheutui siten ankarampi seuraamus. Koska viitevuosi on komission mukaan kuitenkin valittu oikein, ei ole perusteltua, että tehtäisiin liikevaihdon tällaisen muuttumisen syitä heijastelevia eroja.
- 394 Deisswilin osalta komissio toteaa ottaneensa asianmukaisesti huomioon sen, että kantajalla oli vuonna 1990 täysi määräysvalta tässä yrityksessä, joten kantaja pystyi ohjaamaan sen kaupallista toimintaa. Sillä, ettei kantaja saanut kyseisen yhtiön koko voittoa, ei näissä olosuhteissa ole merkitystä.
- 395 Eerbeekin osalta komissio toteaa, että ratkaiseva tekijä oli se, että kantaja oli saanut yhtiön voiton 1.1.1990 lähtien ja että kantaja oli siis taloudellisesti hyötynyt kilpailusääntöjen rikkomisesta tuosta päivämäärästä lähtien.
- 396 Lopuksi komissio toteaa, että Eerbeekin liikevaihtoa ei ole lainvastaisesti otettu huomioon kahta kertaa.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 397 Kantaja ei kiistä sitä, että silloin kun se sai Deisswilin määräysvaltaansa, sekä Deisswil että kantaja osallistuivat päätöksessä tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kantaja on näin ollen väistämättä tiennyt Deisswilin kilpailunvastaisesta toiminnasta.
- 398 Näissä olosuhteissa komissio on voinut katsoa, että kantaja on vastuussa Deisswilin toiminnasta sekä omistusoikeuden hankkimista edeltävältä ajalta että sen jälkeiseltä ajalta. Kantajan kuului emoyhtiön ominaisuudessaan ryhtyä tytäryhtiötään kohtaan tarvittaviin toimenpiteisiin, jottei tytäryhtiö jatka sellaista kilpailusääntöjen rikkomista, josta emoyhtiö tiesi. Kantaja ei kiistä, että kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevä Deisswilin toiminta jatkui sen jälkeenkin, kun kantaja oli saanut Deisswilin määräysvaltaansa.
- 399 Tästä seuraa, että komissiolla oli oikeus kantajalle määrättävää sakkoa laskiessaan ottaa mukaan liikevaihto, jonka Deisswil oli saanut yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 eli viitevuonna, jonka valintaa kantaja ei ole arvostellut. Tästä seuraa myös, että on merkityksetöntä, olisiko komissio voinut määrätä sakon tai osan siitä Deisswilille itselleen tai sen aikaisemmille omistajille.
- 400 Päätöksen 150 perustelukappaleen toisessa kohdassa todetaan Eerbeekin osalta seuraavaa:

”Mayr-Melnhofin on vastattava myös — — Mayr-Melnhof Eerbeek BV:n (KNP Vouwkartonin uusi toiminimi) osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen siitä alkaen, kun Mayr-Melnhof hankki sen omistukseensa, eli 1.1.1990 alkaen. Tätä edeltävän ajan osalta KNP on vastuussa KNP Vouwkartonin osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen, eikä [Mayr-Melnhofin] katsota olevan lainkaan vastuussa siltä ajalta.”

- 401 Näistä toteamuksista huolimatta komissio on kantajalle määrättävän sakon suuruutta laskiessaan ottanut huomioon Eerbeekin yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 (viitevuonna) saaman liikevaihdon kokonaisuudessaan eikä sitä suhteellista osaa, joka vastaa aikaa, jonka tämä yritys oli kantajan määräysvallassa. Näin tehdessään komissio on jättänyt huomiotta oman toteamuksensa, jonka mukaan kantaja oli vastuussa KNP Vouwkartonin/Eerbeekin osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen ainoastaan 1.1.1990 alkaen.
- 402 Koska komissio on suullisessa käsittelyssä nimenomaisesti myöntänyt tehneensä tässä virheen, sakon määrää on alennettava.
- 403 Lisäksi on todettava, että vaikka kantaja oli hankkinut Eerbeekin täysin omistukseensa syyskuussa 1990, kantaja ei kiistä, että omistajanvaihdoksen vaikutukset alkoivat 1.1.1990. Koska kantaja ei näissä olosuhteissa voinut olla tietämätön hankkimansa yhtiön kilpailunvastaisesta toiminnasta (ks. vastaavasti edellä 397 kohta), komissiolla oli oikeus katsoa, että kantajan oli kannettava vastuu kyseisen yrityksen tällaisesta toiminnasta 1.1.1990 lähtien.
- 404 Kaikesta edellä olevasta ilmenee, että kanneperusteet, joihin kantaja on vedonnut päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi, on hylättävä, mutta kanneperuste, johon kantaja on vedonnut päätöksen 2 artiklan kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi, on hyväksyttävä osittain.
- 405 Sakkoa on alennettava yhtäältä sen huomioon ottamiseksi, että kantajan keräyspaperikartongin myynnistä saama liikevaihto on virheellisesti otettu huomioon sakon määrää vahvistettaessa, ja toisaalta sen huomioon ottamiseksi, että kantaja oli vastuussa Eerbeekin toiminnasta vasta 1.1.1990 alkaen.

406 Koska sakon määrän alentaminen ei ole perusteltua niiden muiden kanneperusteiden johdosta, joihin kantaja on vedonnut, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim vahvistaa täyden harkintavaltansa nojalla sakon määräksi 17 000 000 ecua.

Oikeudenkäyntikulut

407 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi. Koska kanne on hyväksytty osittain, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että on perusteltua tämän asian olosuhteet huomioon ottaen määrätä, että komissio vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja että se veloitetaan korvaamaan neljäsosa kantajan oikeudenkäyntikuluista ja että kantaja vastaa kolmesta neljäsosasta omia oikeudenkäyntikulujaan.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

- 1) EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki) 2 artiklan ensimmäinen, toinen, kolmas ja neljäs kohta kumotaan kantajan osalta, lukuun ottamatta seuraavia kappaleita:

”Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, elleivät ne ole sitä jo tehneet. Niiden on kartonkialan toiminnassaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja

noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus, mukaan luettuna kaikki sellainen kaupallisten tietojen vaihto

a) jonka avulla siihen osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada tietoja muiden tuottajien tuotannosta, myynnistä, tilauskannoista, koneiden käyttöasteista, myyntihinnoista, kustannuksista tai markkinointisuunnitelmista.

Kaikkia sellaisia yleisten tietojen vaihtoa koskevia järjestelmiä, joihin ne ovat liittyneet, kuten Fides-järjestelmää tai sen seuraajaa, on hallinnoitava siten, että sen ulkopuolelle on jätettävä tiedot, joista voidaan saada selville yksittäisten tuottajien toiminta.”

- 2) Kantajalle komission päätöksen 94/601/EY 3 artiklassa määrätty sakko vahvistetaan 17 000 000 eukuksi.
- 3) Muilta osin kanne hylätään.
- 4) Komissio vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se veloitetaan korvaamaan neljäsosa kantajan oikeudenkäyntikuluista.
- 5) Kantaja vastaa kolmesta neljäsosasta omia oikeudenkäyntikulujaan.

Vesterdorf

Briët

Lindh

Potocki

Cooke

Julistettiin Luxemburgissa 14 päivänä toukokuuta 1998.

H. Jung

B. Vesterdorf

kirjaaja

presidentti

Sisällys

Kanteen perustana olevat tosiseikat	II - 1760
Oikeudenkäyntimenettely	II - 1767
Asianosaisten vaatimukset	II - 1769
Päätöksen 1 artiklan kumoamista koskeva vaatimus	II - 1770
A Olennaisten menettelymääräysten rikkomista koskevat kanneperusteet	II - 1770
Perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista koskeva kanneperuste	II - 1770
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1770
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1772
Yhteisön oikeudessa asetettujen todisteluvaatimusten rikkomista koskeva kanneperuste	II - 1773
B Aineellisoikeudellisten sääntöjen rikkomista koskevat kanneperusteet	II - 1773
Kanneperuste, jonka mukaan hintasopimuksia ei ollut olemassa	II - 1773
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1773
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1777
Kanneperuste, jonka mukaan väitettyä "hintaa ennen määrää" -politiikkaa koskevaa sopimusta ja tähän politiikkaan liittyvää yhdenmukaistettua menettelytapaa ei ollut olemassa	II - 1781
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1781
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1787
1. Markkinaosuusien jäädyttämiseen tähdänneen yhteistoiminnan ja tarjonnan valvontaan tähdänneen yhteistoiminnan olmassaolo	II - 1787
2. Kantajan tosiasiallinen toiminta	II - 1795
3. Markkinaosuusien jäädyttämiseen tähdänneen yhteistoiminnan ja tarjonnan valvontaan tähdänneen yhteistoiminnan oikeudellinen luonnehdinta ...	II - 1796
Kanneperuste, jonka mukaan alalla ei ollut yhteistä kilpailunrajoittamissuunnitelmaa	II - 1797
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1797
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1797
Fidesin tietojenvaihtojärjestelmän lainmukaisuutta koskeva kanneperuste	II - 1799
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1799
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1800
Päätöksen 2 artiklan kumoamista koskeva vaatimus	II - 1804
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1804
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1807
	II - 1871

Sakon poistamista tai sen alentamista koskeva vaatimus	II - 1814
A Kanneperuste, jonka mukaan sakkojen yleistä tasoa vahvistettaessa on tapahtunut ilmeisiä oikeudellisia virheitä tai tosiseikkoja koskevia ilmeisiä virheitä	II - 1814
Kanneperusteen ensimmäinen osa, jonka mukaan komissio on tehnyt virheitä määrittäessään kilpailusääntöjen rikkomisten ulottuvuutta	II - 1814
Kanneperusteen toinen osa, jonka mukaan yhteisön kartonkimarkkinoita ei säädelty yksityiskohtaisesti	II - 1815
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1815
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1815
Kanneperusteen kolmas osa, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen salaamista ja sen peittelyä ei voida pitää raskauttavina asianhaaroina	II - 1816
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1816
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1817
Kanneperusteen neljäs osa, jonka mukaan komissio on virheellisesti katsonut, että kartelli oli ”pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa”	II - 1819
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1819
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1821
Kanneperusteen viides osa, jonka mukaan huomioon on otettu virheellisesti laskettu käyttökate	II - 1826
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1826
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1826
B Kanneperusteet, jotka koskevat perustamissopimuksen 190 artiklan rikkomista ja yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamista sakkojen yleisen tason osalta	II - 1827
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1827
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1830
C Kanneperuste, jonka mukaan yrityskohtaisia sakkoja vahvistettaessa on rikottu perustamissopimuksen 190 artiklaa	II - 1833
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1833
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1836
D Kanneperuste, jonka mukaan kantajaa on virheellisesti pidetty kartellin ”johtajana”	II - 1840
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1840
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1841
E Puolustautumisoikeuksien loukkaamista koskeva kanneperuste	II - 1842
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1842
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1845

F	Kanneperuste, jonka mukaan yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu, koska kantajan sakkoa ei ole alennettu	II - 1848
	Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1848
	Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1851
G	Kanneperuste, jonka mukaan yhdenvertaisuusperiaatetta on loukattu, koska kantajalle määrätty sakko on liian suuri Storalle määrättyyn sakkoon verrattuna	II - 1853
	Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1853
	Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1856
H	Tiettyjen lieventävien asianhaarojen olemassaoloa koskeva kanneperuste	II - 1858
	Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1858
	Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1860
I	Kanneperuste, jonka mukaan rikkominen ei ollut tahallista	II - 1861
J	Kanneperuste, jonka mukaan huomioon on otettu virheellisesti määriteltä liikevaihto	II - 1862
	Kanneperusteen ensimmäinen osa, jonka mukaan sakkoa laskettaessa on tehty virhe, kun on otettu huomioon keräyspaperikartongin (greyboard) myynnistä kertynyt liikevaihto	II - 1862
	Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1862
	Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1863
	Kanneperusteen toinen osa, jonka mukaan Deisswilin ja Eerbeekin liikevaihdot on virheellisesti otettu huomioon sakon suuruutta määrättäessä	II - 1864
	Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1864
	Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1867
	Oikeudenkäyntikulut	II - 1869